

บทเรียนพื้นที่ต้นแบบ

การจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัย
จากสารเคมีทางการเกษตร

ผู้เขียน กฤษณา มุกษัย

บทเรียนพื้นที่ต้นแบบ

การจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัย

จากสารเคมีทางการเกษตร

ผู้เขียน กฤษณา บุษชัย

บทเรียนพื้นที่ต้นแบบ

การจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัย
จากสารเคมีทางการเกษตร

ที่ปรึกษา คณะทำงานขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ
กลุ่มมิติเกษตรและอาหารปลอดภัย

คณะทำงานคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการจัดการ
ระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัย
จากสารเคมีทางการเกษตร พ.ศ. 2559

พลเดช ปิ่นประทีป
อรพรรณ ศรีสุขวัฒนา
พัชรา อุบลสวัสดิ์
สุทธิพงษ์ วสุโสภภาพล

**เขียน/เรียบเรียง
บรรณาธิการ**

กฤษฎา บุญชัย
จุฑามาศ โมหิ
สมเกียรติ พิทักษ์กมลพร
รัจวรรณ เสงสีหาพันธ์
ศิริเพ็ญ ก่องแก้ววัศมี
สกลชนก เพื่อนพงษ์

**ประสานงาน
ศิลปะกราฟ
ภาพประกอบ**

Designed by Freepik

พิมพ์ที่

บริษัทพิมพ์ศิริพัฒนา จำกัด
18 ซอย เพชรเกษม 48 แยก 41 แขวง บางด้วน
เขต ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
ชั้น 3 อาคารสุขภาพแห่งชาติ 88/39 ถ.ติวานนท์ 14
หมู่ที่ 4 ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2832-9000 โทรสาร 0-2832-9001-2
อีเมล nationalhealth@nationalhealth.or.th
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th. www.samatcha.org

ปีที่พิมพ์

ธันวาคม 2559

จำนวนพิมพ์

3,000 เล่ม

ISBN

978-616-7697-59-8

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

กฤษฎา บุญชัย.

บทเรียนพื้นที่ต้นแบบ การจัดการระบบเกษตรและระบบอาหาร
ที่ปลอดภัย จากสารเคมีทางการเกษตร.-- นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2559.

162 หน้า.

1. เกษตรกรรมแบบผสมผสาน. 2. เกษตรอินทรีย์. 3. อาหาร--
มาตรการความปลอดภัย. I. ชื่อเรื่อง.

631.584

ISBN 978-616-7697-59-8

คำนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาแต่ในอดีตและเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ดังนั้น การกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร จึงมีความสำคัญและต้องดำเนินการให้เท่าทันและเหมาะสมกับยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมกำกับ การขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส มีความเข้มงวด และต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงการส่งเสริมการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชในขั้นต้น เพื่อจะให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่ปลอดภัยในการนำไปประกอบเป็นอาหารและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมด้วย

การดำเนินงานพัฒนาและขับเคลื่อนกลุ่มมติเกษตรและอาหารปลอดภัย ได้มีการรวบรวมมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ 3 มติ ที่เนื้อหา มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเสริมหนุน การขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบมากขึ้น ได้แก่ มติ 1.5 เกษตรและอาหาร ในยุควิกฤต มติ 5.5 ความปลอดภัยทางอาหาร : การแก้ไขปัญหาจาก สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มติ 5.8 การพัฒนากลไกและกระบวนการ ที่สามารถ รับมือผลกระทบด้านสุขภาพจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะ อาหารและสินค้าเกษตรที่เป็นอาหาร โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อน มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติกลุ่มมติเกษตรและอาหารปลอดภัย และ คณะทำงานคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรและระบบ อาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร พ.ศ. 2559 ที่มาจากองค์ประกอบ 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และ ภาคเอกชน ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนมติฯ โดยมี 3 องค์ประกอบ หลัก (3ก.) ที่สำคัญคือ

กลุ่ม กฎ กติกา หมายถึง การพัฒนาปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ มาตรฐาน เพื่อให้เกิดการผลิต นำเข้า และการจำหน่าย อาหารที่ปลอดภัย จากสารเคมีทางการเกษตร ได้มีแผนงานที่สำคัญ คือ การจัดทำข้อเสนอ ให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และ ร่างพระราชบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

กลุ่ม การบังคับใช้กฎ กติกา หมายถึง การควบคุม กำกับ ส่งเสริม ขับเคลื่อน และดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ มาตรฐาน และแนวทางการดำเนินงาน ได้มีแผนงานที่สำคัญ คือ การจัดการระบบ ฝ้าระวังและเตือนภัย การจัดการระบบข้อมูลสารเคมีทางการเกษตร การกำกับการโฆษณาสารเคมีทางการเกษตร เป็นต้น

กลุ่ม การก่อการดี หมายถึง ปราบปรามการฉ้อ บกเบี่ยง ต้นแบบ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ของการจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร ได้มีแผนงานที่สำคัญ คือ การขยายผล พื้นที่ต้นแบบในเรื่องการจัดการระบบเกษตรและอาหารที่ปลอดภัย

หนังสือ **บทเรียนพื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรและ ระบบอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร เล่มนี้** เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการก่อการดี โดยคณะทำงานคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการจัดการ ระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร พ.ศ. 2559 ได้ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบ ในพื้นที่แบ่งเป็น **2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการระบบเกษตรปลอดภัย จำนวน 6 พื้นที่** คือ (1) เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดฉะเชิงเทรา (2) เครือข่าย วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ (3) โครงการพัฒนา อาหารปลอดภัยต่อสุขภาพด้วยระบบอินทรีย์ จังหวัดนครปฐม (SAMPRAN MODEL) (4) วิชชาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง (5) เครือข่ายจังหวัดยโสธร (6) เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดจันทบุรี และ **2) พื้นที่ต้นแบบด้าน**

การจัดการระบบอาหารปลอดภัย จำนวน 5 พื้นที่ คือ (1) เครือข่าย ตลาดนัดสีเขียวเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ (2) ตลาดสีเขียวโรงพยาบาล ลับแล จังหวัดอุดรธานี (3) โรงเรียนพุทธเกษตรขอนแก่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน (4) ครัวใบโหนด คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา (5) ช่วงเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อถอดบทเรียนในด้านแนวคิด กระบวนการ เงื่อนไข ปัจจัย และทิศทางการพัฒนา สำหรับการขยายผลในระดับนโยบายและ ระดับพื้นที่ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ขอขอบคุณ พื้นที่ ต้นแบบทั้ง 11 พื้นที่ เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัด 77 จังหวัด หน่วยงาน องค์การภาคีที่เกี่ยวข้องด้านเกษตรและอาหารปลอดภัย ที่ได้มีส่วนร่วม และให้ความสำคัญ ในการเสนอแนะพื้นที่เข้าร่วมการคัดเลือกพื้นที่ ต้นแบบฯ และคุณกฤษฎา บุญชัย ที่ได้ศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอบทเรียนพื้นที่ต้นแบบนี้ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ในการกำหนด ทิศทางนโยบายด้านการเกษตรและอาหารปลอดภัย ที่สอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึง สามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผล ในพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนเป็น ข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด และระดับชาติ ในการที่จะทำ ให้ประชาชนไทยมีความปลอดภัย จากสารเคมีทางการเกษตรและเพื่อสังคมสุขภาพต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
ธันวาคม 2559

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	8
บทที่ 2 สังเคราะห์พื้นที่ต้นแบบ การจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัย	11
บทที่ 3 พื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรปลอดภัย	17
1. เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	17
2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ	26
3. โครงการพัฒนาอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพด้วยระบบอินทรีย์ จังหวัดนครปฐม (สามพรานโมเดล)	39
4. วิทยาลัยรวมข้าว จังหวัดพัทลุง	49
5. ยโสธรโมเดล จังหวัดยโสธร	57
6. เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดจันทบุรี สวนผลไม้ปลอดภัยที่ชุมชนห้วยศรีรม	65
บทที่ 4 พื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบอาหารปลอดภัย	78
7. เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์	78
8. ตลาดสีเขียว โรงพยาบาลสทิงพระ จังหวัดสงขลา	93
9. โรงเรียนพุทธเกษตร อำเภอขุขันธ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	105
10. ครัวใบโหนด คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา	116
11. "ช่วงเกษตรอินทรีย์" ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่	128
ภาคผนวก	143

ก บเนื่องจากการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติกลุ่มประเด็นเกษตรและอาหารปลอดภัยโดยมีกลไกคณะทำงานขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติกลุ่มมติเกษตรและอาหารปลอดภัย ซึ่งได้มีการวางแผนทางการขับเคลื่อน 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การพัฒนา ปรับแก้กฎหมาย ระเบียบ 2) การผลักดันส่งเสริม สนับสนุนการควบคุม บังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ และ 3) การค้นหาพื้นที่บทเรียนต้นแบบการจัดการระบบเกษตร และระบบอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนและติดตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพสังคมและสุขภาวะ ได้แต่งตั้งคณะทำงานคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร พ.ศ. 2559 ขึ้น เพื่อวางแผนทางการค้นหาพื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร นำไปสู่ การถอดบทเรียนรูปธรรมความสำเร็จของพื้นที่ที่มีจุดเด่น กระบวนการ และเงื่อนไขปัจจัยความสำเร็จในมิติต่างๆ ที่จะนำไปสู่การขยายผลในระดับนโยบายต่อไป โดยมีกระบวนการกำหนดเลือกชุมชนต้นแบบทั้งในด้านพื้นที่เกษตรปลอดภัย อันหมายถึง พื้นที่ชุมชนมีบทบาทโดดเด่นในการจัดการระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารได้ปลอดภัย มีคุณค่าทั้งทางโภชนาการ ทางวัฒนธรรม มีความยั่งยืนด้าน

สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และมีความเป็นธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม และพื้นที่อาหารปลอดภัย อันหมายถึง พื้นที่ชุมชนที่มีระบบการจัดการอาหารที่ไม่ได้จำกัดแค่การผลิต แต่ขยายการจัดการไปถึงเรื่องการแปรรูป การจัดจำหน่าย การพัฒนาตลาด เพื่อให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงอาหารที่มีคุณค่า ปลอดภัย มีความรับผิดชอบต่อและเป็นธรรมต่อสังคม ทั้งหมดใช้เกณฑ์ คือ 1) ระดับความปลอดภัย เน้นเรื่องเกษตรอินทรีย์ 2) ระบบการผลิตแบบผสมผสาน กิจกรรมเด่นของกลุ่มที่มีความหลากหลาย มีทั้งการผลิตข้าว ผัก ผลไม้ 3) จำนวนสมาชิกความเป็นกลุ่ม/เครือข่าย มีกระบวนการขับเคลื่อนงานในกลุ่มชุมชน และ 4) ความยั่งยืนและการขยายผลได้อย่างเป็นรูปธรรม มีความเป็นไปได้ในการผลักดันไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านเกษตรและอาหารปลอดภัย

ซึ่งกระบวนการสรรหาพื้นที่ต้นแบบฯ ได้ดำเนินการจัดส่งหนังสือแจ้งประสาน ไปยังสมัชชาสุขภาพระดับจังหวัด จำนวน 77 จังหวัด และหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องด้านเกษตรและอาหารปลอดภัย ร่วมเสนอพื้นที่เข้าร่วมการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบฯ และจากกระบวนการดังกล่าว ได้มีการเสนอพื้นที่เข้าร่วมการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบ ดังนี้

สรุปจำนวนรายชื่อพื้นที่/จังหวัด ที่เสนอเข้าร่วมการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบได้ดังนี้

ลำดับ	ประเด็น	จำนวนพื้นที่ (แห่ง)	จำนวนจังหวัดที่เสนอพื้นที่ (จังหวัด)
1	การจัดการระบบเกษตรที่ปลอดภัย	66	42
2	การจัดการระบบอาหารที่ปลอดภัย	55	36
	รวม	121	

สังเคราะห์พื้นที่ต้นแบบ
การจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัย

โดยคณะทำงานคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมีทางการเกษตร พ.ศ. 2559 ได้ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบฯตามหลักเกณฑ์และแนวทางการสรรหาพื้นที่ต้นแบบ จำนวน 11 พื้นที่ ได้แก่ 1) **พื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการระบบเกษตรปลอดภัย จำนวน 6 พื้นที่** คือ (1.1) เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดฉะเชิงเทรา (1.2) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ (1.3) โครงการพัฒนาอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพด้วยระบบอินทรีย์ จังหวัดนครปฐม (สามพรานโมเดล) (1.4) วิชชาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง (1.5) ยโสธรโมเดล จังหวัดยโสธร (1.6) เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดจันทบุรี 2) **พื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการระบบอาหารปลอดภัย จำนวน 5 พื้นที่** คือ (2.1) เครือข่ายตลาดนัดสีเขียว จังหวัดสุรินทร์ (2.2) ตลาดสีเขียว โรงพยาบาลลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (2.3) โรงเรียนพุทธเกษตรขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน (2.4) คริวไบโหนด คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา (2.5) ช่างเกษตรอินทรีย์ ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากการกำหนดพื้นที่ จึงดำเนินการศึกษา เก็บข้อมูลเพื่อถอดบทเรียน โดยมีกรอบการดำเนินงานดังนี้

1. ประมวลข้อมูลจากเอกสาร และสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับ ชุมชนต้นแบบ
2. พูดคุยสัมภาษณ์ และจัดเสวนาถอดบทเรียนในแต่ละชุมชน
3. ประมวลเป็นบทเรียนของแต่ละชุมชน เรียบเรียง จัดพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะต่อไป

บมชน หรือเครือข่ายต้นแบบด้านเกษตรและอาหารปลอดภัยทั้งหมด 11 พื้นที่ เกือบทั้งหมดสืบสานจากวัฒนธรรมเดิมจากเกษตรพื้นบ้านที่เป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มีการผลิตและบริโภคบนฐานฤดูกาลและความสมดุลธรรมชาติ ทำการค้าภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมท้องถิ่น จนเมื่อการพัฒนาเกษตรเชิงพาณิชย์ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่รัฐส่งเสริม และภาคเอกชนชักนำ ชุมชนเหล่านี้เปลี่ยนมโนทัศน์ก้าวเข้าสู่เกษตรแผนใหม่เต็มตัว ด้วยมุ่งหวังเพิ่มผลผลิต รายได้ และที่สำคัญคือการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่วัฒนธรรมสมัยใหม่ผ่านรูปธรรมเทคโนโลยี เงินตราและการค้า

แม้จะมีผลผลิตและรายได้เพิ่มในช่วงแรก แต่ต่อมาพวกเขาเริ่มตระหนักถึงผลลบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างคาดไม่ถึง นิเวศเสื่อมโทรม หนี้สินพอกพูน การใช้แรงงานหนัก สุขภาพทรุดโทรม ความสัมพันธ์ในชุมชนห่างเหิน มุ่งแข่งขันกัน ความสัมพันธ์กับผู้บริโภคก็แปลกแยกจากการผลิตอาหารไม่ปลอดภัย ชีวิตเกษตรกรนับวันยิ่งถูกครอบงำจากตลาด พ่อค้าคนกลาง โดยไม่มีอำนาจต่อรองและทางเลือกอื่นใด ทำให้

พวกเขาไม่มีความหวังต่ออนาคตเกษตรกร ไม่อยากให้ลูกหลานมาทำเกษตรที่แสนลำเค็ญเช่น พ่อแม่สังคมเกษตรได้เข้าสู่สภาวะถดถอยอย่างรุนแรง พร้อมๆ ไปด้วยความไม่ปลอดภัยด้านอาหารของผู้บริโภคที่ต้องเผชิญกับอาหารปนเปื้อนสารเคมี ขาดความหลากหลายของอาหารตามวัฒนธรรมและธรรมชาติ ขาดคุณค่าโภชนาการ นำมาสู่ความไม่ปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่จากฐานทรัพยากร การผลิต การค้า และการบริโภค ปัญหาสุขภาพจากทุกขโภชนาการ เช่น โรคมะเร็ง เบาหวาน แพร่ระบาดไปทั่วทุกชนชั้น

จนเมื่อสายธารแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งเกษตรธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ ได้เริ่มจุดประกายขึ้นโดยการขับเคลื่อนองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเกษตรกรทางเลือก และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ความหวังที่จะมีทางเลือกในชีวิตที่ดีก็เริ่มเกิดขึ้น จากสุรินทร์ แพร่มาถึงยโสธร อำนาจเจริญ จากเชียงใหม่ขยายตัวมาแม่ฮ่องสอน อุตรดิตถ์ จากฉะเชิงเทรา นครปฐม ในภาคใต้ขยายจากสงขลาไปสู่พัทลุง พวกเขาได้สร้างระบบเกษตรยุคหลังสมัยใหม่ขึ้นมา เป็นเกษตรที่อิงกับธรรมชาติ อยู่บนวัฒนธรรมที่ผสมผสานทั้งวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมสมัยใหม่ และกระแสสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบการผลิตหลากหลายบทบาททั้งการผลิตเพื่อบริโภค ผลิตเพื่อการค้า ผลิตเพื่อสร้างสังคมที่ดีงาม โดยผลิตอาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ จากทรัพยากรชีวภาพของท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิทยาการสมัยใหม่ พัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ยืดหยุ่น หลากหลาย และสร้างการค้ากับผู้บริโภคด้วยความซื่อสัตย์ ไว้วางใจ และเรียนรู้ซึ่งกัน โดยมีนักพัฒนา นักวิชาการ ผู้ประกอบการที่มีเป้าหมายร่วมกันมาร่วมส่งเสริม

ดังเห็นได้จาก เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ในอีสาน ที่มีฐานการผลิตข้าวเพื่อยังชีพมานาน กลุ่มเกษตรกรสุรินทร์ พวกเขาเผชิญปัญหาสารเคมีจนสุขภาพเสื่อมโทรม แต่ด้วยการสนับสนุนขององค์กรพัฒนา

เอกชนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านได้สร้างต้นแบบเกษตรอินทรีย์ พวกเขาเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ลุกขึ้นมาทำเกษตรอินทรีย์เพื่อบริโภคและส่งออกต่างประเทศ และกลับมาสร้างตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่นขยายตัวจนเป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภค

เมื่อฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่สุรินทร์ขยายวงกว้าง ก็ส่งผลมาที่ยโสธร กลุ่มเกษตรกรนาโสเริ่มต้นจากงานด้านสมุนไพรมุ่งพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จทั้งการผลิตและการค้า ขยายผลต่อมาสู่ชุมชนใกล้เคียง ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุน จนถึงวันนี้มีกลุ่มเกษตรอินทรีย์ถึง 10 กลุ่ม เกิดตลาดทางเลือกกระจายไปทั่ว เครือข่ายกลุ่มเกษตรอินทรีย์ยโสธร ได้ผนึกพลังร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาของจังหวัด เกิดเป็น “ยโสธรโมเดล” เมืองแห่งเกษตรอินทรีย์

ที่อำนาจเจริญ การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ก็เป็นไปอย่างกว้างขวางเช่นกันในรูปเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ โดยความชัดเจนในเป้าหมายของผู้นำชุมชนที่ริเริ่มเกษตรอินทรีย์จากการตระหนักถึงพิษภัยสารเคมี จากจุดเล็กๆ ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางพัฒนาเป็นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่สามารถกำหนดอัตลักษณ์ของจังหวัดให้เป็นเมือง “ธรรมะเกษตร” และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย เช่น จังหวัดจัดการตนเอง การปกป้องพื้นที่และชุมชนอาหารจากโรงไฟฟ้าชีวมวล เป็นต้น

มาสู่ภาคกลาง เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ฉะเชิงเทรา เกิดขึ้นในภาวะที่ชาวบ้านประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจจากการปลูกพืชไร่ นักพัฒนาเอกชนได้เข้ามาส่งเสริมการออมทรัพย์ การพึ่งตนเอง การแสวงหาทางเลือก พื้นที่ไร่มั่น ไร่อ้อย ที่เสื่อมโทรมได้ถูกพลิกฟื้นมาทำเกษตรอินทรีย์ ทั้งการปลูกข้าว พืชผัก ผลไม้ พวกเขาสร้างฐานการผลิต

ที่เข้มแข็ง สร้างผู้นำและสมาชิกเกษตรอินทรีย์เชื่อมโยงหลายจังหวัด สร้างตลาดอาหารอินทรีย์จนเป็นที่ยอมรับ ทุกวันนี้ส่งข้าวและพืชผักขาย ได้รายได้สูง พร้อมไปกับกรรมนิเวศและสุขภาพที่ดี

สามพรานโมเดล แห่งนครปฐม แม้มีจุดเริ่มต้นที่ต่างกันไป แต่ก็ ได้ผลลัพธ์ที่น่าชื่นชมเช่นกัน เริ่มต้นโดยผู้ประกอบการสามพรานที่สนใจ สุขภาพ ประารถนาที่จะให้ลูกค้าบริโภคอาหารที่ปลอดภัยมีคุณค่า จึงเข้าไป สร้างความเข้มแข็งและทางเลือกให้กลุ่มเกษตรกรด้วยแนวทางอินทรีย์ เปิดตลาดสุขให้ค้าขาย เชื่อมต่อตลาดทั้งผู้ประกอบการ ร้านค้า โรงแรม ทำให้เกษตรกรที่ปลูกผลไม้ไม่มีหวังว่าสินค้าของเขาจะขายได้ พร้อมไป กับสร้างสุขภาพที่ดี จึงร่วมกันเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ทำงานเคียงคู่กับ ผู้ประกอบการอย่างเท่าเทียม กลายเป็นรูปแบบสร้างสังคมใหม่ที่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคมีส่วนร่วมสร้างสังคมดีงามผ่านอาหารอินทรีย์ ที่มีมาตรฐานโดยเกษตรกรและผู้บริโภคมีส่วนร่วม

ชาวสวนแห่งจันทบุรีก็มีความหวังจากนักพัฒนาอิตราชากร ออกมาทำงานสร้างทางเลือกการสวนผลไม้อินทรีย์ ท่ามกลางสวน ไม้ผลเคมีที่ถูกผูกขาดโดยกลุ่มทุน ชาวสวนได้ร่วมกันพัฒนาทางเลือก สร้างความรู้ เครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันจนเป็นผู้รู้ ผู้นำเกษตรกร หลายๆ คน เครือข่ายชาวสวนได้กลายเป็นความหวังที่จะฟื้นฟูนิเวศ เศรษฐกิจชุมชน และสร้างตลาดไม้ผลที่ปลอดภัย มีคุณค่าออกไปกว้างขวาง

ลงมาสู่คาบสมุทรสทิงพระ กลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ แห่งสิงหนคร ได้เริ่มต้นบุกเบิกสร้างเศรษฐกิจอาหารพื้นบ้าน อาหารอินทรีย์ และ ตลาดทางเลือก บนฐานทรัพยากรไหนด (ตาลโตนด) นา และเล (ทะเล) พวกเขาได้รับแนวคิดจากเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้ จึงเริ่ม จากธุรกิจชุมชน และพัฒนาสู่การสร้างร้านค้าที่ชื่อว่า “ครัวใบไหนด” ที่ไม่เพียงแต่เป็นร้านค้าอาหารพื้นบ้าน แต่ยังเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของ

เกษตรกร เชื่อมสัมพันธ์ในชุมชนระหว่างคนรุ่นเฒ่ากับเยาวชนผ่าน กิจกรรมอาหาร ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทั้งการผลิต การบริโภคอาหาร ถึงวันนี้ผลิตภัณฑ์อาหารจากครัวใบไหนดกลายเป็นมาตรฐานเกษตร อินทรีย์ที่ผู้บริโภคให้ความเชื่อถือ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงาน ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาเรียนรู้

วิชาลัยรวงข้าว พัทลุง ก็เป็นหนึ่งในสายธารของเครือข่าย เกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้ ที่เติบโตขึ้นจากกลุ่มเกษตรกรที่ประสบปัญหา สารเคมี จึงมุ่งค้นหาทางเลือกด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ ภายใต้การ สนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานรัฐ ทำให้พวกเขาเริ่ม รวมกลุ่ม ทำปุ๋ยอินทรีย์ แม้ในช่วงแรกเกษตรกรรอบข้างจะไม่สนใจ แต่เมื่อแนวทางเกษตรอินทรีย์ได้พิสูจน์ตนเองจนเป็นที่ยอมรับระดับหนึ่ง แล้ว และการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับเกษตรกรอย่างจริงจังในรูปแบบ วิชาลัยรวงข้าว อันเป็นระบบการเรียนรู้ที่พวกเขารังสรรค์ขึ้น กลุ่มเกษตร อินทรีย์จึงขยายฐานสมาชิกออกไปได้กว้างขวาง

การใช้ประเด็นสุขภาพเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของโรงพยาบาล ด้บล อุดรดิตถ์ที่เปลี่ยนจากมิติสุขภาพเชิงรับภายใต้กรอบคิดทาง การแพทย์ มาสู่โรงสร้างสุขภาพด้วยมิติอาหารปลอดภัย ด้วยการเชื่อมต่อกับกลุ่มเกษตรกรและผู้บริโภคผ่านตลาดสีเขียวที่ถูกรังสรรค์ขึ้นมา เพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางอาหารและเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างพลังร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

ในความเป็นจริง ยุทธศาสตร์เรื่องตลาดสีเขียวหรือตลาดทางเลือก ไม่ได้เพิ่งกลายเป็นกระแส ช่วงเกษตรอินทรีย์ หรือเดิมคือตลาดอิมบูญ เชียงใหม่ ถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 จากการตกลึกทางความคิดของ ขบวนการนักพัฒนาเอกชนที่จะเชื่อมร้อยพลังภาคชนบทและเมือง เชื่อม ผู้ผลิตกับผู้บริโภคให้เกิดเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อผลักดัน

พื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรปลอดภัย

การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน การผลิตที่มั่นคง และการค้าที่เป็นธรรม ยุทธศาสตร์เรื่องตลาดจึงถูกคิดค้นและทดลองมาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถทำให้ช่วงเกษตรอินทรีย์เป็นภูมิทัศน์ของอาหารปลอดภัย และเป็นต้นทาง การขับเคลื่อนนโยบายเกษตรยั่งยืนและความปลอดภัยอาหารอย่างต่อเนื่อง

ต้นแบบชุมชนและกลุ่มที่ทำเกษตรหรืออาหารปลอดภัยเหล่านี้ ได้พลิกฟื้นวิถีชีวิตเกษตรกรให้กลับมาทรงคุณค่า ยั่งยืนในทางนิเวศ มั่นคงทางในทางเศรษฐกิจ สร้างอาหารที่หลากหลาย ปลอดภัย พัฒนาตลาดที่เป็นธรรม เกษตรกรมีอำนาจต่อรอง ผู้บริโภคมีความรับผิดชอบและมาเรียนรู้ หนุนเสริมซึ่งกัน เกิดเป็นทางเลือกใหม่ที่ก่อตัวระดับท้องถิ่น และเชื่อมต่อกันไปอย่างกว้างขวาง วิถีเกษตรกรกำลังทวีคุณค่า และมีส่วนสำคัญในการกำหนดวาระทางสังคม และผลักดันนโยบายให้รองรับ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ เกษตรกรถูกเอาเปรียบอย่างรุนแรงจากระบบตลาดและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ผู้บริโภคไร้ทางเลือก กลุ่มเกษตรอินทรีย์กว่าสิบแห่งเหล่านี้ คือ ความหวังที่จะเป็นจุดเปลี่ยนทางสังคม ที่จะนำไปสู่สังคมอาหารที่ยั่งยืน รับผิดชอบต่อ และเป็นธรรมร่วมกัน บัดนี้ได้เริ่มสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงระดับพื้นที่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ลำพังพลังของชุมชนต้นแบบคงจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาหารทั้งระบบที่ถูกผูกขาดด้วยการควบคุมทรัพยากรของรัฐ และการกำกับตลาดของทุนได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาคีต่าง ๆ จะต้องขยายต้นแบบออกไปให้กว้างขวาง เชื่อมร้อยกันเป็นขบวนการทางสังคมที่ก้าวหน้าที่สร้างระบบอาหารที่ความมั่นคง ยั่งยืน ปลอดภัย และเป็นธรรม หรือเป็นประชาธิปไตยทางอาหารที่แท้จริง

1. เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ฉะเชิงเทรา นับได้ว่าเป็นเครือข่ายเกษตรกรที่รวมกลุ่มขนาดใหญ่ สร้างพลังการผลิต การตลาด และการขับเคลื่อนสังคมที่เข้มแข็งที่สุดกลุ่มหนึ่งของขบวนการเกษตรยั่งยืนของไทย จนสามารถทำให้จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดใกล้เคียงในภาคตะวันออกมีฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็ง สร้างความยั่งยืนของนิเวศ ทรัพยากร สร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และมีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายการปกป้องพื้นที่อาหาร และนโยบายเกษตรที่ยั่งยืนตลอดมา เรื่องราวของพวกเขาเป็นสิ่งที่น่าสนใจเรียนรู้

จุดเริ่มต้น

ในพื้นที่ฉะเชิงเทรา แห่งภาคตะวันออก พื้นที่แห่งนี้เคยเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ จนภายหลังผ่านการสัมปทานไม้ และการขยายตัวพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ฝ้าย เป็นต้น ทำให้ผืนดินที่มั่นคงด้วยอาหาร ชุมชนที่เคยพึ่งพาฐานทรัพยากรเปลี่ยนไปสู่การพึ่งพา

ตลาด ประสบปัญหาความไม่มั่นคง ไม่ยั่งยืน มีการใช้สารเคมีอย่างกว้างขวาง พื้นที่ดินถูกแย่งยึดด้วยการปลูกยูคาลิปตัส อันนำไปสู่นิเวศเสื่อม หนี้สินเพิ่มขึ้น และชีวิตเกษตรกรที่ถูกกดขี่ ขาดความมั่นคงในศักดิ์ศรี

จนเมื่อคุณเกษม เพชรนที นักพัฒนาที่เคยทำงานกับมูลนิธิบูรณะชนบท (บชท.) เข้ามาทำงานในพื้นที่ราวปี พ.ศ. 2525 เข้ามาส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนด้วยการทำกลุ่มออมทรัพย์เริ่มต้นจากที่บ้านยางแดง คุณนันทวัน หาญดี นักพัฒนารุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาทำงานกับพี่เกษมได้เล่าว่า

“ในยุคนั้นปี 20 ไม่ทำนา ปลูกแต่มัน และมีปัญหาว่าเด็กไม่มีอาหารกลางวันไปกินโรงเรียน มาชนชาวบ้าน เกือบร้อยละ 50 ไม่มีอาหารกลางวัน คนที่เอาข้าวไปก็เป็นข้าเปล่า มีน้อยมากที่จะมีข้าว มีไข่เจียวถือว่าสุดยอดแล้ว ถ้าเด็กคนไหนมีไข่เจียวไป กลางวันเด็ก ๆ จะไปเก็บลูกกะทินัยักษ์ ไปลูกมะม่วงหิมพานต์กิน แล้วก็กินน้ำเยอะ ๆ เป็นเหตุให้ชนชาวบ้านที่ยางแดง ปลูกมันสำปะหลังร้อยละ 100 จึงชวนผู้ปกครองคุยกัน ทำอย่างไรให้เด็กมีอาหารกลางวันพอเพียง ปัญหาว่าทำไมครอบครัวไม่สามารถจัดอาหารกลางวันให้เด็กได้”

คุณเกษมและคุณนันทวันจึงมีแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ทั้งการทำเกษตรเพื่อบริโภค การใช้ทรัพยากรธรรมชาติสร้างรายได้อย่างยั่งยืน เช่น ปลูกข้าว ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงแม่หมู ไข่ขายลูกหมูเป็นหมูออมดินเริ่มเห็นเส้นทางชาวบ้านว่ามีรายได้จากอาหารจากป่า คุรายได้ตั้งแต่เดือนเมษายน ถึงกันยายน เป็นช่วงที่หล่อไม่ลดลง รายได้ทั้งหมดเวียนในชุมชนตอนนั้นก็โลละ 1 สลึงถึง 50 สตางค์ รายได้หมุนเวียนเป็นแสน สะพัดมาก เลยทำข้อมูลเรื่องหน่อไม้เพื่อให้ชาวบ้านวิเคราะห์ศักยภาพผักพื้นบ้านว่าเป็นเหตุที่อยู่ได้ มีอาหารกิน และมีรายได้หมุนเวียน

กระบวนการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน

ด้วยแนวคิดการพึ่งตนเองของชุมชนที่เริ่มลงรากปักฐาน จึงได้พัฒนามาสู่เกษตรกรรมยั่งยืน ด้วยส่งเสริมเกษตรยั่งยืน 4 รูปแบบ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ แต่ยังไม่รวมเป็นกลุ่มผู้ผลิต เป็นเพียงการส่งเสริมความรู้ในการปรับเปลี่ยนระบบ ต่อมาจึงจัดตั้งเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2532 แล้วจึงเริ่มขับเคลื่อนจากการผลิตขยายมาสู่การจัดการตลาดอย่างบูรณาการ

จากนั้นจึงพัฒนาต่อมาด้วยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ สนามชัยเขต ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2544 โดยมีเป้าหมายในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการจัดตั้งระบบควบคุมการผลิตภายในกลุ่มและการขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 120 ราย ครอบคลุมพื้นที่หลายตำบล เช่น บางน้ำเปรี้ยวมี 2 ราย มีสมาชิกขยายเพิ่มขึ้นในทุกปี จังหวัดฉะเชิงเทรา มี 3-4 อำเภอ อ.สนามชัยเขต อ.ท่าตะเกียบ อ.พนม อ.บางน้ำเปรี้ยว อำเภอที่มีเครือข่ายอยู่ส่วนที่ปราจีนบุรี มี อ.กบินทร์ อ.ประจันตคาม อ.ศรีมหาโพธิ์ สมาชิกจำนวนรายนั้นจะกระจุกตัวที่ปราจีนบุรี หากนับเป็นตำบล 26 ตำบล รวม 2 จังหวัด เดิมมีพื้นที่หนองจอก และสระแก้ว กำลังปักธงสร้างศูนย์เรียนรู้ ขยายผล มีสมาชิก

แนวทางการทำงานของกลุ่มให้ความสำคัญในการส่งเสริมการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์แบบหลากหลายและอนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่น พัฒนาระบบการผลิตโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบโรงเรียนเกษตรกรรมเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งวางแผนและจัดการตลาดผลผลิตโดยกลุ่มให้กับสมาชิก ด้วยการประกันราคารับซื้อผลผลิตทุกรายการที่กลุ่มฯ

ได้ทำการส่งเสริมซึ่งปัจจุบันมีประมาณ 100 รายการพืช ประกอบด้วย ข้าว พืชผัก และไม้ผล

จากการผลิตก้าวต่อมาคือการตลาด ในปี พ.ศ. 2553-เป็นต้นมา เครือข่ายได้ทำตลาดเขียว เช่น การเปิดพื้นที่ตลาดในโรงพยาบาล จากนั้นก็ขยายพื้นที่พื้นที่ทำงานไปยังพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ที่ อ.กบินทร์ ไปทำตลาดสีเขียว ที่ โรงพยาบาลกบินทร์ ปีนี้เข้าปีที่ 2 มีโครงการอบรมเกษตรกรมาต่อเนื่อง

ความสำเร็จ

จากความสำเร็จระดับเครือข่าย เมื่อหันมามองความสำเร็จของเกษตรกร ผู้นำเกษตรกรท่านหนึ่งเล่าว่า แรก ๆ เปลี่ยนจากเคมีทำอินทรีย์ แรก ๆ ทำแค่ 8 ไร่ จาก 50 กว่าไร่ เมื่อก่อนไม่ได้ทำเองทั้งหมด ก็ขยายมาเรื่อยๆ ปัจจุบันเป็นอินทรีย์ สวนผสมผสมและที่ปักด้วย 10 ไร่ แต่ไม่ได้ขอรับรองหรือปลูกผักที่หลากหลาย ปล่อยให้เหมือนป่า พอมารับโครงการก็ปลูกไม้ผสมผสม เมื่อก่อนมีแต่มะม่วงเป็นหลัก ปลูกทั้งก็อยู่ แต่ไม่มีเงาะ ไม่มีกระท้อน ตอนนี้นำมาเรียนรู้แล้วก็เปลี่ยน มีส้ม มีมะพร้าว อันไหนที่เกิดขึ้นเองง่ายๆ ไม่ต้องจัดการ เมื่อก่อนมีกินก็กินไม่มีกินก็ออกไปซื้อตลาด ชีวิตเปลี่ยนไปก็อยู่ได้มาร่วมกิจกรรมและเรียนรู้ มีการออม มีเงินฝากออม มีแหล่งทุนลงทุนทำนา เมื่อก่อนเคยยืมจากนายทุนข้างนอกแต่เป็นข้าว ทำเสร็จก็ให้ข้าว จาก 8 ไร่ เปลี่ยนทั้งหมด 10 ปี ทดลองทำนาอินทรีย์ครั้งแรกปี พ.ศ. 2544 เข้าไปเรียนรู้กับกลุ่มปี พ.ศ. 2545 พอปี พ.ศ. 2550 ก็ทำอินทรีย์จำนวนประมาณ 10 ไร่ ไม่ให้เช่าทำเองหมดเลย

หรือที่แม่ปองแกนนำอีกคนหนึ่งเล่าว่า เมื่อก่อนใช้เคมีฉีดยาฆ่าหญ้า เป็นข้าวและภาพที่เห็นคนที่ใช้บางคนผิวหนังพอง และเป็นโรคเจ็บป่วย เขาบอกเกิดมาจากสารเคมี ถ้าใช้ไม่ระวัง แต่ก่อนมีนา 5 ไร่

ทำนาได้ปีละครั้งเมื่อก่อนใช้น้ำฝน ยังไม่มีนาปรัง ทำนาได้ข้าวอย่างเดียว พอมารู้ตรงนี้เปลี่ยนจากที่นาเป็นที่สวนผสมผสม ทำสวนมีกินทุกอย่าง ได้ตลอดทั้งปี ปลูกผัก ต้นไม้ กินหมุนเวียนได้ตลอดทั้งปี ถ้าทำได้ทำได้ครั้งเดียว เสร็จจากนั้นก็เข้าโรงงาน หางานข้างนอก ทำสวนอยู่ตรงนี้ ไม่ต้องไปไหน มีงานให้ทำตลอดในสวนเรา ปลูกผัก ผลไม้ มีรายได้ตลอด จาก 5 ไร่ ใช้เวลา 13 ปี เริ่มเปลี่ยนหมดตั้งแต่ปีแรก

เมื่อย้อนดูอดีตที่ผ่านมาถึงจำนวนสมาชิกหลายช่วงคน ตอนที่ริเริ่มโครงการ ช่วงแรกเริ่มจะมี 5 ชุมชน โดยรุ่น 1 ปี พ.ศ. 2521-2522 เป็นรุ่นของยายแดง ต่อจากนั้น รุ่น 2 ประมาณปี พ.ศ. 2528 บ้านเอื้องมีการขยายพื้นที่ รุ่น 3 ปี พ.ศ. 2532 บางพะเนียงก็เริ่มมีขึ้น

การบุกเบิกตลาดทางเลือก หรือตลาดสีเขียว ก็เป็นตัวช่วยอย่างความตื่นตัวและความสำรวจทุกวันพฤหัสบดีเวลา 5.00 น. รถจะไปส่งผักที่โรงพยาบาลสนามชัย ผู้อำนวยการฯ เป็นผู้บริโภคนำซื้อข้าวเพื่อจัดเป็นของข้าวสวย เวลาที่มีผู้ใหญ่มาตรวจงานโรงพยาบาลให้เอาข้าวกลุ่มไปจัดกระเช้า หมอรับผักเองสัปดาห์ละครั้ง คนในท้องถิ่นขยายมากขึ้น แต่การขยายแบบนี้รู้สึกว่าจะยังไม่อยากขยายเยอะ หยอนตามเส้นทางรถผ่านกว่าจะถึงกรุงเทพฯ มีลูกค้าประจำที่หัวใจอินทรีย์แล้ว แต่มีคนต่อเข้ามาแต่อยู่นอกเส้นทางไม่สามารถ แต่บางคนรับ แต่มีนิสัยการกินผักที่ไม่ปรับตัวต้องการผักจีน จะส่งผักอื่นให้กินก็ไม่ปรับ ไม่เรียนรู้ เราจะส่งเป็นช่วงของผัก เช่นมีผักจีน ลูกค้าชอบก็จัดให้

มาถึงวันนี้ เครือข่ายสามารถขยายพื้นที่การผลิตปีนี้ก้าวกระโดดเป็น 6,000 กว่าไร่ ครอบคลุม 4 จังหวัด 7-8 อำเภอ โครงสร้างการทำงานเป็นเกษตรทางเลือกภายใต้เครือข่ายจะมีทั้งงานที่ส่งเสริมเรื่องเกษตรอินทรีย์และเรื่องออมทรัพย์ใช้กระบวนการพัฒนา บริหารกลุ่มเกษตรอินทรีย์มีการควบคุมการผลิตภายในตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีฝ่ายจัดการผลผลิต เรื่องตรวจสอบข้าว

ทิศทางของเครือข่ายฯ มุ่งส่งเสริมให้สมาชิกปรับเปลี่ยนระบบเกษตรเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน และสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร มีรายได้ พื้นฟูรักษาสภาพแวดล้อมและเรื่องรักษาพันธุกรรมท้องถิ่น

รูปแบบการทำงานของกลุ่มเน้นพึ่งพาตนเองบนฐานการผลิตภาคเกษตร ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ สร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร และรายได้ เพิ่มขึ้นมาคือระบบการผลิตลดปัญหาโรคไร่ รอดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีกิจกรรมระดมทุนช่วยเหลือกันภายใน เน้นการพัฒนาองค์กรชุมชนที่เป็นต้นแบบในการขยายงาน พัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำตั้งแต่ระบบการส่งเสริมให้ผลิตได้ จนถึงสามารถจัดการตลาดผลผลิตในระบบกลุ่ม ส่วนระบบควบคุมภายในถ้าเป็นระบบมาตรฐานรับรองเกษตรอินทรีย์จะมีองค์ประกอบหลักสองเรื่องคือการมีคณะกรรมการตรวจฟาร์ม

เครือข่ายฯ ยังส่งเสริมพืชผักพื้นบ้าน คุณสมบัติเป็นผักที่ชาวบ้านนิยมกินเอง มีการหมุนเวียนให้สามารถกินได้ตามฤดูกาลที่หลากหลาย ปลูกพืชผักที่ปลูกครั้งเดียวและประหยัดต้นทุน แต่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้นาน ช่วยประหยัดแรงงาน เป็นพืชที่มีความเหมาะสมกับนิเวศน์ ผักพื้นบ้านที่ปลูกในแปลงประมาณ 200 กว่าชนิด และขึ้นทะเบียนขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แล้ว 115 ชนิด แต่เวลาขายในตลาดก็จะมีหมุนเวียน ต่อครั้งที่ไปค้าอย่างตลาดนัดสีเขียวก็จะอยู่ประมาณ 70 ชนิดผักตามฤดูกาล เคยนับมากที่สุดประมาณ 70 รายการที่ไปในตลาดครั้งหนึ่ง คือ ผักแต่ละชนิดหมุนเวียน

ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญที่สุดที่แกนนำเครือข่ายทุกคนยืนยัน คือ พลังของการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมมือกันขับเคลื่อนอย่างแข็งขัน โดยมีแรงสนับสนุนจากนักพัฒนาเอกชน กลุ่มประชาสังคม

ต่าง ๆ จนทำให้พวกเขาสามารถสร้างพื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของตนเองได้อย่างสง่างาม

ทิศทางแห่งความเชื่อมั่น

“เราเชื่อว่าเกษตรกรทุกคนมีความรู้ เพียงแต่ว่าความรู้นั้นไม่ได้แบ่งปันกัน ขณะเดียวกันในแง่ของการเอาใจหทัยหรือปัญหาที่เจอมาเป็นหัวข้อในการสร้างความรู้จากการทดลองจริงในแปลง หรือมีแปลงในตรงกลางที่จะเป็นห้องเรียนสร้างความรู้ด้วยกัน เสร็จแล้วเอาความรู้ในแปลงโรงเรียนกลับไปทดสอบปฏิบัติกันที่บ้าน และสรุปเป็นความรู้ทำให้ต่อยอดสร้างความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมารับมือ”

นี่คือคำยืนยันถึงหลักการ วิธีคิดอันแน่วแน่ของคุณนันทวัน และพี่น้องเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ว่า ความสำเร็จของพวกเขาจะมาจากการพึ่งตนเองด้วยฐานความรู้ และใช้กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มหรือเครือข่ายในการพัฒนาการผลิต

จากการผลิตก้าวสู่การสร้างตลาด และการสร้างการยอมรับทางสังคม จนปัจจุบันผลิตภัณฑ์อาหารของเครือข่ายฯ เช่น ข้าว พืชผัก ล้วนเป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความเชื่อมั่นในคุณภาพ ความปลอดภัยของอาหาร อันหมายถึงความเชื่อมั่น สนับสนุนต่อวิถีเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์แห่งชะเชิงเตาด้วย

พวกเขาไม่เพียงผลิตอาหารที่ดีเพื่อผู้บริโภคได้บริโภค แต่เครือข่ายฯ ยังมีบทบาทการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นนโยบายหลายเรื่อง เช่น การร่วมปกป้องพื้นที่อาหารจากโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน การสร้างเครือข่ายปกป้องลุ่มน้ำบางปะกงที่กำลังเผชิญผลกระทบโครงการพัฒนา นอกจากนี้พวกเขายังเป็นกลุ่มหลักในการผลักดันนโยบายเกษตรยั่งยืน การคัดค้านไม่ให้มีการอนุญาตปลูกพืชจีเอ็มโอ และอื่น ๆ

คุณนันทวัน และแกนนำวิเคราะห์กันว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร หนึ่งในนั้นคือเรื่องสารเคมีอันตรายที่ทำให้มีการส่งอย่างเสรี เกษตรอินทรีย์เป็นพื้นที่ไม่ถึงร้อยละ 1 ของประเทศไทย มีผลทำให้โจทย์เรื่องอาหารปลอดภัยเป็นประเด็นสำคัญ ขณะนี้ถ้าผู้บริโภคใส่ใจ เราคิดว่าร้อยละ 1 ขณะนี้อีก 5-10 ปีข้างหน้า ที่เรามองภาครัฐและพยายามขยายองค์ความรู้ต้นแบบที่เราสามารถตอบโจทย์ 2 โจทย์ไปด้วยกันคือเรื่องความรู้ของเกษตรกรอินทรีย์ว่าทำได้จริง

การเสริมสร้างเกษตรกรควรต้องมีการส่งเสริมขยายผลเกษตรกรอินทรีย์และขยายผลสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร ผู้ผลิตซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย อยู่ในฐานทรัพยากรความหลากหลาย พืชพื้นบ้าน มีความรู้ในการกิน เป็นฐานที่เชื่อมกันหมด ถ้าไม่ทำให้เติบโตแข็งแรงหมายถึงฐานทรัพยากรเหล่านี้มีโอกาสที่จะถูกทำลายถูกครอบงำกับการเจริญเติบโตของเกษตรกรรายย่อยที่จะรักษาฐานที่ดิน การผลิตอาหารของตัวเองเลี้ยงครอบครัว ชุมชน และสังคมก็ไม่สามารถเดินหน้า

สังคมขณะนี้ยังสับสนเรื่องเกษตรอินทรีย์ ผู้บริโภคไม่รู้ว่าอาหารปลอดภัยคืออะไร เกษตรอินทรีย์คืออะไร ทำให้อาหารที่ผลิตในระบบเคมีบอกว่าปลอดภัยกับผู้บริโภค ไม่มีการควบคุมดูแล เพียงแต่ใช้มาตรฐานมาติด การบังคับติดเกษตรอินทรีย์ไม่จำเป็น สร้างอุปสรรคเหล่านี้แล้วทำให้กลุ่มที่กำลังเติบโต เพราะต้องเจอกับปัญหาที่เกิดขึ้น

แม้ว่าหนทางข้างหน้ายังมีอุปสรรคอยู่ไม่น้อย แต่ด้วยพลังของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จะเชิงเทราได้สร้างบทเรียนให้สังคมตระหนักถึงสิทธิเกษตรกรที่จะมีความมั่นคงอาหาร สิทธิผู้บริโภคที่จะได้รับอาหารปลอดภัย สิทธิชุมชนที่จะปกป้องฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสิทธิพลเมืองที่ตื่นตัวสร้างสรรค์ประชาธิปไตยจากรากหญ้า ก้าวต่อไปสังคม

ควรรื้อบทเรียนของเครือข่ายฯ ร่วมขับเคลื่อนให้เกิดเครือข่ายกว้างขวางไปทั่วประเทศไทยให้เป็นสังคมแห่งความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร ตลอดห่วงโซ่ บนฐานเกษตรกร ชุมชน ผู้บริโภคอย่างแท้จริง

2. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ¹

จังหวัดอำนาจเจริญมีพื้นที่ทั้งสิ้นจำนวน 19,795,780 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรม 937,692 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47 ของพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ มีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะกับการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิ 105 และข้าวพันธุ์พื้นเมืองท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีเมื่อดินและอากาศที่เหมาะสมกระจายไปเกือบทุกพื้นที่ ตอนกลางวันแดดจะร้อนให้แสงอัลตราไวโอเล็ตให้ข้าวเจริญเติบโตได้ดี ตกบ่ายตะวันตกล้อยอากาศจะเย็นลง ลมโปร่งพัดถ่ายเท หมุนเวียนไม่อบอ้าว ซึ่งลักษณะเช่นนี้ชาวบ้านในท้องถิ่นบอกว่าเป็นช่วง “ตะวันอ้อมข้าว” กลางคืนอากาศเย็นลมนิ่งรับความชุ่มชื้นที่ถ่ายเทโดยธรรมชาติจากแอ่งลุ่มน้ำโขงชายแดนไทย-ลาว บรรยากาศเช่นนี้ช่วยให้ต้นข้าวเจริญเติบโตสมบูรณ์ แข็งแรง ต้านทานต่อโรค น้ำในเมล็ดข้าวจะเหนียว ช่วงเวลาที่ต้นข้าวเริ่มสะสมความหอมมีระยะเวลาที่ยาวนาน โดยเฉพาะพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 และพันธุ์ข้าว กข. 15

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญมีเป้าประสงค์ร่วมกันของเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายข้าวอินทรีย์ในการผลิต การแปรรูปและการตลาด อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุนเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยเครือข่ายได้มีโครงการ “เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง” ตามแนวทางพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปัจจุบันเครือข่ายมีสมาชิก 425 ราย ในพื้นที่ 36 หมู่บ้าน 16 ตำบล และ 6 อำเภอ ประกอบด้วย

¹ สรุปรายงานที่พูดคุยแกนนำและคณะกรรมการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ 14 ต.ค. 2559

อ.เมือง อ.หัวตะพาน อ.สีล่ออำนาจ อ.พนา อ.ปทุมราชวงศา และ อ.เสนานิคม จังหวัดอำนาจเจริญ มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์และทำเกษตรระบบอินทรีย์ 10,344 ไร่ ข้าวอินทรีย์ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานอินทรีย์จำนวน 2,834 ตัน (ข้อมูล; สำนักงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ, วันที่ 10 ต.ค. 2559)

จากการที่จังหวัดอำนาจเจริญมีสภาพพื้นที่และภูมิอากาศเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม ที่ผ่านมามีในอดีตได้มีการทำเกษตรทำนาข้าวปลูกปอและมันสำปะหลัง มีการใช้สารเคมีเข้ามาใช้ทำเกษตรกรรม ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตรเปลี่ยนไป เป็นจุดปรับเปลี่ยนของเกษตรกรที่เข้ามาร่วมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ผ่านมาตามช่วงเวลาและสถานการณ์กล่าวได้คือ

ในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2537 เกษตรกรสังเกตสภาพดินที่ใช้ทำเกษตรกรรมเสื่อมโทรมลง จากการใช้สารเคมีในระบบเกษตรกรรม ทั้งปุ๋ยเคมีบำรุงพืช สารเคมีกำจัดวัชพืชและสารเคมีกำจัดโรคแมลง จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2537 สารเคมีเข้ามาระบาดหนักในการทำเกษตรกรรม มีการปนเปื้อนสารเคมีในแหล่งน้ำ ปลาธรรมชาติติดโรคและตาย ห่วงโซ่อาหารคนในท้องถิ่นถูกทำลาย ระบบนิเวศสภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม เกษตรกรมีปัญหาด้านสุขภาพเป็นโรคเรื้อรังที่เกิดจากการทำเกษตรกรรม

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2541 - 2542 เกษตรกร 3 รายของบ้านหนองตาไถ้ ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการเกษตรกรรมที่ใช้สารเคมีและปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ผลผลิตข้าวได้ลดน้อยลงกว่าเดิม จึงริเริ่มปลูกผักปลอดสารพิษหลังจากการเก็บเกี่ยวผลิตข้าวในนาได้นำผลผลิตผักปลอดสารไปขายส่งในตลาดจังหวัดอำนาจเจริญ ผลผลิตผักปลอดสารไม่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า และเกษตรกรใน

ชุมชนเห็นความต้องการบริโภคผักปลอดสารมากขึ้นของลูกค้าในตลาด และกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดสารมีรายได้เสริมหลังจากฤดูทำนา จึงได้มีเกษตรกรในชุมชนหันมาทำผักปลอดสารเพิ่มเป็น 30 ราย ได้ผลผลิตผักปลอดสารเป็นจำนวนมากจึงมีแม่ค้าเข้ามาสั่งซื้อถึงในหมู่บ้านเพื่อรับไปขายต่อที่ตลาดอานาจเจริญ ในปีพ.ศ. 2542 เกษตรจังหวัดอานาจเจริญ ได้เข้ามาส่งเสริมเกษตรกรกลุ่มที่ปลูกผักปลอดสารอยู่แล้วจำนวน 13 ราย โดยให้ความรู้การปลูกผักปลอดสารเคมีเพิ่มเติม และสนับสนุนอุปกรณ์ (ตาข่ายมุ้ง) ในการทำเพาะปลูกผักปลอดสาร จนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่ทำผักปลอดสารประสบความสำเร็จในการทำผักปลอดสาร เป็นแหล่งปลูกผักรายใหญ่ของจังหวัดอานาจเจริญ และสมาชิกกลุ่มมีความชำนาญ และประสบการณ์ที่ถ่ายทอดไปสู่บ้านใกล้เคียงอื่น ๆ และสมาชิกมีชื่อเสียงให้แปลงผักเป็นที่ศึกษาดูงานของกลุ่มคนสนใจในการทำเกษตรปลอดสาร ในขณะที่นั้นสมาชิกกลุ่มทำผักปลอดสารก็เริ่มหันมาทำนาข้าวอินทรีย์ควบคู่กันไปด้วย

ปี พ.ศ. 2547 – 2548 กลุ่มเกษตรกรที่ทำข้าวอินทรีย์ (ข้าวหอมมะลิ 105) ได้รับมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practice) จากกรมวิชาการเกษตร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช) ทำให้ผลผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกมีความต้องการของตลาด จึงได้ร่วมมือกับเครือข่ายข้าวอินทรีย์น้ำอ้อม จังหวัดयोธระทำตลาดข้าวอินทรีย์ร่วมกัน ช่วงปี พ.ศ. 2548 ทางเกษตรจังหวัดมีแนวทางสนับสนุนกลุ่มสมาชิกทำข้าวอินทรีย์และกลุ่มปลูกผักอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังใช้สมาชิกของกลุ่มเป็นวิทยากรและใช้แปลงเกษตรอินทรีย์สำหรับการศึกษาดูงาน ขยายผลส่งเสริมเกษตรกรให้ทำนาข้าวอินทรีย์ทั่วจังหวัดอานาจเจริญ มีการสนับสนุนให้ทำนาข้าวอินทรีย์พันธุ์ ข้าว กข 15 ข้าวหอมมะลิ 105 ข้าวหอมมะลิแดง ข้าวเหนียว กข 6 และข้าวเหนียวสันป่าตอง และจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ชุมชนตามมาด้วย จนกลุ่ม

เกษตรกรข้าวอินทรีย์ได้ขอรับตรวจมาตรฐานรับรอง ผ่านมาตรฐาน GAP ของกรมการข้าว มาตรฐาน CERES / NOP และ EU มาตรฐานสากลจากประเทศเยอรมัน

ปี พ.ศ. 2550 - 2552 เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดอานาจเจริญ มีการนำเรื่องเกษตรกรอินทรีย์ไปขายผลในจังหวัดอานาจเจริญ มีสมาชิกเข้ามาทำเกษตรอินทรีย์ จำนวน 2,000 กว่าราย กระจายออกไป 36 หมู่บ้าน 16 ตำบล 6 อำเภอ ประกอบไปด้วย อ.เมือง อ.หัวตะพาน อ.ลืออานาจ อ.พนา อ.ปทุมราชวงศา และอ.เสนานิคม ของจังหวัดอานาจเจริญ มีพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์จำนวน 30,000 – 40,000 ไร่ ชายข้าวอินทรีย์ได้ประมาณเดือนละ 2 คันรถสิบล้อ รวบรวมจำนวน 40 ตัน จากความร่วมมือของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดอานาจเจริญขยายเครือข่ายมีเกษตรกรเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น เกษนนำในระดับตำบลใช้วิธีการขยายผลคือ 1:3:5 คือ มีเกษนนำตำบล 1 คน ไปขยายผลหาเกษนนำเกษตรกรอินทรีย์อีก 3 คน และเกษนนำเกษตรกรอินทรีย์แต่ละคนไปขยายผลส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์คนละ 5 ราย และสมาชิกเกษนนำเกษตรกรอินทรีย์ยังได้แบ่งบทบาทหน้าที่ร่วมกันขยายหาสมาชิกส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ และร่วมกับตรวจแปลงเกษตรอินทรีย์ ในปี พ.ศ. 2551 เกษตรกรจังหวัดอานาจเจริญจึงได้รวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ไปจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน ภายใต้ชื่อ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอานาจเจริญ

ปี พ.ศ. 2554 – 2555 เนื่องด้วยรัฐบาลในขณะนั้นดำเนินนโยบายการประกันราคาผลผลิตด้วยวิธีการจำนำข้าวทำให้สมาชิกเกษตรกรอินทรีย์บางส่วนเปลี่ยนวิธีการทำนาข้าวโดยใช้สารเคมี เพื่อเร่งผลผลิตตามนโยบายความต้องกราราคาผลผลิตข้าวเร็วขึ้น เกษตรกรประสบปัญหาผลผลิตข้าวจำนำไม่ได้ ราคาข้าวตกต่ำ ผลผลิตข้าวล้นตลาดและสร้างปัญหา

หนี้สินแก่เกษตรกรทั่วไป สมาชิกเกษตรกรอินทรีย์จึงได้ร่วมกันหาทางออก โดยร่วมมือกับเครือข่ายข้าวเกษตรอินทรีย์น้ำอ้อมจังหวัดชัยภูมิ และ ร้านข้าวหอมจังหวัดสุรินทร์ ร่วมกันหาตลาดข้าวเพื่อระบายขายข้าวให้แก่ กลุ่มสมาชิก นอกจากนี้เกษตรกรที่ประสบปัญหาจากนโยบายรับจำนำข้าว และเกษตรกรที่มีความมั่นคง มั่นใจในวิถีเกษตรอินทรีย์จึงได้รวมตัวกัน อีกครั้ง กอปรกับพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญประชาชน คนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรในปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2557 ถึงปัจจุบัน สมาชิกเกษตรกรเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญได้รวมตัวกันใหม่ทำนาข้าวอินทรีย์ จำนวน 292 รายใน 5 อำเภอ และยื่นขอตรวจรับรองมาตรฐาน CERES NOP และ EU มาตรฐานสากลจากประเทศเยอรมัน ในปีพ.ศ. 2558 สมาชิกสามารถผลิตข้าวสารอินทรีย์ได้ประมาณ 400 ตัน ส่งขายทั้งใน และต่างประเทศที่ได้รับรองมาตรฐาน ปี พ.ศ. 2559 ปัจจุบันสมาชิก เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ มีสมาชิกจำนวน 425 ราย พื้นที่ ปลูกข้าวอินทรีย์จำนวน 10,344 ไร่ ข้าวที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน จำนวน 2,834 ตัน เครือข่ายได้ขายข้าวให้กับบริษัทในประเทศไทยส่งไป ขายต่อในตลาด ประเทศเยอรมัน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศ สิงคโปร์ เป็นต้น

จุดปรับเปลี่ยนการเกษตรและนาข้าวอินทรีย์ของสมาชิก เครือข่าย

- มีสารเคมีเข้ามาระบอบในการทำเกษตรกรรมและทำนา เพื่อใช้สารเคมีในการบำรุงผลผลิต กำจัดวัชพืชและโรคแมลง ต่างๆ ส่งผลให้ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมโดนทำลายเสื่อมโทรมลง สารเคมีปนเปื้อนในดินและแหล่งน้ำธรรมชาติ ยังมีแนวโน้ม สูงขึ้น ระบบห่วงโซ่อาหารในธรรมชาติโดนทำลาย ปลา

ติดโรคและตาย พืชผักท้องถิ่นตามธรรมชาติหายไปและ คนไม่กล้าเก็บมาบริโภค เกษตรกรมีปัญหาสุขภาพเป็น โรคเรื้อรังจากการทำเกษตรกรรม (ปี พ.ศ. 2536 – 2537)

- ตลาดสินค้าอินทรีย์ ผลผลิตอินทรีย์สร้างรายได้ให้เกษตรกร เป็นอย่างดี เกษตรกรมีแรงจูงใจทางด้านรายได้ที่ตีเหมาะต่อ ระบบการผลิต สมาชิกได้รับผลส่วนต่างจากการขายข้าว อินทรีย์ ซึ่งราคามีความต่างกับข้าวปกติเป็นอย่างมาก คุณภาพชีวิตเกษตรกรดีขึ้น รวมทั้งสุขภาพร่างกาย
- ผลจากราคาข้าวปกติทั่วไปตกต่ำ ตาข้าวที่ผลิตด้วยระบบ เกษตรอินทรีย์ราคาดีและตลาดยังมีความต้องการสูงจาก ผู้บริโภครักษาสุขภาพ
- ผลผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกได้ยื่นและผ่านการรับรอง มาตรฐานอินทรีย์ ทั้งในและต่างประเทศ ได้รับเครื่องหมาย ระบบการค้าที่เป็นธรรม(Fair trade) เครือข่ายมีการรับซื้อ ข้าวอินทรีย์ของสมาชิกที่ผ่านมาตรฐานอินทรีย์ ชื่อในราคา ประกันกิโลกรัมละ 14 บาท

จุดแข็งและความสำเร็จของเครือข่าย

- สภาพพื้นที่และระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมของจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นพื้นที่เหมาะสมแก่การทำนาข้าวและเกษตรกรรม
- มีสมาชิกเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการ เกษตรอินทรีย์และทำนาอินทรีย์ ที่สามารถเป็นแหล่งให้ ความรู้และแปลงเกษตรกรรมเป็นที่ศึกษาดูงาน แก่เกษตรกร ที่สนใจ
- แขนงนำมีความคุ้นเคยกันผ่านการทำงานจากโครงการชิป

มีการเกาะเกี่ยวช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเพื่อการทำงานร่วมกัน สมาชิกทุกคนเป็นแกนนำ ไม่มีการช่วงชิงการนำ แกนนำมีความสัมพันธ์กับสมาชิกทั้งในระดับชุมชน ระดับตำบล และระดับจังหวัดผ่านการขับเคลื่อนร่วมกับสภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

- สมาชิกแกนนำของเครือข่ายมีการประชุมแลกเปลี่ยนทุกปี ในการประเมินสถานการณ์ วิเคราะห์สังเคราะห์ถอดบทเรียนร่วมกัน
- การทำงานของเครือข่ายทำงานเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นร่วมกันกับเครือข่ายและภาคีอื่น ๆ ทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนและพลังอำนาจในการเจรจาต่อรอง จนประกาศธรรมนูญจังหวัด เป็นเมืองธรรมเกษตร (วันที่ 6 มี.ค. 2558)
- มีการจดทะเบียนเครือข่ายถูกต้องตาม พระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชนในชื่อเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ มีวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่เครือข่ายข้าวอินทรีย์ในการผลิต การแปรรูป และการตลาด มีคณะกรรมการขึ้นมาบริหารจัดการที่ชัดเจน โดยให้สมาชิกคัดเลือกคณะกรรมการมาจากแกนนำระดับอำเภอ 13 คน เป็นคณะกรรมการบริหาร มีการแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็นฝ่ายต่างๆ ประกอบด้วย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ฝ่ายสำรวจและข้อมูล ฝ่ายส่งเสริมผลิตเกษตรระบบอินทรีย์ ฝ่ายติดตามประเมินผล ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและฝ่ายการตลาดและระบบการค้าที่เป็นธรรม (Fair trade) อีกทั้งประสานการทำงานกับภาคหน่วยงานภาครัฐและภาคีความร่วมมืออื่น จนเกิดการยอมรับเครือข่ายในระดับจังหวัด และยังได้ร่วมกันผลักดันแผนจังหวัดเกษตรอินทรีย์

และงบประมาณลงมาดำเนินงาน

- เครือข่ายมีระบบการรับสมัครสมาชิกที่ชัดเจนกระจายครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดอำนาจเจริญ และมีแปลงทำเกษตรกรรมอินทรีย์ที่ชัดเจนของสมาชิก สามารถวางแผนระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ร่วมกัน วางแผนการตลาดเพื่อกระจายผลผลิตข้าวอินทรีย์ จุดสำคัญอีกอย่างหนึ่งของเครือข่ายคือผลผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกในเครือข่ายได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ เป็นที่ต้องการของตลาดสินค้าอินทรีย์ ผลผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกได้รับการระบายสู่ตลาดไม่มีผลผลิตตกค้างสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกเป็นอย่างดี

ข้อจำกัดปัญหาเครือข่าย

- นโยบายโครงการ และกลไกของภาครัฐ ทำให้ฐานทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นเสื่อมโทรม ส่งผลให้ห่วงโซ่อาหารของชุมชนหายไป รัฐมีนโยบายที่มุ่งเน้นมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารและเกษตรกรขาดความมั่นคง เช่น โครงการรับจำนำข้าว การผลผลิตที่มุ่งเน้นแต่ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมพืชพาณิชย์เชิงเดี่ยว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา มีการนำสารเคมีมาให้ในกระบวนการผลิต พื้นที่อาหารพื้นที่เกษตรกรรมอินทรีย์ลดลงขาดพื้นที่ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น
- ผลผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกหลุดมือไปสู่กลุ่มพ่อค้าคนกลาง ขาดความสามารถกำหนดกลไกทางการตลาด
- การทำเกษตรระบบอินทรีย์สมาชิกบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจและการยอมรับของครอบครัว

- การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐมุ่งเน้นปริมาณจำนวนสมาชิกและพื้นที่เกษตรกรรม มากกว่าส่งเสริมพัฒนาด้านความรู้ และยังสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวคละคุณภาพเป็นอนุสรณ์มาให้

การพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ผ่านมากกว่า 20 กว่าปี เป็นการปรับเปลี่ยนจากตัวเกษตรกรเอง จากสภาพสิ่งแวดล้อม จากกลไกการตลาด ตลอดจนการเข้าสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนพัฒนาเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนการทำงานหลายบทบาทร่วมกันเป็นภาคีความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม กล่าวได้คือ

- เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ เข้ามามีบทบาทสนับสนุนให้ความรู้ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ พร้อมทั้งสนับสนุนวัสดุการทำเกษตรอินทรีย์ตาข่ายมุ้ง เมล็ดพันธุ์ข้าว
- พาณิชย์จังหวัดอำนาจเจริญ เข้ามาช่วยเหลือการประชาสัมพันธ์ และกระจายสินค้าผลผลิตข้าวอินทรีย์ มีโครงการผูกปิ่นโตข้าว เป็นการขายให้ให้แก่กลุ่มผู้บริโภครักสุขภาพในเมือง โรงแรม เป็นต้น
- กรมส่งเสริมการเกษตร เข้ามาประสานสนับสนุนการยื่นขอรับรองมาตรฐานอินทรีย์ (มกท.) และการจดทะเบียนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ
- ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ เข้ามาสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ ความเข้มแข็งของกลุ่มเครือข่าย ผลักดันนโยบายเกษตรอินทรีย์สู่แผนจังหวัดและสนับสนุนงบประมาณ

- องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ (อบจ.) สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่ายทั้งการประชุมอบรม ค่าอาหารและค่ายานพาหนะ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์สินค้าอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ของกลุ่ม
- องค์กรที่สมาชิกเครือข่ายรับรองมาตรฐานอินทรีย์ คือ CERES NOP และ EU มาตรฐานสากลจากประเทศเยอรมัน ระบบการค้าที่เป็นธรรม (Fair trade) เข้ามาเกี่ยวข้องสนับสนุนรับรองแปลงและผลผลิตอินทรีย์ของสมาชิก และเป็นตลาดรับผลผลิตสินค้าอินทรีย์และข้าวอินทรีย์
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เข้ามาสนับสนุนความเข้มแข็งของเครือข่าย ผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย จัดทำข้อมูล สังเคราะห์สรุปบทเรียน และขับเคลื่อนธรรมนูญจังหวัดอำนาจเจริญ
- มูลนิธิสุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) เข้ามาสนับสนุนการจัดทำข้อมูลและการจัดเวทีนโยบายสาธารณะ ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนผลักดันยุทธศาสตร์ธรรมนูญจังหวัดประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร
- ภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ เครือข่ายข้าวอินทรีย์น้ำอ้อมจังหวัดยโสธร และร้านข้าวหอมจังหวัดสุรินทร์ เข้ามาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายศึกษาและแลกเปลี่ยนดูงาน ส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย ตลอดจนการตลาดระบายสินค้าอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ของ

สมาชิกเครือข่าย

การดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ ทางเครือข่ายยังมีแนวทางความต้องการยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่าย ทั้งด้านความเข้มแข็งและศักยภาพของกลุ่มสมาชิก ระบบการผลิตข้าวอินทรีย์และสินค้าอินทรีย์ ระบบการค้าที่เป็นธรรม ศูนย์จังหวัดเมืองแห่งอาหารในภาคหน้าโดยทำเกษตรอินทรีย์มีความปลอดภัย ปลอดภัยสารเคมี และมีอากาศบริสุทธิ์ จึงได้ร่วมกันสร้างแนวทางการทำงานต่อของเครือข่าย คือ

- การประสานทำงานร่วมกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดอำนาจเจริญ ผลักดันจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด และนำแผนการทำเกษตรระบบอินทรีย์ไปสู่แผนปฏิบัติในพื้นที่
- ปี พ.ศ. 2560 ร่วมกับอุตสาหกรรมจังหวัดติดตามงบประมาณมาดำเนินการสร้างโรงสีข้าวอินทรีย์
- การพัฒนาสร้างแบรนด์สินค้าอินทรีย์สำหรับเครือข่าย
- จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้บริโภคและผู้ผลิตสมาชิกเครือข่าย โดยนำผู้บริโภคจากโครงการผูกปิ่นโตข้าวที่พาณิชย์จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ มีกลุ่มคนในเมืองที่รักษาสุขภาพ และโรงแรมที่รับข้าวอินทรีย์ของเครือข่ายลงเยี่ยมเยียนแปลงเกษตรกรรมและพูดคุยกับสมาชิกเครือข่ายในพื้นที่
- การขยายสมาชิกเครือข่ายเพิ่ม โดยใช้แกนนำของเครือข่ายไปขยายผลสู่เครือข่ายให้เข้ามาเรียนรู้ ทางเครือข่ายให้ความรู้การทำเกษตรระบบอินทรีย์ ลงศึกษาแปลงของสมาชิก

ที่ประสบความสำเร็จ และศึกษางานแลกเปลี่ยนนอกพื้นที่ และส่งเสริมรายครอบครัวของสมาชิกให้พ่อแม่ลูกทำเกษตรระบบอินทรีย์ร่วมกัน ปลูกผักไว้กินเอง และปลูกผักหลังฤดูการทำนา

- การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก ส่งเสริมด้านสุขภาพแก่สมาชิกเครือข่ายบริการเจาะเลือดหาสารพิษสารเคมีตกค้างในเลือด และให้ความรู้เฝ้าระวังโรคที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรกรรม ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น หาช่องทางการตลาดให้สมาชิกขายข้าวได้เพิ่มขึ้น และลดต้นทุนการผลิตปลูกข้าวอินทรีย์ มีการรวมกลุ่มทำปุ๋ยร่วมกันของสมาชิกแต่ละบ้าน
- จัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ชุมชน และโรงสีข้าวอินทรีย์ของเครือข่าย
- พื้นฟูรักษาระบบนิเวศทางกายภาพในแปลงเกษตรกรรม ส่งเสริมการปรับปรุงดินให้สมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกรักษาระบบนิเวศในแปลงนาให้ทรัพยากรสัตว์น้ำจำพวกปลา กบ เขียด หอย ปู กลับคืนมารวมทั้งเทสาหร่ายน้ำจืด

สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการที่เกษตรกรเจอวิกฤตของการทำเกษตรแบบเดิมที่ต้องใช้สารเคมีในระบบการผลิต สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปจากสภาพเดิมมีความเสื่อมโทรม เกษตรกรมีปัญหาด้านสุขภาพจากระบบการทำเกษตรกรรม กลไกตลาดราคาผลิตจากเกษตรไม่แน่นอนตกต่ำ พื้นที่ผลิตอาหารของชุมชนถูกคุกคาม ชีวิตของเกษตรกรไม่มีความมั่นคง เกษตรกรและสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญหาทางออกด้วยการร่วมกลุ่มถ่ายทอดความรู้การทำเกษตรระบบอินทรีย์

สร้างตลาดผลผลิตสินค้าอินทรีย์ จนกลุ่มเครือข่ายเกิดการยอมรับในระดับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลักดันงานเกษตรอินทรีย์สู่แผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ สมาชิกเครือข่ายขยายตัวไปทั่วจังหวัดอำนาจเจริญ สร้างระบบเศรษฐกิจของจังหวัดที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ผลิตอาหารเกษตรกรรมสมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หากสิ่งที่กล่าวมาในเบื้องต้นเป็นความตระหนักถึงความมั่นคงทางอาหารและอาหารปลอดภัยของจังหวัดอำนาจเจริญจึงมีความร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และสมาชิกเครือข่าย เป็นพื้นที่ศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระดับแปลง ระดับกลุ่มเครือข่าย และระดับนโยบาย ตามแนวทางพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3. โครงการพัฒนาอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพด้วยระบบอินทรีย์ จังหวัดนครปฐม (สามพรานโมเดล)²

พื้นที่อำเภอสามพรานเป็นพื้นที่เพาะปลูกและจำหน่ายผลไม้ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ และยังมี “สวนสามพราน” เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตรกรรมผลผลิตมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ แต่จากสื่อโฆษณาทำให้เกษตรกรต้องการเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิต ให้ได้มาก ๆ ทำให้เกิดมีการใช้สารเคมีในระบบการผลิตกันอย่างแพร่หลาย ส่งผลอีกทั้งต้นทุนการผลิตก็สูงตาม จึงเกิดปัญหาตามมา ทั้งรายได้ของเกษตรกรที่ลดลงจากกลไกราคาตลาด เกษตรกรเกิดหนี้สิน มีปัญหาด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงเสื่อมโทรมลงไป

สืบจากกระแสอาหารปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ทำให้ผู้บริโภคตื่นตัว มีความต้องการอาหารที่ปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์เป็นการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ประโยชน์ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์จึงมีความปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง มีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และยังเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน และน้ำ เนื่องจากการทำเกษตรที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดวัชพืชและโรคแมลง หรือฮอร์โมน และสารเคมีทุกชนิด โดยจะใช้อินทรีย์วัตถุ อย่างปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก รวมถึงปุ๋ยคอกบำรุงให้พืชแข็งแรง มีความต้านทานต่อโรคพืชและแมลง

โรงแรมสามพรานรีเวอร์ไซด์ เล็งเห็นจุดขายช่องทางการธุรกิจการท่องเที่ยว ได้มุ่งหน้าเป็นองค์กรธุรกิจท่องเที่ยวต้นแบบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย ในระดับสากลมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยมีการปรับสวนผัก ผลไม้ บริเวณที่ดินฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำให้เป็นสวนพืชผักและ

² คณะทำงาน มูลนิธิสังคมสุขใจ จ.นครปฐม วันที่ 4 พ.ย. 2559

สมุนไพรมีอินทรีย์เพื่อให้พนักงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์ และสามารถเก็บผักต่าง ๆ มาปรุงเป็นอาหารทานกันสด ๆ ทำให้สถานที่แห่งนี้ได้รับการรับรองระดับสากล จนได้นับ Green Globe Certificate (Earth Check) ในปี พ.ศ. 2552

ต่อมาสามพรานริเวอร์ไซด์ มีแนวความคิดที่อยากได้ผัก ผลไม้ที่เป็นอินทรีย์ไว้บริการลูกค้าที่มาใช้บริการเพื่อการต่อยอดทางธุรกิจ จนในปี พ.ศ. 2553 จึงเริ่มด้วยการปลูกผักอินทรีย์ในพื้นที่ 30 ไร่ ตรงข้ามฝั่งแม่น้ำของสามพรานริเวอร์ไซด์ เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับห้องอาหารของโรงแรม แต่ผลผลิตที่ได้ยังไม่เพียงพอ ต่อมาเมื่อเกษตรกรบางส่วนในพื้นที่ใกล้เคียงต้องการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรแบบเคมีมาสู่การทำเกษตรระบบอินทรีย์ แต่ยังมีขาดความรู้ และช่องทางการตลาดจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ จึงได้เข้ามาร่วมกับสามพรานริเวอร์ไซด์ จนเกิดเป็นกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งในช่วงแรกของการดำเนินโครงการเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่อยากจะเปลี่ยนมาทำเกษตรระบบอินทรีย์ เพราะยังมีความคิดว่าทำยาก และให้ผลผลิตน้อย และไม่มีตลาดรองรับ ทางสามพรานจึงเริ่มทำตลาดทางเลือกให้กับเกษตรกร “ตลาดสุขใจ” พื้นที่กว่า 2 ไร่ ริมนนเพชรเกษตรหน้าสามพราน ให้เกษตรกรนำผลผลิตอินทรีย์ และผักปลอดสารพิษมาวางขาย จำหน่ายโดยตรงแก่ผู้ซื้อ โดยทางสามพรานจัดหาผู้เชี่ยวชาญและเครื่องมือมาสุ่มตรวจคุณภาพพืชผักผลไม้ของเกษตรกรทุกสัปดาห์ หากว่ามีสารเคมีตกค้างหรือไม่ ทำให้ผู้บริโภคที่มาซื้อผลผลิตอินทรีย์มีความมั่นใจ นอกจากนี้ทางโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ยังรับซื้อผลผลิตอินทรีย์ โดยมีการรับซื้อในราคาประกัน

การสร้างตลาดทางเลือกให้เกษตรกรเกิดความเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างความมั่นคงทางตลาดและช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

เกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้การขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น สอนสามพรานเห็นว่าหากจะทำเรื่องนี้ให้สำเร็จทางสามพรานต้องทำเป็นตัวอย่าง จึงจะสามารถทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ที่ต้องการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ได้ ภายในสามพรานจึงมีการนำระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้ทั้งหมด รวมถึงมีการพัฒนาพื้นที่ของโรงแรมที่อยู่ติดริมแม่น้ำให้เป็นสวนเกษตรอินทรีย์ มีการปลูกผัก ปลูกข้าว และทางโรงแรมเองก็มีการพัฒนาเมนูอาหารอินทรีย์มาบริการลูกค้า และมีจุดจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ขึ้นในโรงแรม จนในปี พ.ศ. 2556 สอนสามพรานและเกษตรกรนำร่องหลายคน ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์สากล (IFOAM)

โดยปัจจุบันการดำเนินงานของสามพรานภายใต้มูลนิธิสังคัม สุขใจ ขับเคลื่อนพัฒนาห่วงโซ่อุปทานอินทรีย์ด้วย “สามพรานโมเดล” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดราคา ขายผลผลิตสินค้าไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรไม่สามารถควบคุมต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นตามราคาสารเคมี ทำให้เกิดมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น มีปัญหาด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ติดอยู่ในวงจรแบบนี้ ดังนั้นการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาใช้วิถีธรรมชาติในการปลูกผักผลไม้แทนการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ สามพรานโมเดล จึงเป็นกลไกการขับเคลื่อนระบบการผลิตเกษตรกรรมที่ปลอดภัยให้เกษตรกรในจังหวัดนครปฐม ตระหนักถึงความสำคัญพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ โดยการปรับเปลี่ยนวิถีคิดในการทำเกษตรตั้งแต่ต้นทางไม่ว่าจะเป็นตัวเกษตรกร เรื่องดิน เรื่องน้ำ การเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมถึงระบบการตลาด โดยทำแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางเพื่อหวังให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรเคมีมาสู่วิถี

การทำเกษตรอินทรีย์ จากความพยายามและความร่วมมือของหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน เกษตรกรเกิดความเปลี่ยนแปลงมีความตระหนักถึงพิษภัยของการทำเกษตรเคมี เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนหันมาทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น และขยายเครือข่ายกว้างออกไป

การเข้ามาเป็นสมาชิกเกษตรอินทรีย์สามพรานโมเดล

ปัจจุบันโครงการนี้มีเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ทั้งหมด 18 กลุ่มจำนวน 130 ราย ทั้งอยู่ในจังหวัดปทุมและจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และกาญจนบุรี โครงการสามพรานโมเดลให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของโครงการ ลงพื้นที่ออกเยี่ยมแปลงพร้อมให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรในระหว่างการปรับเปลี่ยนการผลิตอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดเวทีในระดับพื้นที่แลกเปลี่ยนกับเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีการจัดทำโครงการย่อยสนับสนุนเพิ่มศักยภาพเกษตรกร คือ การให้ความรู้อบรมการทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักและการทำน้ำหมักชีวภาพ การลดต้นทุนการผลิต สนับสนุนการรวมกลุ่มและเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ให้เกิดการช่วยเหลือกัน ส่งเสริมการปลูกพืชผัก ผลไม้อินทรีย์ เกษตรกรยังมีส่วนร่วมในการวางแผนผลิตการจัดการหลังเก็บเกี่ยว การขนส่ง การแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลผลิตอินทรีย์ เช่น น้ำฝรั่ง และการตลาดขายตรงจากเกษตรกรผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค การรวบรวมผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไปส่งขาย ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ พร้อมกับให้เกษตรกรบันทึกผลการทำเกษตรอินทรีย์ในแปลงเพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาแปลงปลูกให้ได้มาตรฐาน อีกทั้งเกษตรกรทำอย่างจริงจังเป็นระบบ ทำให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค และยังมีเกษตรกรอีกจำนวน 60 รายได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์สากล International Federation of Organic Agriculture Movement (IFOAM) จากสำนักงานมาตรฐานอินทรีย์ (มกท.)

ซึ่งแต่ละกลุ่มมีระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม Participatory Guarantee System (PGS) ของตนเอง สำหรับสมาชิกและพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่มาตรฐานอินทรีย์สากล โดยมีมาตรฐานที่เรียกว่า 3 เขียว ซึ่งเป็นขั้นตอนการเปลี่ยนเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ คือ

- **สีเขียว** เกษตรที่มีความตั้งใจในการเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ แต่ยังมีการใช้สารเคมีหรือปุ๋ยเคมีอยู่บ้าง มีโอกาสในการเข้าร่วมประชุมชนและพัฒนาศักยภาพตนเอง แต่ยังไม่มีโอกาสนำผลผลิตมาจัดจำหน่าย
- **สีเขียวอ่อน** เกษตรกรที่หยุดการใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิงผ่านการตรวจโดยเจ้าหน้าที่ของสวนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ถ้าผลการตรวจผ่านจะได้โอกาสเข้าโครงการที่สามพรานโมเดล จะทำการตลาดให้
- **สีเขียวกลาง** เกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานมาตรฐานอินทรีย์
- **สีเขียวแก่** เกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบจากทุกหน่วยงาน

นอกจากนี้ทางโครงการยังจัดให้มีศูนย์พัฒนาเกษตรอินทรีย์สุโขทัย เป็นที่ให้ความรู้เกษตรอินทรีย์ทั้งระบบ แก่ สมาชิกเกษตรกร โรงเรียนหน่วยงาน และผู้สนใจทั่วไป พร้อมทั้งออกไปให้ความรู้เกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัยกับโรงเรียนในพื้นที่อีกด้วย

การตลาดและการเชื่อมโยงผู้บริโภค

โครงการสามพรานโมเดล เป็นการช่องทางการตลาดใหม่ๆ ให้กับเกษตรกร เป็นการเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคผ่านห่วงโซ่อาหาร คุณค่าเกษตรอินทรีย์ ช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตสินค้า

จะต้องเป็นไปตามจริง หมายความว่า จะไม่มีการช่วยซื้อ ช่วยอุดหนุน แต่การจัดจำหน่ายจะเป็นไปตามกลไกทางตลาดอย่างแท้จริง เป็น “ Free market mechanism” บนพื้นฐานการค้าที่เป็นธรรม ทางโครงการเป็น คนกลางในการเชื่อมระหว่าง กลุ่มโรงแรม มหาวิทยาลัย หน่วยงานเอกชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดจำหน่ายสินค้าหรือพัฒนาระบบที่ช่วยเกื้อหนุน การระบายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภคได้ดีมากขึ้น ช่องทางการตลาดเป็นแบบ การซื้อขายตรงมีหลายรูปแบบ ได้แก่

- ตลาดสุขใจ เป็นตลาดนัดอินทรีย์แห่งแรกเปิดเมื่อปี พ.ศ. 2553 เป็นความร่วมมือกับสวนสามพราน และกรมการค้าภายใน ตั้งอยู่บริเวณหน้าสวนสามพราน ริมถนนเพชรเกษม เปิด เฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 10.00 – 17.00 น. จำหน่ายพืชผักผลไม้อินทรีย์ ทางตลาดจัดให้มีการสุ่มตรวจ พืชผักผลไม้เพื่อหาสารเคมีตกค้างทุกอาทิตย์ เกษตรกรที่จะ นำผลผลิตอินทรีย์มาขายตรงผ่านมาตรฐานอินทรีย์ของ ตลาดมีอยู่ 3 ระดับ คือ เขียวอ่อนคือยังคงปลอดภัยอยู่ เขียวกลางคือ สินค้าส่วนใหญ่กำลังเข้าสู่ระบบ และเขียวเข้ม คือสินค้าที่ได้รับรองมาตรฐานอย่างเป็นทางการแล้ว ในปัจจุบันตลาดสุขใจมีร้านค้ามากกว่า 60 ร้าน แต่ละร้าน มีเกษตรกร 5 – 6 ราย ที่นำผลผลิตประเภทเดียวกันมาวาง จำหน่าย มีลูกค้าผู้บริโภคในท้องถิ่นร้อยละ 30 และเป็น คนกรุงเทพฯและนักท่องเที่ยวร้อยละ 70 มีรายได้ของตลาด ต่อเดือนมากกว่า 2 ล้านบาท
- ตลาดสุขใจสัญจร เป็นการนำเกษตรกรและผลผลิตสินค้า อินทรีย์ไปจำหน่ายในอาคารสำนักงานใหญ่ในกรุงเทพฯ 1 ครั้ง ต่อสัปดาห์ เช่น อาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ และห้างเซ็นทรัล โดยมีโครงการ From Farm to Firm ทำงาน

ร่วมกับคณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (กำแพงแสน)

- โมเดิร์นเทรด เป็นการนำผลผลิตอินทรีย์ของสมาชิกไป จำหน่าย คือ สวนสามพราน และท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต (TOP)
- จำหน่ายผลผลิตสินค้าอินทรีย์ตรงจากเกษตรกร (60 ราย) ให้แก่กลุ่มธุรกิจโรงแรมในกรุงเทพฯ และศูนย์ประชุม คือ พืชผักผลไม้ และข้าวอินทรีย์ ขายได้ 300 ตันต่อปี เพื่อ เชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์กับธุรกิจ โรงแรม ผ่านโครงการ Farm to Functions ร่วมกับสำนัก ส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ มีโรงแรมทั้งหมดที่ รับซื้อผลผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวน 9 แห่งรวมทั้งโรงแรม สามพรานรีเวอไรซ์ และศูนย์ประชุม จำนวน 3 แห่ง เป็นการซื้อขายล่วงหน้า
- การจำหน่ายผลผลิตสินค้าผ่านเว็บไซต์ Sookjai Organic เป็นการซื้อขายตรงจากเกษตรกรและจัดส่งสินค้าไปให้ ผู้บริโภค
- จัดการท่องเที่ยวในสวนเกษตรอินทรีย์ “คนกิน คนปลูก” โดยร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและเอกชน เป็นการเชื่อมโยงผู้บริโภคและผู้สนใจ เกษตรอินทรีย์อาหาร ปลอดภัยลงไปเที่ยวชมในสวนเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ได้เรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์และระบบ เกษตรอินทรีย์ และยังได้ซื้อผลผลิตสินค้าอินทรีย์จาก สวนเกษตรกรโดย

- การจัดงานประจำปี จัดงานมหกรรม “วันสังคมสุขใจ” งานนี้จัดขึ้นเพื่อปลุกกระตมเครือข่ายอินทรีย์และเกษตรปลอดภัยทั่วประเทศ เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ที่ให้ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ทุกมิติ มีการจำหน่ายผลผลิตสินค้าอินทรีย์และอาหารปลอดภัยโดยตรงจากเกษตรกร และสร้างแรงบันดาลใจการใช้วิถีชีวิตอินทรีย์ให้กับผู้เข้าชมงาน การจัดงานที่ผ่านมา มีผู้เข้าเยี่ยมชมงานจำนวน 12,000 กว่าคน

สิ่งที่ภาคภูมิใจสามพรานโมเดล

- การทำเกษตรอินทรีย์ตรงกับความต้องการของเกษตรกรมีความสุข ทั้งด้านการผลิต ด้านสุขภาพ และมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค
- สมาชิกเกษตรอินทรีย์เดินตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความยั่งยืนในการผลิต สร้างรายได้จนสามารถลดหนี้สิน เป็นต้นแบบตัวอย่างให้แก่เกษตรกรอื่น ยังมีการรวมกลุ่มกันเรียนรู้และต่อรองราคาผลผลิตกับพ่อค้าคนกลางมีตลาดเป็นของตนเอง
- สามพรานโมเดลเป็นต้นแบบเกษตรอินทรีย์ครบวงจร ทั้งการสนับสนุนผู้ผลิตเกษตรกร การตลาดเชื่อมโยงผู้บริโภค และการแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลผลิตอินทรีย์
- เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของเกษตรกร หน่วยงานต่าง ๆ และต่างประเทศ
- การนำเอาสามพรานโมเดลไปผลักดันเรื่องวิถีเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม

ความต้องการยกระดับพัฒนาต่อ

- ขยายแนวคิดและส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรที่มีความต้องการปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาสู่เกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง
- สร้างพื้นที่ต้นแบบชุมชนเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน
- สร้างพัฒนาต้นแบบเกษตรกรอินทรีย์ให้อยู่ได้อย่างมีความมั่นคงในวิถีอินทรีย์
- ส่งเสริมยกระดับเกษตรกรอินทรีย์ การจัดการแรงงาน การปลูกพืชผักผสมผสาน การจัดการผลิต การจัดการแปลง ให้ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ PGS และไปสู่ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์สากล (IFOAM)
- การพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรให้ถึงมือเกษตรกร และให้เกษตรกรเรียนรู้ด้านธุรกิจ
- การพัฒนาและการสืบทอดให้แก่คนรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่ ให้เข้ามาสู่การผลิตระบบเกษตรอินทรีย์และวิถีอินทรีย์
- ให้ความรู้เชื่อมโยงผู้บริโภคและผู้สนใจ ให้เข้าถึงผลผลิตเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย จากช่องทางทางการตลาด การซื้อขายตรง และมีส่วนร่วมกับเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์

“สามพรานโมเดล” การเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรแบบเดิมสู่การเป็นเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนเกษตรอินทรีย์พัฒนารายได้ สร้างความยั่งยืนให้กลุ่มและเครือข่ายเกษตรกร ยังได้ส่งต่อผลผลิตอินทรีย์และอาหารปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง เกิดจากการประสานร่วมมือกับ หน่วยงาน

ของภาครัฐ มหาวิทยาลัย และภาคธุรกิจเอกชน นอกจากนี้ยังมีการถอดบทเรียนเป็นชุดความรู้ในการขับเคลื่อนโครงการ ซึ่งการดำเนินงานถือเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนแบบประชารัฐบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. วิทยาลัยรวงข้าว

จังหวัดพัทลุง³

จากสภาพพื้นที่ที่ตั้งของบ้านท่าช้าง ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน ตั้งอยู่เขตที่ลุ่มของจังหวัดพัทลุง เป็นทุ่งราบสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม สภาพพื้นที่เหมาะแก่การกสิกรรม อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำนา และด้วยวิธีการผลิตที่เน้นปลูกขายเพื่อขาย ทำให้ชาวนาที่นี้เร่งการผลิต ใช้สารเคมีทุกประเภท เพื่อให้ข้าวได้ผลผลิตสูงๆ แต่ผลที่ตามคือต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น กำไรในแต่ละปีจึงเหลือเพียงน้อยนิด ชาวนาบางรายมีหนี้สินจากการทำนา และที่สำคัญนั้นชาวนาบ้านท่าช้างต่างมีร่างกายทรุดโทรมลงเรื่อยๆ อย่างไม่ทราบสาเหตุ

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำนาเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามที่จะทำให้ชุมชนของตนเองอยู่อย่างสมบูรณ์พูนสุข โดยเกิดจากคนในชุมชนเองที่ลุกขึ้นมาตั้งคำถาม ร่วมกันค้นหาคำตอบ และก่อนจะลงมือจัดการ เพื่อแก้ไขปัญหาก็ร่วมกันสร้างความสุขอย่างยั่งยืนให้เกิดแก่ชุมชน

จากจุดเริ่มที่เหมือนไร้ทางออก สู่ความสำเร็จที่ชาวชุมชนได้รับกันถ้วนหน้า คือ ชาวบ้านهامติร่วมที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนของตนเองโดยขยับการดำเนินงานระดับชุมชนไปอีกขั้น จึงก่อตั้ง “วิทยาลัยรวงข้าว” ขึ้น เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน และทำมติประชาคมร่วมกันว่าจะทำเกษตรปลอดสารเคมี

³ คณะกรรมการวิทยาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง วันที่ 30 ตุลาคม 2559

ทางโครงการถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบเกษตรและอาหารปลอดภัย เพื่อนำเสนอสมัชชาสุขภาพ ได้ลงพื้นที่เรียนรู้แลกเปลี่ยนกับคณะกรรมการวิชาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง ถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านท่าช้างที่ใช้การทำเกษตรอินทรีย์ และการทำนาอินทรีย์มาสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนมีความสุขจากการทำนาอินทรีย์ และเข้าถึงอาหารปลอดภัยแก่คนในชุมชน จนขยายบทเรียนไปสู่ชุมชนเครือข่ายอื่น ผ่านการดำเนินงานของวิชาลัยรวงข้าว

ก่อนปี พ.ศ. 2522 – 2525 ชาวบ้านท่าช้างร้อยเปอร์เซ็นต์ทำเกษตรกรรมทำนาทำสวนตามความเหมาะสมของพื้นที่ สร้างรายได้จากการสานกระจุย เลี้ยงวัว ทำสวน และทำนา เป็นการทำเกษตรที่พึ่งตนเองไม่พึ่งเทคโนโลยีและสารเคมี ได้ข้าวประมาณ 300 กิโลกรัมต่อไร่ ทำนาข้าวที่อาศัยน้ำฝนโดยใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน ทำนาไว้กินในครอบครัว ส่วนที่เหลือก็นำไปแลกของใช้ของบริโภคอย่างอื่นที่ในชุมชนไม่มีและขายซึ่งข้าวสมัยนั้นขายได้ในราคาที่ถูกเพราะพื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดในจังหวัดพัทลุงก็มีการทำนาปลูกข้าว

จนมาในปี พ.ศ. 2534 การทำนาของชาวบ้านท่าช้างได้มีการปรับเปลี่ยนไปเมื่อหน่วยงานของรัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนปลูกข้าวลูกพันธุ์ผสม (กข. 33) ทำนาแบบนาตม นาดำ และนาหว่านแห้ง มีการนำเครื่องมือรถไถเข้ามาช่วยในการทำนา ได้ข้าวเพิ่มมากขึ้นเป็น 500 – 600 กิโลกรัมต่อไร่ และสามารถทำนาได้สองครั้งต่อปี ชาวบ้านมีรายได้จากการขายข้าวดีเพิ่มมากขึ้น แรงงานในการทำนาขาดแคลนต้องมีการจ้างวานในการเก็บเกี่ยวข้าว กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนสารเคมีไล่แมลงศัตรูของข้าว ชาวบ้านสามารถขอการสนับสนุนได้อย่างไม่จำกัด จนเกิดการขยายการทำนาเกือบทุกพื้นที่ของชุมชน มีการเพิ่มพื้นที่ทำนาเพิ่มผลผลิตข้าวมีปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลงเพิ่มขึ้นในพื้นที่ชุมชน มีคลองน้ำไหลผ่านชุมชนน้ำสบบูรณ์ที่ไหลมาจากเขาปู่-เขาย่า

กรมชลประทานทำไฟฟ้าจากพลังน้ำ เกือบสิบปีที่ชาวบ้านท่าช้างทำนาโดยใช้วิธีการนี้ทำให้เกษตรกรมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเพิ่มขึ้นเป็นการเพิ่มต้นทุนการทำนาให้สูงขึ้น บางปีชาวนาได้ผลผลิตข้าวต่ำเกิดจากโรคแมลง แล้งขาดน้ำ และราคาข้าวตกต่ำ จนทำให้เกษตรกรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นหนี้จากการทำเกษตรกรรมทำนา

จนในปี พ.ศ. 2543 ทางกลุ่มผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนร่วมกับกลุ่มชุมชนทะเลน้อย ไปศึกษาเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืน การทำเกษตรกรรมทางเลือก การทำนาอินทรีย์ และเกษตรกรอินทรีย์จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมกับมีโครงการเกษตรนำร่อง ของเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกเข้ามาส่งเสริมการทำเกษตรทางเลือกจำนวน 3 แปลง ผสมกับความรู้ที่ได้ไปเรียนรู้มาจากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และยังได้ไปดูงานศึกษานอกพื้นที่จากกลุ่มสันติอโศก การทำน้ำปุ๋ยและหมักชีวภาพ การปรับปรุงดิน และการแปรรูปโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น (สับเปลือกมังคุด) ชาวบ้านกลับมาได้เริ่มมีการพบปะพูดคุยกันการนำวัสดุดีบในท้องถิ่นที่มีมากมาทำปุ๋ยน้ำหมัก เพื่อนำของที่เหลือใช้และใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ร่วมกลุ่มกันทำปุ๋ยและน้ำหมักอินทรีย์ไปใช้ในนาข้าวเพื่อลดต้นทุนในการทำเกษตรกรรม และคำนึงถึงเรื่องสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมชุมชน

ในปี พ.ศ. 2547 – 2549 ทาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) ได้ร่วมกับชุมชนทำวิจัยโครงการศึกษาแนวทางฟื้นฟูการทำนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ท่าช้าง – ทะเลน้อย) ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา จากงานวิจัยท้องถิ่นโดยชุมชนได้เรียนรู้การและรับรู้จากข้อมูลการทำนาในอดีตจนถึงในยุคปัจจุบันขณะนั้น ชุมชนช่วยกันวิเคราะห์ถึงปัญหาและสิ่งที่ดีจากการทำนาข้าว จนเกิดชมรมสื่อแห่งปัญญาพัฒนายั่งยืนมีเกษตรกรเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการได้นำผลจากการวิจัยมา

ทดลองทำนาอินทรีย์จำนวน 2 ไร่ มีสมาชิกจำนวน 5 คนเข้าร่วม โดยทำนาใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านมาเปรียบเทียบ มีการเก็บข้อมูลและสังเกตการใช้ปุ๋ย ซึ่งมีการทำปุ๋ยและนำหมักอินทรีย์ใช้เองในอัตรา 200 กิโลกรัมต่อ 2 ไร่ เมื่อเปรียบเทียบผลผลิตข้าวที่ได้กับแปลงนาที่ใช้ปุ๋ยและสารเคมี ปรากฏว่ามีผลผลิตข้าวเท่ากันประมาณ 500 กิโลกรัมต่อไร่ แต่การทำนาอินทรีย์สามารถลดต้นทุนในการผลิตลงได้เป็นอย่างมาก

จนในปี พ.ศ. 2550 ทางกลุ่มเกษตรกรทำนาอินทรีย์ได้ร่วมกับวิทยาลัยชุมชน จังหวัดพัทลุงร่วมกันทำนาข้าวอินทรีย์ทั้งระบบจำนวน 18 ไร่ ปลูกข้าวพันธุ์พื้นบ้าน ได้แก่ ข้าวสังหยด ข้าวเหนียวดำ และข้าวเล็บนก ตั้งแต่การเตรียมพื้นที่นาทำพิธีกรรมตามวัฒนธรรมท้องถิ่นมีการทำพิธีเบิกนา และยังร่วมกันพัฒนาสูตรปุ๋ยที่เหมาะสมกับนาข้าวอินทรีย์ที่นำมาใช้สำหรับนาข้าว 18 ไร่ จนนำไปสู่การอบรมการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ให้แก่คนในชุมชนและเยาวชนจำนวน 2 รุ่น มีกลุ่มเยาวชนเข้ามาเรียนรู้การทำนาอินทรีย์ทั้งระบบ ก่อนการเก็บเกี่ยวมีการทำพิธีขวัญข้าวเป็นพื้นที่ให้คนในชุมชนมาเรียนรู้ในแปลงนาข้าวร่วมกัน จนชาวบ้านนำไปขยายผลสู่ชาวบ้านในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมทำนาอินทรีย์ทดลอง รวมกลุ่มกันจำนวน 30 คน ลงหูนจำนวน 100 หูน ไปหาวัสดุมาทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้กันเองในนาข้าวและสวนยาง และมีการนัดวันกันทำปุ๋ยอย่างต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. 2552 ทางศูนย์วิจัยข้าว จังหวัดพัทลุง เล็งเห็นถึงความพยายามการปรับเปลี่ยนและประสบการณ์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาอินทรีย์โดยใช้พันธุ์ข้าวท้องถิ่น จึงสนับสนุนให้กลุ่มไปทำแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน ร่วมกันจัดทำโครงการสนับสนุนในระดับจังหวัดให้จัดสร้างโรงปุ๋ยอินทรีย์ มีสมาชิกจำนวน 5 คนเข้ามาบริหาร สนับสนุนการศึกษา ดูงานและอบรมการทำนาอินทรีย์ และลงตรวจแปลงนาอินทรีย์ โดยกรมส่งเสริมวิชาการเกษตร กระทั่งในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มได้รับการสนับสนุนโครงการลดมลพิษทำนาปลอดภัยจาก สสส. (ทำต่อเนื่อง 3 ปี) โดยการ

ทำนาข้าวอินทรีย์ปล่อยปลาในนาข้าวเพื่อกำกักวัชพืชและดูแลระบบนิเวศนาข้าว จนทำเป็นหลักสูตรของกลุ่ม มีการขยายผลทำปุ๋ยหมักอินทรีย์สูตรของชาวบ้านร่วมกับวิทยาลัยชุมชนจังหวัดพัทลุง และกรมพัฒนาชุมชน วิเคราะห์ทางเล็อกทดลองหลายสูตรจนได้สูตรของกลุ่มที่ลงตัวเหมาะสมกับนาข้าวอินทรีย์ยกระดับเป็นการทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด มีการร่วมกับทางอนามัยตรวจเลือดหาสารเคมีตกค้างจากคนในชุมชนพบว่า มีทั้งเสี่ยงและปลอดภัย มีการทำกิจกรรมชวนน้องลงนาให้เรียนรู้ระบบการทำนาอินทรีย์ มีสมาชิกทำนาอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 20 ราย ทำนาอินทรีย์จำนวน 20 ไร่ ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกเข้ามาเรียนรู้จำนวน 150 คน และสมาชิกจำนวน 12 คนได้รับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์และสมาชิกจำนวน 10 กว่ารายได้รับรองมาตรฐานผักอินทรีย์ จากการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกทำนาข้าวอินทรีย์จำนวน 12 ราย เกษตรกรมีการพึ่งพาตนเองได้มีรายได้เพิ่มจากการทำนาข้าวอินทรีย์ เกษตรกรสามารถกำหนดราคาข้าวได้เอง ผู้บริโภคมีความพึงพอใจ มีสุขภาพโดยรวมที่ดีขึ้น จนสมาชิกสามารถไปเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้การทำนาข้าวอินทรีย์ได้

จากในปี พ.ศ. 2555 ความรู้ประสบการณ์ของกลุ่มเป็นที่จักยอมรับการทำนาอินทรีย์ การถ่ายทอดไปสู่กลุ่มสนใจอื่น ๆ และเป็นที่ยอมรับของคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ทางกลุ่มจึงได้รับการสนับสนุนจากกรมการข้าว ให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชื่อ **วิทยาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง** ขึ้นเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม และยังร่วมกับ สปก.จังหวัดพัทลุง ทำหลักสูตรเกษตรกรรมทางเลือกอบรมให้ความรู้เกษตรกรจังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช ตรัง และกระบี่ เข้ามาเรียนรู้การทำนาแบบอินทรีย์ เรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน เรียนรู้จากการปฏิบัติลงแปลงจริง แล้วมาแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ร่วมกัน จนแต่ละกลุ่มไปขยายแนวคิดต่อจัดตั้งทำเป็นโรงเรียนชาวนาขึ้นในพื้นที่ ในปัจจุบันวิทยาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง ยังเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้แก่กลุ่มเกษตรกร

ที่สนใจ หน่วยงานภาครัฐ และนักศึกษามาอย่างต่อเนื่อง

โดยทางกลุ่มยังมีการแบ่งงานความรับผิดชอบให้สมาชิกเข้ามา ร่วมกันทำงานใช้ปรัชญาในการดำเนินงาน คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ได้มีโครงสร้างการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วย คือ

- วิทยาลัยรวงข้าว ศูนย์ผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจร
- แปลงวิจัยพัฒนาข้าวพื้นบ้าน
- กลุ่มออมทรัพย์
- สวัสดิการชุมชน
- กองทุนเพื่อการเกษตรยั่งยืน
- กลุ่มข้าวอินทรีย์ วิถีนางตุ่ง
- กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ บ้านท่าช้าง
- กลุ่มผักเป็นยา
- กลุ่มเหาะชน
- วิสาหกิจชุมชนชมรมสื่อแห่งปัญญาพัฒนาเกษตรยั่งยืน

ความสำเร็จพึงพอใจ

- วิทยาลัยรวงข้าว เป็นแหล่งศูนย์การเรียนรู้ข้าวอินทรีย์ครบวงจร
- การรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อการต่อยอดพัฒนา งานเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์
- วิทยาลัยรวงข้าวจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง ในแปลง เป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนเด็กในโรงเรียนท้องถิ่น

และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย

- หน่วยงานภาครัฐและคนภายนอกให้การยอมรับ และขยายผล บอกรต่อ จนทำให้กลุ่มเติบโตขึ้น
- คนในชุมชนมีข้าวบริโภคที่ปลอดภัย มีสุขภาพที่ดีขึ้นและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้น

- สมาชิกผลิตข้าวอินทรีย์ได้เยอะขายได้น้อยกว่าเดิม และกลุ่ม ยังขาดช่องทางการตลาดในการระบายผลิตข้าวของสมาชิก
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ทั้งสบู่ น้ำมันรำข้าว สมาชิกยัง ขาดความรู้และการเพิ่มมูลค่าจากการแปรรูปข้าว

เป้าหมายการดำเนินงานต่อ

- การยกระดับเพิ่มมูลค่าจากข้าวแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวให้ สามารถดูแลสมาชิกได้
- การตลาดระบายผลผลิตข้าวอินทรีย์และสินค้าแปรรูปของกลุ่ม
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ได้รับ อย. และมาตรฐาน
- การปรับปรุงสถานที่ผลิตแปรรูปของกลุ่มให้มีคุณภาพ
- ส่งเสริมขยายเกษตรกรในชุมชนให้ปรับเปลี่ยนมาทำนาข้าว อินทรีย์เพิ่มมากขึ้น และขยายเครือข่ายการทำนาข้าวอินทรีย์
- ให้บ้านท่าช้างเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยทั้งข้าวอินทรีย์ และผักอินทรีย์
- รณรงค์ให้ความรู้วิถีเกษตรอินทรีย์และการอนุรักษ์ แก่ชุมชน

ทำข้าว ชุมชนชายคลอง ชุมชนมะกอกใต้ และชุมชนทะเลน้อย

- พัฒนาเยาวชนคนเก่งสืบสานการทำนาภูมิปัญญาภาคใต้
- สนับสนุนส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้และเชื่อมโยงการทำงานต่อของวิชาลัยรวงข้าว

วิชาลัยรวงข้าว จังหวัดพัทลุง มีการนำปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่ม จนประสบความสำเร็จจากการรวมกลุ่มทดลองทำด้วยตนเอง มีความเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จนสามารถนำมาเป็นประสบการณ์บทเรียนที่สามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นขยายผลไปอย่างกว้างขวาง และยังสามารถสร้างสุขให้กับชุมชนอยู่อย่างยั่งยืน

5. ยโสธรโมเดล จังหวัดยโสธร

การสร้างชุมชนพึ่งตนเองที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ที่มาของ “ยโสธรโมเดล”

“ยโสธรโมเดล” เป็นชื่อที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในรัฐบาลปัจจุบันเป็นผู้ตั้งชื่อ หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว “ยโสธรโมเดล” อันหมายถึงเครือข่ายเกษตรกรที่ทำการผลิตเกษตรอินทรีย์เพื่อนิเวศ สุขภาพ สังคม และการค้าที่เป็นธรรม โดยเชื่อมโยงไปสู่ผู้บริโภคนั้นเกิดขึ้นจากริเริ่มของผู้นำชุมชน ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนมาไม่ต่ำกว่า 20 ปี นับได้ว่าเป็นชุมชนเกษตรอินทรีย์ในยุคแรก ๆ ของภาคอีสาน ต่อเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่สุรินทร์

จากคำบอกเล่าของพ่อบุญส่ง มาดขาว ผู้นำเกษตรกรแห่งบ้านโนนยาง อำเภอกุดชุม ยโสธร และคุณอุบล อยู่หว่า นักพัฒนาเอกชนในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน ได้เล่าว่า กลุ่มเกษตรอินทรีย์ในยโสธรนั้น มีจุดเริ่มมาจากบ้านนาไผ่ ตำบลนาไผ่ อำเภอกุดชุม

ชุมชนบ้านนาไผ่มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร้านค้าชุมชนมาตั้งแต่ปี 2520 เพื่อแก้ปัญหาขายข้าวไม่ได้ราคา ถูกพ่อค้าคนกลางเอาวัดเอาเปรียบ ในห้วงเวลานั้นเอง พระครูสุภาจารวัฒน์ หรือ หลวงพ่อสีหา พระนักพัฒนาของชาวบ้าน โดยได้ร่วมกับชาวบ้าน ทำกิจกรรมที่สำคัญ ซึ่งนำไปสู่การเชื่อมโยง เพื่อจัดตั้งโรงสีข้าวในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. 2526 หลวงพ่อสีหาได้ร่วมกับชาวบ้าน และโรงพยาบาลอำเภอ กุดชุม ริเริ่มแสวงหา และฟื้นฟูภูมิปัญญา ในการรักษาตัวเองของชาวบ้าน โดยจัดตั้งขึ้นเป็น “ชมรมหมอยาพื้นบ้าน” ซึ่งทำให้ได้รับการสนับสนุน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับ คุณธวัชชัย โตสิตระกูล นักพัฒนา

เอกชน จาก “โครงการสมุนไพรรักษาตัวเอง” ได้มาสนับสนุนชุมชนให้ทำกิจกรรมเรื่องสมุนไพรรักษาตัวเอง ไปสู่การพัฒนาไปสู่การทำเกษตรผสมผสานที่ไม่ใช้สารเคมี ตั้งกองทุนเพื่อพันธุ์ไม้ และพัฒนาแหล่งน้ำ การอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ และทำกิจกรรมรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น⁴

ต่อมาเมื่อเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2533 ทางโครงการสมุนไพรรักษาตัวเองได้เชิญ คุณมาชาโนบุ ฟูกุโอกะ ชาวนาญี่ปุ่น ซึ่งเพิ่งจะได้รับรางวัลแมกไซไซ มาเยี่ยมชาวนาไทย และได้เดินทางมาพูดคุย เกี่ยวกับการทำนาธรรมชาติ กับสมาชิกชมรมหมอยาพื้นบ้าน ทำให้ชาวนาบ้านนาไผ่ นำโดยพ่อม้น สามสี เกิดแนวคิดที่จะทำเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง และได้ก่อตั้งโรงสีชุมชน ชมรมรักษารักษาธรรมชาติขึ้น ในปี พ.ศ. 2534 โดยมีสมาชิกเริ่มต้น 1,010 คน ต่อมาก็ตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาไผ่ เพื่อผลิตข้าวอินทรีย์ขายในประเทศ ซึ่งหลังจากปรับเปลี่ยนระบบมาทำนาอินทรีย์ ผลผลิตข้าวก็ดีขึ้นและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น และเพื่อเป็นการขยายฐานลูกค้าไปสู่ตลาดต่างประเทศมากขึ้น ทางกลุ่มจึงได้นำระบบมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์เข้ามาควบคุมการผลิต และขอรับรองมาตรฐานทั้งในส่วนของ มกอช. และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) ซึ่งกลุ่มได้มาตรฐานข้าวอินทรีย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 และมีการตรวจสอบรับรองต่อเนื่องทุกปี⁵ บ้านนาไผ่จึงเป็นจุดเริ่มต้น

⁴ สำนักที่ปรึกษา กรมอนามัย, โรงสีข้าวชมรมรักษารักษาธรรมชาติ อ.กุดชุม จ.ยโสธร, รวมมิตรชุมชน ประชาคมท้องถิ่น ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาในระดับฐานราก, <http://advisor.anamai.moph.go.th/main.php?filename=mitre01>

⁵ มูลนิธิสุขภาพไทย, 2557, กลุ่มเกษตรกรนาไผ่ ผู้ทำคุณประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรดีเด่น, <http://www.thaihof.org/main/article/detail/2557>

ด้วยความใส่ใจในเรื่องสุขภาพ และการต้องการเป็นอิสระจากการค้าที่ไม่เป็นธรรม ชาวนาหลายรายได้หันมาสนใจทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางของชุมชนบ้านนาไผ่ ประกอบกับทางกลุ่มได้มีการรับซื้อข้าวอินทรีย์ในราคาสูงกว่าท้องตลาด โดยประกันราคาข้าวสูงถึงกิโลกรัมละสิบบาท ทำให้สมาชิกเกษตรอินทรีย์ขยายออกไป จนถึงปัจจุบันนี้ชมรมรักษารักษาธรรมชาติบ้านนาไผ่ มีสมาชิกทำเกษตรอินทรีย์สูงถึง 300 คน ผลิตข้าวอินทรีย์ได้ปีละ 1,000-1,500 ตัน

การส่งออกข้าวอินทรีย์ไปต่างประเทศ ที่ดำเนินการโดยสหกรณ์กรีนเนทเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ตลาดข้าวอินทรีย์ขยายตัว และเป็นแรงหนุนสำคัญที่ทำให้เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกอีสานขยายตัวด้วย

การขยายเครือข่ายเกษตรอินทรีย์

ปี พ.ศ. 2542 บ้านน้ำอ้อม ตำบลน้ำอ้อม อำเภอค้อวัง ก็ได้จัดตั้งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม ผลิตข้าวอินทรีย์แปรรูปครบวงจรส่งขายกลุ่มประเทศยุโรป กลุ่มน้ำอ้อมเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ภายใต้ภาคีความร่วมมือ 3 ฝ่าย ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มูลนิธิหมู่บ้าน และองค์การพัฒนาสหประชาชาติ (UNDP) จนปัจจุบันมีสมาชิกราว 1,000 ครอบครัว นับเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ใหญ่ที่สุดในยโสธร ผลิตข้าวอินทรีย์ได้ 1,800 ตันต่อปี

ถัดมาในปี พ.ศ. 2545 ก็ได้เกิดกลุ่มใหม่ขึ้นคือ กลุ่มชาวนาข้าวคุณธรรม วัดสวนธรรม ที่มีเครือข่ายชาวนาเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร อุบลราชธานี และศรีสะเกษ กล่าวโดยเฉพาะในจังหวัดยโสธร ได้มีแกนนำบางคนจากบ้านนาไผ่มาร่วมจัดตั้งกลุ่มชาวนาข้าวคุณธรรม โดยรวมสมาชิกได้ 150 คน

ถัดมาในช่วงเวลาเดียวกัน ได้เกิดกลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ซึ่งมีสมาชิก 100 กว่าครัวเรือน ซึ่งที่จริงได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 แต่ได้เริ่มดำเนินการทำนาอินทรีย์อย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2545 จากการได้รับแรงบันดาลใจจากบ้านนาโส และการส่งเสริมของสหกรณ์กรีนเนท ปัจจุบันนี้กลุ่มเกษตรกรทำนาบากเรือก็ได้ผลิตข้าวอินทรีย์ได้ราว 700-1,000 ตันต่อปี

สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทาและไทยเจริญ จำกัด ก็ได้ถือกำเนิดขึ้นมาต่อมาในปี พ.ศ. 2547 มีสมาชิกทำเกษตรอินทรีย์ราว 100-120 คน ผลิตข้าวอินทรีย์ส่งออก โดยมีสหกรณ์กรีนเนทเป็นผู้สนับสนุน

กลุ่มเกษตรธรรมชาติหนองยอ บ้านกุดหิน ตำบลก้ามแมด ซึ่งแยกตัวออกมาจากบ้านนาโส ในปี พ.ศ. 2548 ก็ได้กลายเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์อีกกลุ่มหนึ่ง สามารถรวบรวมสมาชิกได้ 120-130 คน กลุ่มนี้ดำเนินกิจกรรมตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติ ที่ผลิตข้าวอินทรีย์ส่งออกเช่นกัน

ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2551 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวอินทรีย์บ้านโนนยาง ตำบลก้ามแมด อำเภอกุดชุม ก็ได้เกิดขึ้นโดยการนำของพ่อบุญส่ง มาดขาว ที่ต้องการเชื่อมโยงให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตหันมาให้ความสำคัญเรื่องการปลูกและการกินข้าวอินทรีย์ เพราะกว่า 20 ปีที่กลุ่มได้ทำนาอินทรีย์ พบว่านอกจากต้นทุนที่ต่ำกว่าทำนาเคมีแล้ว การทำนาอินทรีย์ยังเป็นการช่วยรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้เกิดมลพิษ โดยเฉพาะดินที่เป็นหัวใจสำคัญในการเพาะปลูก รวมทั้งยังปลอดภัยและดีต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคอีกด้วย กลุ่มจึงต้องการส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาปลูกข้าวอินทรีย์ให้มากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านโนนยางยังได้มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ข้าวทั้งที่เป็นข้าวหอมมะลิและข้าวพื้นบ้านจึงได้พันธุ์ข้าวคุณภาพดี สามารถขายพันธุ์ข้าวปลูกให้

เกษตรกรได้อีกมาก ปัจจุบันกลุ่มบ้านโนนยางมีสมาชิก 130 คน ผลิตข้าวอินทรีย์ได้ 300-500 ตัน

ด้วยกระแสการตื่นตัวทั้งการผลิตและบริโภคข้าวอินทรีย์ ทำให้เอกชนนำโดยประธานหอการค้า จังหวัดยโสธร หันมาก่อตั้งสหกรณ์เกษตรอินทรีย์แทนรักขึ้นในปี พ.ศ. 2557 โดยมีสมาชิกบางส่วนจากกลุ่มชาวนาข้าวคุณธรรมมาร่วม ปัจจุบันมีสมาชิก 40-50 ราย

ล่าสุดในปี พ.ศ. 2558 ก็ได้ถือกำเนิดกลุ่มเกษตรอินทรีย์กลุ่มใหม่ที่ชื่อว่า กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านคำพรดา ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) กลุ่มดังกล่าวนี้แยกตัวออกมาจากสหกรณ์เกษตรอินทรีย์แทนรัก ปัจจุบันมีสมาชิก 40-50 ราย

กลุ่มเกษตรอินทรีย์ทั้ง 9 กลุ่มได้ขยายสมาชิกออกไปอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันมีสมาชิกรวมกันราว 2,100 คน มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์สูงถึง 40,000 ไร่ เป็นแหล่งผลิตข้าวอินทรีย์แหล่งใหญ่ของประเทศ โดยส่งออกต่างประเทศในกลุ่มประเทศยุโรป และขายในประเทศ และท้องถิ่น นอกจากนี้ข้าวแล้วยังมีพืชผักอินทรีย์ที่ผลิตขายตลาดสีเขียวที่มีไม่ต่ำกว่า 6-7 แห่งในยโสธรด้วย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์เติบโตทั้งจังหวัดมีหลายด้าน เริ่มต้นตั้งแต่ปัญหาวิกฤติชาวนาทั้งด้านการถูกเอารัดเอาเปรียบ และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากการใช้สารเคมี ทำให้ชาวนาบางส่วนต้องการหาทางเลือกที่เป็นอิสระและยั่งยืน โดยมีผู้นำชุมชน และนักพัฒนาท้องถิ่น เช่น พระ ได้ริเริ่มขึ้น ดังนั้นปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความเข้มแข็ง และการสร้างกระบวนการเรียนรู้และจัดการ

ภายในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ พร้อมกับการสร้างตลาดเกษตรอินทรีย์ เป็นปัจจัยพื้นฐานของชุมชนที่สำคัญ

องค์กรพัฒนาเอกชน อันได้แก่ โครงการสมุนไพรรักษาเพื่อการพัฒนาตนเอง สหกรณ์กรีนเนท เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกอีสานมีบทบาทสำคัญยิ่งส่งเสริมทั้งด้านแนวคิด ความรู้ สนับสนุนปัจจัยการผลิต เทคโนโลยี เช่น โรงสีชุมชน พร้อมกับขับเคลื่อนทางนโยบาย และสังคม พร้อมทั้งยังบุกเบิกตลาดข้าวอินทรีย์ต่างประเทศและภายในประเทศ และยังประกันราคาข้าวอินทรีย์ให้สูงกว่าตลาด จนทำให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจที่จะพลิกฟื้นจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2546 เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนได้ร่วมกันจัดงานเกษตรอินทรีย์ระดับจังหวัดทำให้เกษตรกรอินทรีย์กลายเป็นเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดที่เกิดจากการกำหนดของเกษตรกรไปโดยปริยาย ส่งผลให้หน่วยงานรัฐต่าง ๆ เช่น สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ธกส. สมัชชาสุขภาพจังหวัด ตลอดจนกลุ่มเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุนเกษตรอินทรีย์อย่างแพร่หลาย

และในที่สุดเมื่อพลังการขับเคลื่อนของเกษตรกรและภาคประชาสังคมมีความสูงส่งอม รัฐบาลจึงได้รับเป็นนโยบาย กำหนดให้เป็น **“ยโสธรโมเดล”** ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร เพื่อร่วมขับเคลื่อนโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร หรือยโสธรโมเดล ด้านเกษตรอินทรีย์ครอบคลุมทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ พร้อมผลักดันให้จังหวัดยโสธรเป็นต้นแบบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศตลอดห่วงโซ่ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนายกระดับการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติและตลาดโลก ซึ่งในปี

พ.ศ. 2560 คาดว่า จะสามารถพัฒนาพื้นที่จังหวัดยโสธรเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์เพิ่มเป็น 100,000 ไร่ และยังมีเป้าหมายขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วประเทศเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปีด้วย

การดำเนินการใช้เวลา 3 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2559-มกราคม พ.ศ. 2562 เบื้องต้นจังหวัดยโสธรจะสำรวจข้อมูลรายชื่อกลุ่มเกษตรกรที่เข้าสู่ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แล้ว และกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จากนั้นจะร่วมกับกระทรวงเกษตรฯ จัดทำแผนพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่เหมาะสมกับศักยภาพและความต้องการของแต่ละกลุ่ม⁶

ทิศทางอนาคต

แม้รัฐบาล และราชการจะตื่นตัวกับ “ยโสธรโมเดล” แต่ในสายตาของผู้นำชุมชนอย่างพ่อบุญส่ง มาดขาว ไม่นับใจว่าราชการจะประสบความสำเร็จ หากไม่เอาเกษตรกรเป็นตัวตั้ง พ่อบุญส่งชี้ว่า ยโสธรโมเดลมาจากบทบาทของชาวบ้าน

ดังนั้นในขั้นต้นน้ำหรือในขั้นการผลิต ต้องให้เกษตรกรเป็นผู้ริเริ่มอย่างอิสระ ทั้งด้านระบบการผลิต ปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และอื่น ๆ การรวมกลุ่ม การสร้างกระบวนการเรียนรู้ การกำหนดเป้าหมายการผลิต

ในขั้นกลางน้ำ เมื่อขยายสมาชิก ขยายผลผลิตได้เพิ่มมากขึ้น ราชการสามารถหนุนเสริมด้านเงินทุน โกงดั่ง และปัจจัยการผลิตและจัดการต่าง ๆ

⁶ไทยรัฐ, 2559, หนุ่น ‘ยโสธร โมเดล’ ต้นแบบเกษตรอินทรีย์, ไทยรัฐออนไลน์ 29 มค. 2559, <http://www.thairath.co.th/content/570172>

จนมาถึงขั้นปลายน้ำ รัฐควรมีบทบาทสำคัญในการหาช่องทาง การตลาดให้กับเกษตรกร โดยให้เกิดการจัดการตลาดร่วมกัน

จากข้อเสนอที่พอบุญส่งได้กล่าวไว้ ทำให้เห็นทิศทางว่า “ยโสธร โมเดล” จะเป็นจริงได้ ต้องเป็นโมเดลของเกษตรกรที่เชื่อมร้อยสังคมใน ระดับจังหวัด อยู่บนพื้นฐานเจตนารมณ์เริ่มแรกในการสร้างเสริมสิทธิ เกษตรกร สร้างความยั่งยืนให้กับระบบนิเวศ ระบบการผลิต เศรษฐกิจ ชุมชน สร้างความมั่นคงอาหาร และความปลอดภัยด้านอาหารทั้งแก่ ผู้ผลิตและผู้บริโภค ภายใต้ระบบการค้าที่เป็นธรรม

หากการขับเคลื่อนเป็นไปตามเจตจำนงของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ดังกล่าว ก็น่าที่จะทำให้ “ยโสธรโมเดล” ไม่ใช่โมเดลของจังหวัดเท่านั้น แต่จะมีความสำคัญเป็นโมเดลประเทศสยามที่ยั่งยืนและเป็นธรรมอย่าง แท้จริง

6. เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ จันทบุรี สวนผลไม้ปลอดภัยที่ชุมชนร่วมสร้าง

หากจะกล่าวว่า จันทบุรีคือเมืองหลวงของผลไม้แห่งภาคตะวันออก หรือของไทยก็คงไม่ผิดนัก ดังคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “น้ำตกลือเลื่อง เมืองผลไม้ พริกไทยพันธุ์ดี อัญมณีมากเหลือ เสื่อจันทบูร สมบูรณ์ธรรมชาติ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รวมญาติกู้ชาติที่จันทบุรี”

จันทบุรีมีพื้นที่เกษตร ประมาณ 2,200,675 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 55.56 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน โดยพื้นที่ร้อยละ 70.44 ของพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น จำนวนครัวเรือนเกษตรกร 75,327 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.40 ของ ครัวเรือนจังหวัด 165,906 ครัวเรือนโดย เฉพาะเป็นแหล่งผลิตผลไม้ ที่สำคัญของประเทศ ประกอบด้วยทุเรียน เงาะ มังคุด คิดเป็นมูลค่า 10,287 ล้านบาท ในปี 2555 ปริมาณผลผลิตผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี ทุเรียน 206,175 ตัน มังคุด 69,550 ตัน เงาะ 145,663 ตัน ปริมาณผลไม้ ที่กระจายไปจำหน่ายนอกแหล่งผลิต ส่งออกต่างประเทศ (ผลไม้เกรดเอ) ร้อยละ 20 ส่วน ผลไม้ที่เหลือ ร้อยละ 80 อยู่ในเกรดบีและเกรดซี จำหน่ายในประเทศร้อยละ 70 และส่งออกชายแดนไทย-กัมพูชาร้อยละ 10 ซึ่งส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ ผลไม้จังหวัดจันทบุรีคิดเป็นมูลค่า ไม่ต่ำกว่า 15,000 ล้านบาท มูลค่าสินค้าเกษตรปี พ.ศ. 2554 โดยประมาณ คิดเป็นมูลค่า 54,311 ล้านบาท (ด้านพืช 43,600 ล้านบาท ปศุสัตว์ 1,785 ล้านบาท ประมง 8,926 ล้านบาท)

ปัจจัยที่ทำให้ดินแดนแห่งนี้อุดมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ก็มาจากภูมินิเวศป่าเขตร้อนชื้นผสมผสานกับบทบาทของชาวสวนที่ใส่ใจสม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ผลไม้มาช้านาน แต่สิ่งที่

ย้อนแย้งไม่น่าเชื่อก็คือ การพัฒนาสวนผลไม้เชิงพาณิชย์ด้วยเกษตรเคมีก็ทำให้ชุมชนที่ประสบปัญหาความไม่ปลอดภัยอาหาร ชาวสวนแห่งเมืองจันทร์ถูกตรวจพบสารเคมีตกค้างในร่างกายถึงร้อยละ 19-20 อยู่ในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัย สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไม่เกินร้อยละ 5 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 - 2551 พบประชาชนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัยต่อสารเคมีสูงขึ้นทุกปี อีกทั้งยังมีการเกิดโรคมะเร็งของคนในจังหวัดเป็นอันดับหนึ่ง สอดคล้องกับในปัจจุบันโรคมะเร็งพบเป็นสาเหตุอันดับ 1 ในการเสียชีวิตของคนไทย

นอกจากปัญหาเรื่องสารพิษตกค้าง ชาวสวนที่นี้ยังประสบปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำต่อเนื่อง เหตุเพราะผลไม้ทุกชนิดมีระยะเวลาการเก็บเกี่ยวและมีอายุเก็บรักษาระยะสั้น ผลผลิตจึงล้นตลาดเกษตรกรยุคใหม่ยังเคยชินต่อระบบการผลิตแบบเชิงเดี่ยวที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่มั่นใจภูมิปัญญาที่สืบทอดมา เมื่อควบคุมปัจจัยการผลิตและตลาดไม่ได้และยังขาดการรวมกลุ่มทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองราคา ทั้งที่ปัจจุบันกระแสการรักษาสุขภาพ การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพมาแรงทั้งในและต่างประเทศ จะเห็นได้จากเมื่อปี พ.ศ. 2555 มีมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ ประมาณ 1,964.82 ล้านบาท (คิดจากพื้นที่โดยรวมประมาณ 89,310 ไร่ ผลผลิตประมาณ 98,241 ตัน) ปี พ.ศ. 2556 แนวโน้มเพิ่มขึ้น มีมูลค่าประมาณ 2,327.31 ล้านบาท (คิดจากพื้นที่โดยรวมประมาณ 91,989 ไร่ ผลผลิตประมาณ 105,787 ตัน) ซึ่งนั่นคือโอกาสสำคัญในการเปลี่ยนค่านิยมหันมาบริโภคอาหารปลอดภัย

เพื่อหาทางออกจากปัญหา ชาวสวนและนักพัฒนาจึงรวมตัวกันของเครือข่ายโดยแนวคิดเกษตรอินทรีย์เป็นตัวนำ มีการรวมกลุ่มกันขับเคลื่อนงานสภาเกษตรกรจังหวัดจันทบุรีในปัจจุบัน ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติโป่งแวด ภายใต้มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติซึ่งขับเคลื่อนงานเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหนียวแน่นมากกว่า 15 ปี

และเครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีสมาชิกในพื้นที่กว่า 70,000 คน มีพื้นที่ต้นแบบให้เกิดและเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ รวมทั้งเครือข่ายองค์กรงดเหล้าจังหวัดจันทบุรี ที่มีการเน้นย้ำในเรื่องของการลด ละ เลิก อบายมุขจากการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานซึ่งเครือข่ายเหล่านี้ให้ความสำคัญในการกับการผลิตอาหารปลอดภัย

มีการเชื่อมโยงการทำงานกับหลากหลายเครือข่ายทั้งสหกรณ์การเกษตรฯ สวนเงินมีมา โครงการหลวง บริษัทเอกชนที่มีการเชื่อมร้อยการทำงานร่วมกันทั้ง การส่งผักจากโครงการหลวงมาขายในจังหวัดจันทบุรีโดยผ่านสหกรณ์ท่าใหม่ จำกัด การใช้ระบบการตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ การส่งของให้ผู้บริโภคผ่านระบบไปรษณีย์ ซึ่งถ้ามีการสนับสนุนการเป็นต้นแบบการผลิตที่มีคุณภาพแล้ว รูปธรรมที่ผ่านการเพาะบ่มจะเกิดผลให้เห็นเต็มพื้นที่ สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคให้ปรับเปลี่ยนมาบริโภคผักปลอดสารพิษ สามารถที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบจัดการผักผลไม้ปลอดภัย จ.จันทบุรีได้ไม่ยาก

จุดเริ่มต้นของเครือข่าย

คุณธีระ วงษ์เจริญ ประธานเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จันทบุรี เล่าให้ฟังว่า การขับเคลื่อนเรื่องเกษตรอินทรีย์ จากการพัฒนามากว่า 20 กลุ่มดำเนินงานในพื้นที่ 10 อำเภอ ประกอบด้วย อ.นายายอาม และ อ.แก่งหางแมว ที่มารวมตัวกันจนเกิดเป็นกองทุนฯ และพัฒนามาเป็นเครือข่ายฯ จนปี พ.ศ. 2534 มีการจัดตั้งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จันทบุรี ภายใต้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จันทบุรี ขยายผลการดำเนินงานการนำเกษตรอินทรีย์จากภายในศูนย์มาพัฒนาพื้นที่รอบศูนย์ฯ 100 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 พร้อมทั้งจัดฝึกอบรม / สาธิต / ปฏิบัติ และขยายผลจัดตั้งเครือข่าย 10 อำเภอของจังหวัดจันทบุรี ปี พ.ศ. 2544 เข้าร่วมผลักดันวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์

และปี พ.ศ. 2548 พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโป่งแรด (ศปร.) โดยใช้พื้นที่สวนผลไม้ที่ปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์จำนวนพื้นที่ 5 ไร่ เป็นแปลงฝึกปฏิบัติและสาธิตให้กับผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม รวมทั้ง การศึกษาดูงานของผู้สนใจทั่วไป⁷ จนเมื่อปี พ.ศ. 2550 ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วม โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภัยต่อสุขภาพ จุดเปลี่ยนของเกษตรกร

คุณปัฐยา วดี แจงเชื้อ อดีตพยาบาลหนึ่งในแกนนำเกษตรกรที่ หันมาทำสวนผลไม้อินทรีย์กล่าวว่า “เดิมทำเกษตรเคมีเพราะป่วยและมีแนวโน้มว่าจะเป็นโรคมะเร็ง ตอนเป็นพยาบาลต้องออกเยี่ยมบ้านเกษตรกร เห็นเขาใช้สารเคมีกันมาก ตอนทำงานก็ทำเรื่องลดสารเคมีในเกษตรกรรม อยู่ด้วย บวกกับพ่อแม่ที่อายุมาก” ทำให้มาแก้ปัญหาที่ต้นเหตุหันมา ทำการผลิตอาหารด้วยตัวเอง หาความรู้จากอินเทอร์เน็ต และคนในชุมชน ที่ทำเกษตรอินทรีย์ ใช้เวลากว่า 4 ปีจึงจะเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ และ เสริมอีกว่าการเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ด้วยการเปลี่ยนแปลงจาก ตัวเองก่อน

เช่นเดียวกับก้านัน สวัสดิ์ ขำเจริญ ไร่จรวงศ์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ ของ-มู-แอง เล่าให้ฟังถึงการตระหนักภัยสารเคมีจึงต้องเปลี่ยนมาทำ เกษตรอินทรีย์ เล่าว่า

“เมื่อก่อนทำสวนยางใช้สารเคมี เปลี่ยนมาทำอินทรีย์เยอะ เพราะ เคยใช้/ขาย ปุ๋ย และสารเคมี จนมาเห็นปัญหาว่าเกษตรแบบพวกเรารู้สึกว่ามันเหม็น (ยาฆ่าแมลง) ผมใช้ไม่เยอะเพราะทำสวนผลไม้แค่ 20 ไร่

มีเงาะ มังคุด ทุเรียน จนไปเรียนรู้เรื่องจุลินทรีย์ การหมักปุ๋ย โดยการไป เรียนรู้ศูนย์อบรมเกษตรธรรมชาติ ที่สระบุรี ได้เจอเครือข่ายมาจาก ทัวประเทศมาแลกเปลี่ยนกัน แรงผลักดัน คือ อยากเห็นสุขภาพที่ดีขึ้น ของครอบครัว อีกอย่างเราเห็นปัญหาการกระจายผลผลิตไม่เป็นที่ยอมรับ พอเราไปขายรวมกับเกษตรกรเคมีของเรา (เกษตรอินทรีย์) จะเป็นของไม่มี คุณภาพ สวยครึ่งไม่สวยครึ่ง (20.30) ถ้าทำมากมันจะมีผลต่อต้นทุน หนักตรงค่าแรงงาน เช่น ยาฆ่าหญ้า 350 บาทจ้างคนงานวันละ 350 บาท รวม 700 บาท ถ้าใช้แรงงานคนต้องหมดประมาณ 3,000 บาท แต่ว่า พุดถึงคุณค่าอาหารที่อยู่ในดินของเราดีกว่า”

กล่าวได้ว่าความเจ็บป่วยจากสารเคมีคือแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ เกษตรกรอย่างคุณปัฐยา วดีและความตระหนักถึงภัยสารเคมีจากผู้ที่ใช้ อย่างโชคโชคเช่นก้านัน สวัสดิ์ เกษตรกรหลายรายหันมาเริ่มปลูกพืชผัก ผลไม้อินทรีย์ โดยเริ่มจากปลูกไว้กินเอง สอดคล้องกับแกนนำเกษตรกร คนอื่นเล่าถึงจุดเปลี่ยนชีวิตจากสุขภาพไม่ดีจนทำงานไม่ได้ แพทย์บอกว่า มีสารเคมีในเลือด ขณะที่บางคนแม้ไม่ประสบปัญหาสุขภาพกับตัวเอง แต่เคยขายสารเคมีเกษตรและเห็นปัญหาสุขภาพของพี่น้องเกษตรกร ที่เดือดร้อนจากสารเคมี

กระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลง

แต่เชื่อว่าการเปลี่ยนมาสู่วิถีเกษตรอินทรีย์จะเป็นเรื่องง่าย แกนนำ หลายคนประสบปัญหาชวนพี่น้องเกษตรกรมาทำเกษตรอินทรีย์ ไม่มีใคร เชื่อหรือ พวกเขาพบว่า ต้องสร้างรูปธรรมให้เขาดู อาจารย์ธีระ และแกนนำ เล่าถึงวิธีการเริ่มจากการปลูกผัก ทำนา ปลูกมะม่วง ทำให้เขาเห็นก่อนว่า มันสามารถทำเกษตรเกษตรอินทรีย์ได้จริง ๆ หลังจากนั้นค่อยสนับสนุน เรื่องทำน้ำหมัก และทำปุ๋ย จากที่เขาใช้ทำเกษตรเคมีมาชั่วชีวิต สิ่งสำคัญ คือ การเปลี่ยนความคิด โดย

⁷ <http://www.tlg.rmutt.ac.th/pdf/21.pdf>

(1) ต้องมีต้นแบบแห่งของความสำเ็จ (2) ต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมเรียกว่าต้องล้างสมอง (3) ต้องหนุนเสริมกระบวนการทำที่สวน เช่น ปูย น้ำหมัก ระยะเวลาเขาจะทำไม่เป็น อันนี้เราต้องแจกฟรีไปเลยให้เขาไปทำ และ (4) พอเขาทำได้ก็ค่อยลงไป กระบวนการติดตามเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจในพื้นที่ ค่อยสนับสนุน แต่ถ้าอบรมเสร็จแล้วทั้งอันนี้จะไม่เกิด ส่วนข้ออ้างที่เขาไม่ยอมมาทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ยังไม่พร้อม รอช่วงเปลี่ยนไม่ได้ ไม่มั่นใจตลาด ทำแล้วขายได้จริงไหม ความพร้อมของครอบครัว เป็นต้น คนพวกนี้เราไม่ทำงานด้วย และเลือกที่จะปล่อยแล้วทำกับคนที่หัวไวใจสู้ คนที่ตั้งคำถามตั้งข้อสงสัยพวกนี้เขาไม่มีทางทำสำเ็จ

“เราต้องทำให้ดู ไม่ได้อ้างขึ้นเฉย ๆ มาดูพื้นที่จริง ๆ เช่น ปีนี้เราทำ หักดิบเรา ถ้าไม่หักดิบก็ไม่ชนะ จะทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ แบบนี้ก็ทำใจไม่ได้กลับไปทำแบบเดิม เหมือนคนติดยาเสพติด ต้องส่งไปวัดพระบาทน้ำพุ เราต้องเลิกแต่ต้องมีอย่างอื่นทดแทนด้วย”

คนกล้าหักดิบมีไม่เยอะหรอกเราไม่ต้องการคนมาก ในระยะเริ่มต้น เอามาแค่รุ่นหนึ่งจาก 100 คน เอาแค่หนึ่งคนที่เขาจริงเอาใจแค่ก็สำเ็จแล้วคนที่กล้าหักดิบพอเขาได้รับความรู้คือ พวกที่ใช้สารเคมีเยอะ ๆ เพราะเป็นคนทีกล้าตัดสินใจอยู่แล้ว เขากล้าเสี่ยง

คนที่หักดิบส่วนใหญ่ คือ ผู้หญิง จริง ๆ แล้วสามีไม่ค่อยอยากไปอบรมหรอกแต่ให้ภรรยาไปแทน พอภรรยาได้รับความรู้มา ไฟลุกท่วมตัวก็อยากจะทำสิ่งสามีทำได้ แต่ถ้าสามีไปกลับมาสั่งภรรยาทำไม่ได้เพราะภรรยาไม่ยอม พอไม่ยอมก็เลิก สุดท้ายที่สุด คือ ต้องไปทั้งคู่”

คุณธีระ ประธานกลุ่มเล่าให้ฟังถึงปัจจัยความสำเร็จว่า สำคัญอันดับแรก ต้องมีแกนกลางที่เข้มแข็ง เป็นคนในพื้นที่ และขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีก็ไม่มีทางสำเ็จ แกนนำมีการพูดคุยความคิด จัดกิจกรรมพาไปดูงาน เป็นพลังในการขับเคลื่อน และมีตลาดที่คอยช่วยเหลือกัน

การสร้างคนรุ่นใหม่ให้ตื่นตัวก็เป็นเรื่องสำคัญ ตัวอย่างเช่น เกษตรกรรุ่นใหม่ที่เกิดจากเมืองหลวงมาเรียนรู้พ่อแม่เขาสร้างมรดกไว้แต่เป็นเคมีหมดที่ดิน 30-40 ไร่ เริ่มทำจากเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วเริ่มเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ คนรุ่นใหม่จะเปลี่ยนได้เร็ว เช่น มีลูกชายเพื่อนกลับจากการทำงานบริษัท เงินเดือน 4-50,000 บาท พ่อมีที่ดินเกือบร้อยไร่ ปีหนึ่งรายได้ประมาณ 10 กว่าล้าน พ่อเอาแค่ร้านเดียวนอกนั้นให้ลูกทำหมด เขาขายออนไลน์ เวลาดูเขาทำแล้วรวยใช้ได้ เขาก็มีกลุ่มเพื่อนแล้วเริ่มจากแปลงเล็ก พวกนี้การสื่อสารประชาสัมพันธ์เขาถึง เราก็ไปดึงพวก Smart Farmer มาอยู่ในทีมเรา

ผลลัพธ์แห่งความสำเร็จ

สวนผลไม้เกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเป็นที่ยอมรับมาก ไม่เพียงแต่ผลผลิตที่มีคุณภาพ แต่ยังมีวิธีการสื่อสารที่ดี

พื้นฐานความสำเร็จมาจากการพิสูจน์ให้เห็นดังที่คุณปัฐยาเวตี ยืนยันว่า ทำเกษตรอินทรีย์มันสามารถลดต้นทุนได้จริงแต่ต้องทำตามศักยภาพที่ตัวเองทำได้ ไม่เกินตัว เช่น มีพื้นที่มากต้องพึ่งพาคนอื่นมันก็ไม่ลดรายจ่าย

ความแน่นอนในการหาทางออกด้วยการพิสูจน์ให้สังคมเห็นสอดคล้องกับพอรัฐไท พงษ์ศักดิ์ แกนนำสวนอินทรีย์กลุ่มรัฐไท 9 สวน เล่าว่า

“ผมเป็นลูกหลง พลัดเข้าไปอบรมเกษตรอินทรีย์โดยไม่สนใจแต่เดิมทำนาทำสวน เมื่อก่อนรับจ้างทั่วไป ผมเคยไปอบรมกับกลุ่มลัวจะ

ไปกัน 25 คน 3 วัน 2 คืน ตอนกับมาก็อยากทำกันเยอะ อยากลอง
ทำไปทำมาเหลือผมคนเดียว เพราะการทำแบบยั่งยืนมันต้องใช้แต่ต้อง
ใช้เวลาหน่อย มองไปข้างหน้า เริ่มทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 อยากลองวิชา
เริ่มตั้งคำถามกับตัวเองว่าทำได้จริงหรือ ชีวิตปัจจุบันผมไม่แคร์อะไรเลย
ผมถือว่าผมสำเร็จแล้ว ผมทำแค่ออยู่ได้ผมแคร์แค่วเรื่อง 1.ตัวผม 2.ครอบครัว
3.สมาชิกกลุ่ม 4.ชุมชน”

พอรัฐไทกลุ่มมีสมาชิก 20 ราย ประมาณ 500 ไร่ และมีสวน
อยู่ใกล้ ๆ กัน ใช้วิธีทำน้อย ๆ ได้มาก ได้ตั้งข้อกำหนด 25 ข้อกันในกลุ่ม
ใช้ระบบรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) ทำให้อยู่กันได้

“ตอนนี้ตั้งราคาทุเรียนก้านยาวอยู่ที่ 1,500 บาท ในต้นหนึ่ง
มี 100 ลูก จะมี 2 ลูก ที่เหลือก็ลดมาขาย 500-700 บาท ผมยังเปิดสวน
เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ให้นักท่องเที่ยวมากินฟรี โดยให้ผู้เข้ามาเป็น
ประธานเปิดงาน เปิดกินฟรีมา 4 ปี มีคนมาประมาณ 12,000 คน เข้ามา
ดูงาน เข้ามานอน เข้ามาเที่ยว เลยมากำหนดสมาชิกไม่ให้เกิน กำหนด
พื้นที่ไม่ให้เกิน”

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จเช่นกัน
เกษตรกรส่วนมากก่อนมาทำเกษตรอินทรีย์ล้วนมีหนี้สินสั่งสมจากเกษตร
เคมีอยู่มาก พอเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ระยะหนึ่งก็เริ่มปลดหนี้ และ
มีกำไร โดยทำเกษตรอินทรีย์ปีหนึ่งต้นทุน 20,000 บาท ได้กำไรปีละ
200,000 บาท ที่ดินที่เคยเอาไปจำนองจำนำก็เอาออกมาได้หมด การหันมา
ทำอินทรีย์กำไรมันเท่าเดิมแต่ต้นทุนลดลงก็มีรายละเอียด เกษตรอินทรีย์
ไม่ได้แปลว่าพออยู่พอกิน แต่มีเงินสะสม และสามารถสร้างรายได้ อ.ธีระ
ให้ข้อสังเกตว่า “ผมทำร้านรับผักอินทรีย์เข้ามาขายสังเกตเห็นได้ชัด
เกษตรกรตั้งราคาเองได้ อย่างเช่น ผักบุ้งกิโลกรัมละ 30 บาท จริง ๆ แล้ว
อย่างแพงมากเลยนะแต่การสร้างมาตรฐานสินค้า ก้าวต่อไปของการ

ขับเคลื่อน”

ณ ขณะนี้ เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ได้พัฒนาไปอีกขั้นด้วยการ
พัฒนาระบบมาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) เนื่องจากมีฐาน
ความเข้มแข็งการจัดการของชุมชนอยู่เป็นทุนเดิม (มีฐานจากสัจจะสะสม
ทรัพย์ พระอาจารย์สุบิน มณีโต จังหวัดตราด) พื้นฐานแบบนี้มันเป็นการ
จัดการร่วมมันเป็นการจัดการทางสังคม

การรับรองการเกษตรดังกล่าว ขับเคลื่อนด้วยการสร้างความเชื่อมั่น
โดยใช้สัญลักษณ์การค้าของกลุ่มเอง เป็นมาตรฐานคุณธรรมเพราะทุกคน
มาตกลงร่วมกัน ต่าง มกท. (มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย)
ที่มาตรวจแค่ปีละครั้ง

กลไกขับเคลื่อนสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของเครือข่าย คือ
การจัดตั้งสหกรณ์เกษตรอินทรีย์จันทบุรี จำกัด ก่อตั้งประมาณปี พ.ศ. 2551
สมาชิกประมาณ 50 ราย มีการประชุมกันทุกเดือน มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน
และจุดเชื่อมประสานกับเกษตรกรอินทรีย์ ใช้เป็นที่รวบรวมผลผลิตทั้งหมด
ตอนนี้มีไข่ไก่อารมณ์ดี ต่อไปเรื่องผลไม้ เรื่องผัก ทำให้ฐานการผลิตและ
การขายของกลุ่มมีความหลากหลาย สร้างความมั่นคงอาหารได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยท้าทายด้านตลาด

แม้เครือข่ายเกษตรกรชาวสวนผลไม้อินทรีย์จะแก้ปัญหาเทคนิค
พัฒนาคุณภาพสินค้าได้ดี มีผู้บริโภคให้การยอมรับ แต่เมื่อกล่าวถึงความ
มั่นใจตลาดรองรับนั้นยังไม่ชัดเจน คุณธีระเล่าว่า เมื่อก่อนมีตลาดผลไม้
มงคล เฟรชมาร์เก็ต เราก็ตกลงราคาล่วงหน้าว่าเท่าไร ตลอดทั้งปี 32 บาท
พอมาปีที่สองก็หายไป พอมาปีนี้เราก็คุยกันใหม่ทางบริษัทสวนเงินมีมา
ช่วยบริหารจัดการผลผลิต ส่วนมากจะเป็นผลไม้แต่เขารับได้ไม่หมด อย่างเช่น
ผลไม้เวลาเก็บมันต้องเก็บมาก เช่น เงาะต้องเก็บวันละเป็นตันต่อวัน

ไหนจะเรื่องกระจายสินค้าไม่ทัน วันรุ่งขึ้นเก็บอีกตันหนึ่ง มังคุดก็เหมือนกัน มั่นเก็บทุกวัน แต่ทุเรียนมันรวดเดี๋ยววันหนึ่งตัด 5 ตัน มันก็กระจายได้ทัน

เครือข่ายริเริ่มตลาดออนไลน์บ้าง แต่ก็ยังต้องพึ่งตลาดหลักอยู่ โดยต้องไปขายรวมกับตลาดผลไม้ในจันทบุรีเป็นตลาดรวม (เคมี) อย่างเช่น 100 ตัน ขายเข้าตลาดหลักประมาณร้อยละ 80 (ซึ่งไปปนกับผลไม้ที่ใส่สารเคมี) และส่งตรงกับผู้บริโภคประมาณร้อยละ 20 ปีนี้ ทางกลุ่มจึงมีเป้าหมายพัฒนาให้จังหวัดจันทบุรีเป็นจุดเชื่อม อย่างตลาดเจริญสุข ที่ก็จะป็นศูนย์รวม เชื่อมกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในเมืองให้มากขึ้น

ขณะที่ตลาดต่างประเทศ สินค้าอินทรีย์ผลไม้ยังไม่บุกต่างประเทศ เพราะปริมาณยังไม่ได้ เช่น ตู้หนึ่ง 20 ตัน วันหนึ่งต้องรวบรวมให้ได้ 20 ตัน วันละ 1-2 ตันรวบรวมเข้าตู้ไม่ได้ ถ้าปริมาณผู้ผลิตมากค่อยทำ ถ้าไปตู้คาร์โก้ 1-2 ตัน ค่าใช้จ่ายสูง

ทุนข้ามชาติ กับการครอบงำเกษตรกรภาคตะวันออก

ความมั่นคงอาหารบนฐานไม่ผลของภาคตะวันออกและจันทบุรี เริ่มมีความเสี่ยง เพราะบางจากกลุ่มทุนข้ามชาติ คุณธีระเล่าว่า กลุ่มทุนจีน เริ่มเข้ามาผูกขาดตลาดผลไม้ตะวันออก ควบคุมได้ถึงร้อยละ 98 ผ่านคลัง ซึ่งอดีตเป็นของคนไทย แต่ปัจจุบันกลายเป็นคลังเงินทั้งหมด ภาคตะวันออก ลังที่จดทะเบียนมี 127 ลัง (จันทบุรีมี 47 ลัง) ลังเล็กเป็นลูกมือของคลังใหญ่ กลุ่มทุนจีนเป็นผู้กำหนดราคา ทำให้สหกรณ์ของชุมชนซึ่งไม่มีทุนและอำนาจต่อรองต้องถูกครอบงำจากทุนเกือบหมด ขณะนี้ทุนข้ามชาติ ผสานนโยบายรัฐ และราชการแบบเบ็ดเสร็จ เกษตรกรไร้ที่พึ่ง

กรณีลำไย เหมาสวนเมื่อเห็นใบ ก็ประมูลตีราคา 40-43 บาท โดยประมูล 3 ปีติดต่อกัน วางมัดจำ 30 เปอร์เซ็นต์ และเก็บสินค้าขึ้นดี ไปก่อน ที่เหลือถ้าเจ้าของสวนเอาไปขายจะผิดกฎหมายถูกดำเนินคดี

แม้หน่วยงานรัฐจะพยายามเข้ามาดูเรื่องสัญญาที่เป็นธรรมแต่ก็ไม่ได้ นำไปปฏิบัติเท่าที่ควร

เกษตรกรมีความจำเป็นต้องรวมตัวกัน แต่ภาวะปัจจุบันเป็นไป ได้ยาก เพราะชาวสวนแต่ละรายมีพ่อค้ามาผูกขาด เกษตรกรต้องแข่งขันกัน เพื่อให้ได้ราคาสูง การรวมตัวกันต่อรองไม่เกิด เมื่อเกิดปัญหาผลผลิตตกต่ำ รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงแต่ก็ไม่ไปถึงเกษตรกร หรือไม่เปลี่ยนโครงสร้าง ปัญหา

ระบบการจัดการผลไม้เริ่มมีปัญหาความปลอดภัย เช่น ทุเรียน ทุเรียนซื้อทั้งจากพื้นที่และที่อื่น ๆ เอาเนื้อมาแช่แข็ง แปะใส่ตู้คอนเทนเนอร์ เสี่ยงต่อความปลอดภัยอาหาร ปัญหาเหล่านี้ราชการยังไม่เท่าทันที่จะ แก้ปัญหาให้เกษตรกร

สุขภาพ และความยั่งยืนของเกษตรกรและผู้บริโภค พลังการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสู่อิสระ

เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์จันทบุรี เป็นตัวอย่างของเกษตรกรที่ ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาจากระบบครอบงำสารเคมีด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งได้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไปหลายพื้นที่ สามารถสร้างมาตรฐาน สร้างผลผลิต สร้างตลาดทางเลือกที่เติบโตขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของ ตลาดผลไม้ใหญ่ที่กำลังถูกครอบงำโดยทุนข้ามชาติ ทำให้น่าวิตกถึงอนาคต เกษตรกรชาวสวนแห่งภาคตะวันออกไม่น้อยว่าจะมีสิทธิ เสรีภาพ ในการเลือกผลิตผลไม้ที่ยั่งยืนและปลอดภัยเพียงใด

จุดเริ่มต้นสู่อิสระภาพมาจากการมั่นคงยืนหยัดของเกษตรกร ดังที่ คุณธีระ ยืนยันถึงวิถีเกษตรอินทรีย์ว่า

“แค่ทำวันแรกก็ชนะแล้ว ในดินมีธาตุอาหารหลงเหลืออยู่ในดิน เกินกว่าที่เราจะไปใส่มันทุกปี สมมุติเราใส่ปุ๋ย N-P-K 15-15-15 ในดินมันมี

60-70-80 มันเกินค่ามาตรฐานที่เราจะใส่ เพียงแต่พืชเอามาใช้ไม่ได้ เพราะดินเป็นกรดจัด PH 4.3 ถ้าเราปลดปล่อย PH ดินให้มันสูงขึ้นเป็น 5.5 ไปถึง 6 โดยวิธีการกรรมธรรมชาติใช้ปุ๋ยน้ำหมักใส่เข้าไปดินก็ปรับสภาพ ธาตุอาหารที่อยู่ในดินก็ถูกปล่อยออกมาแค่นี้ก็สำเร็จแล้ว”

เช่นเดียวกับคุณปัฐยาว่า เพื่อแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพ จึงหันมาทำการผลิตเองก่อน จึงจะไปให้ความรู้คนอื่น และถ้าคุยกับคนที่เขามีใจ แต่ทำไม่ถูกมาคุยมาแลกเปลี่ยนกัน เป้าหมายเราเพื่อสุขภาพมากกว่า เศรษฐกิจ

ภาครัฐและประชาสังคมเองควรส่งเสริมความเข้มแข็งเกษตรกร อย่างคุณปัฐยาดี คุณรัฐไท คุณธีระ และคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันเป็นเครือข่าย เกษตรอินทรีย์ จันทบุรี ด้วยการเสริมสร้างชุมชน กลไกชุมชน เช่น สหกรณ์ ให้เข้มแข็งในการพัฒนาผลผลิต และมีอำนาจต่อรองทางตลาดมากขึ้น รวมทั้งเข้ามาจัดการระบบผูกขาด การทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรม สร้างผลผลิตทางเลือก สร้างตลาดทางเลือก และดึงพลังผู้บริโภคให้มาเกื้อหนุน

การหนุนเสริมอย่างครบวงจร และปกป้องสิทธิและเสรีภาพของเกษตรกร ด้วยวิถีชุมชนเกษตรอินทรีย์น่าจะเป็นพลังที่ทำให้จันทบุรี เป็นเมืองแห่งผลไม้ของชุมชนและประเทศไทยอย่างแท้จริง มากกว่าที่จะเป็นเพียงตลาดของทุนข้ามชาติ

พื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบอาหารปลอดภัย

7. เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์⁸

เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ เป็นตลาดนัดที่เกษตรกรทำเกษตรระบบอินทรีย์ ซึ่งประกอบไปด้วย การทำนาข้าวอินทรีย์ การปลูกผักอินทรีย์ผักพื้นบ้าน และการเลี้ยงไก่ไข่ เป็ดไข่อินทรีย์ รวมทั้งการแปรรูปอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น สมาชิกได้รวมตัวกันประมาณ 80 กว่าราย ได้นำผลผลิตสินค้าทางการเกษตรและสินค้าแปรรูปออกมาขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ผ่านตลาดนัดสีเขียว 4 พื้นที่ ได้แก่ ตลาดนัดสีเขียวหอประชุมอำเภอปราสาท จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกวันอังคาร ตลาดนัดสีเขียวโรงพยาบาลปราสาท จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกวันพุธ ตลาดนัดสีเขียวร้านข้าวหอม จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกเช้าวันพฤหัสบดี และตลาดนัดสีเขียว อบจ.สุรินทร์ จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกวันเสาร์ โดยทุกตลาดนัดสีเขียวจะมีสินค้าผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นอินทรีย์ ผลผลิตปลอดภัยตามฤดูกาล มาจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรม อาทิ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ผักสด ผักผักพื้นบ้านท้องถิ่น ผลไม้อินทรีย์ตามฤดูกาล ไข่ไก่ ไข่เป็ดอินทรีย์ อาหารแปรรูปท้องถิ่น ข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่หลากหลาย

⁸ เวทีพูดคุยกับแกนนำสมาชิกกลุ่มเกษตรธรรมชาติและตัวแทนกรรมการตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ 13 ต.ค. 2559

และสินค้าปลอดภัยต่อสุขภาพ ซึ่งสมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวได้สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

- สินค้าทุกชนิดผ่านการตรวจสอบว่าปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิและข้าวพันธุ์ท้องถิ่น ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มากมาย เช่น มกท. , EU/Nop เป็นต้น
- เป็นการให้ผู้บริโภคได้อุดหนุนผลผลิตสินค้าของเกษตรกรโดยตรง ด้วยระบบการค้าที่เป็นธรรม (Fair trade) ทั้งกับผู้ผลิต ผู้บริโภค ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และแรงงาน
- สนับสนุนให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของคนท้องถิ่นและเกษตรกร ช่วยสร้างวิถีที่เปี่ยมสุขให้สังคม รักษาความมั่นคงทางอาหาร และอธิปไตยทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุรินทร์

กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมระบบอินทรีย์ เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ โดยได้รับการสนับสนุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ พาณิชย์จังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ (อบจ.) อำเภอปราสาท โรงพยาบาลปราสาท ร้านข้าวหอม และสหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวจังหวัดสุรินทร์

กว่าจะมาเป็นตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ มาจากจุดเริ่มต้นของกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรระบบอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ หาช่องทางในการระบายผลผลิตเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ ยังให้ผู้บริโภคได้รับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ปลอดภัยและเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ทางโครงการถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบเกษตรและอาหารปลอดภัยเพื่อนำเสนอสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ได้ร่วมพูดคุยกับกลุ่มเกษตรธรรมชาติท่อม ตำบลท่อม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ทำข้าวอินทรีย์

และเกษตรอินทรีย์ และยังเป็นสมาชิกของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ มีสมาชิกรวมทั้งสิ้นในจังหวัดสุรินทร์จำนวน 700 กว่าคน ส่วนกลุ่มเกษตรธรรมชาติทอม ปัจจุบัน พ.ศ. 2559 มีสมาชิกของกลุ่มทั้งสิ้นจำนวน 63 ครัวเรือน อยู่ในพื้นที่ตำบลทอม ตำบลโคกยาง และตำบลเจดีย์รวมเนื้อที่ทำเกษตรระบบอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ จำนวน 1,600 ไร่ ผลผลิตข้าวอินทรีย์ได้ 400 ตันข้าวเปลือกต่อปี มีข้าวอินทรีย์คือ ข้าวเหนียวดำ ข้าวหอมนิล ข้าวหอมมะลิแดง และข้าวหอมมะลิ 105 ซึ่งส่วนใหญ่ข้าวของสมาชิกได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ มกท. มาตรฐานจาก EU มาตรฐานอินทรีย์จากประเทศเยอรมัน มาตรฐานอินทรีย์จากประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และได้รับเครื่องหมายการค้าที่เป็นธรรม (Fair trade)

จุดเริ่มของกลุ่มเกษตรธรรมชาติทอม

ช่วงปีพ.ศ. 2534 เกษตรกรที่ทำนาข้าวในพื้นที่ใช้สารเคมีในการทำนา ใช้ทั้งปุ๋ยเคมีและยาสารเคมีในการกำจัดวัชพืชและโรคแมลงในนาข้าว ส่งผลให้เกษตรกรต้องใช้ต้นทุนในการทำนาข้าวเพิ่มขึ้นไม่คุ้มต่อผลผลิตข้าวที่ได้ในขณะนั้นราคาข้าวก็ต่ำ เกษตรกรมีหนี้สินติดตัว สภาพดินเสื่อมโทรมดินแน่นขึ้นพร้อมกับการเผาตอซังข้าวหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว และระบบนิเวศในนาข้าวเสื่อมโทรมสูญเสียสภาพเดิม ทรัพยากรสัตว์น้ำ จำพวกปู ปลา หอย ตายลงและสูญหายไป จนได้มีนักพัฒนาเอกชน คสป. ได้เข้ามาให้ความรู้ส่งเสริมข้าวปลอดสารเคมีและทำนาข้าวอินทรีย์ โดยใช้วิธีการไถกลบใช้ปุ๋ยพืชสด หว่านข้าวแล้วใช้ฟางคลุม โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมทดลองจำนวน 12 ราย ทำคนละ 1-2 งาน ซึ่งทาง คสป. รับซื้อผลผลิตข้าวในราคาประกันที่กิโลกรัมละ 10 บาท

ช่วงปีพ.ศ. 2539 – 2540 จากการทำนาข้าวในวิธีดังกล่าว มีเกษตรกรจำนวน 2 รายได้รับมาตรฐานอินทรีย์ มกท. และยังได้ขยายแปลงทำนาอินทรีย์เพิ่มพื้นที่มากขึ้น สร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิกในกลุ่ม

ทำนาอินทรีย์ และมีเกษตรกรมาเข้าร่วมกลุ่มเพิ่มจำนวน 5 ราย ในส่วนของเกษตรกรที่หันมาทำนาระบบอินทรีย์ก็ได้ปริมาณข้าวเพิ่มมากกว่าเมื่อก่อนและยังลดต้นทุนในการทำนาข้าวด้วย

ช่วงปีพ.ศ. 2542 ทางจังหวัดสุรินทร์ได้มีนโยบายประกาศของจังหวัด เป็นจังหวัดเกษตรอินทรีย์ ส่งผลทำให้กลุ่มทำนาอินทรีย์มีเกษตรกรเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องหันมาสนับสนุนการทำเกษตรกรรมระบบอินทรีย์มากขึ้นทั้งนาข้าวอินทรีย์ การปลูกพืชอินทรีย์หลังนา และการแปรรูป

ช่วงปีพ.ศ. 2545 กลุ่มเครือข่ายเกษตรธรรมชาติที่ทำเกษตรระบบอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์ที่เข้าร่วมกลุ่มกันเป็นสมาชิกสหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ ซึ่งทางสหกรณ์ได้รับผลผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกช่วยทำการตลาดให้และวางแผนการปลูกข้าวอินทรีย์ร่วมกับสมาชิก ผ่านทางการตลาดของกรีนเน็ต และยังได้ร่วมกับอาสาสมัครนักศึกษาแลกเปลี่ยน CIE จากประเทศสหรัฐอเมริกา ไปเปิดตลาดข้าวอินทรีย์ที่อเมริกาโดยมีกลุ่มตัวแทนของกลุ่มทำข้าวอินทรีย์ไปให้ข้อมูลและทำการตลาดร่วมกับอาสาสมัครนักศึกษาแลกเปลี่ยน

ประการสำคัญการปรับเปลี่ยนของเกษตรกรกลุ่มเกษตรธรรมชาติทอม ที่มาทำนาข้าวอินทรีย์และเกษตรกรรมระบบอินทรีย์ กล่าวได้คือ

- การทำนาข้าวแบบเดิมต้องใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยและยาในการปราบวัชพืชและโรคแมลงในนาข้าว ทำให้ต้นทุนในการผลิตข้าวสูงขึ้น ผลผลิตข้าวที่ได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรหลายรายต้องไปผูกพันกับระบบหนี้สิน
- สภาพดินเสื่อมโทรมลงธาตุอาหารในดินลดน้อยลง

ดินแน่นแข็งตัวปลูกข้าวแตกกอได้น้อย ผลผลิตข้าวได้น้อย

- ระบบนิเวศในนาข้าวเสื่อมโทรมแหล่งอาหารตามธรรมชาติของเกษตรกรในนาข้าวหายไป คือทรัพยากรสัตว์น้ำจืดพวก ปลา ปูนา หอย ตายจากการใช้สารเคมี และระบบนิเวศในนาข้าวเปลี่ยนไปจากการทำนาข้าวในระบบเดิม
- เกษตรกรได้รับผลกระทบทางสุขภาพมีสารเคมีตกค้างในร่างกายจากการทำนาที่ใช้สารเคมี เกิดเป็นโรคเรื้อรังทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ และการบริโภคข้าวที่ปลูกแบบการใช้สารเคมีทำให้เกษตรกรเป็นโรคเบาหวานและสุขภาพร่างกายองค์รวมลดลง
- มีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าให้ความรู้การทำเกษตรระบบอินทรีย์มีการปรับปรุงดินใช้ปุ๋ยพืชสดส่งเสริมการทำนาข้าวอินทรีย์ และรับซื้อผลผลิตข้าวในราคาประกัน
- เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนทำนาข้าวอินทรีย์ได้รับผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นและต้นทุนใช้ทำการผลิตลดลงกว่าเดิม และผลผลิตข้าวได้รับมาตรฐานอินทรีย์ มกท. ขายข้าวได้ในราคาที่สูงกว่าข้าวธรรมดา เกษตรกรที่ทำนาเห็นเป็นตัวอย่างจนเกิดความมั่นใจในการทำนาอินทรีย์
- เกษตรกรบางรายได้รับความกดดันจากทางครอบครัวสร้างเงื่อนไขไว้ว่าต้องทำเกษตรระบบอินทรีย์และทำนาอินทรีย์ถึงจะยกมอบแบ่งที่นาให้ จึงมีความ

จำเป็นต้องทำตามเงื่อนไขของครอบครัว จนได้รับผลความสำเร็จในการทำนาอินทรีย์

- เกษตรกรที่ทำนาข้าวอินทรีย์มีการปลูกพืชอินทรีย์หลังนา ทำให้เกษตรกรใช้ประโยชน์ที่ดินสร้างรายได้หมุนเวียนจากจากทำนาปี ส่งผลให้วิถีชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น
- ผลผลิตข้าวอินทรีย์และผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภคที่รักสุขภาพทั้งในจังหวัดสุรินทร์ และยังส่งออกไปต่างประเทศ
- มีตลาดและแหล่งจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกรมากกว่าเดิม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีตลาดนัดสีเขียวที่สามารถให้เกษตรกรไปขายกับผู้บริโภคโดยตรง

เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์

การริเริ่มของตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2534 – 2542 เกษตรกรที่ทำนาข้าวแบบเดิมได้รับปัญหาทางหนี้สิน การลงทุนในการทำนาสูงขึ้น ผลผลิตข้าวได้น้อยลง ราคาข้าวตกต่ำ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง และสุขภาพของเกษตรกรเป็นโรคเรื้อรังจากการทำนา จนมีเกษตรกร 10 กว่ารายได้ปรับเปลี่ยนการทำนาแบบเดิมที่ใช้สารเคมีหันมาทำนาข้าวอินทรีย์โดยใช้ปุ๋ยพืชสด โดยเน้นการทำนาข้าวเพียงอย่างเดียว ได้บริโภคในครอบครัว จนเกษตรกรหลายรายมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการทำการเกษตรได้บริโภคข้าวอินทรีย์ จนขยายพื้นที่ทำนาข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้นได้นำผลผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับมาตรฐานส่งขายไปกับทางกรีนเน็ต (Green net) ส่งออกไปขายต่อที่สหภาพยุโรป (EU) และข้าว

อินทรีบางส่วนส่งขายให้กับสหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ ซึ่งได้นำข้าวอินทรีย์ส่งออกไปขายยังต่างประเทศเหมือนกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 – 2546 ทางโครงการนำร่องเกษตรกรรมยั่งยืน ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลในยุคนั้น เข้ามาสนับสนุนเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรระบบอินทรีย์ ให้มีการขยายขยายเกษตรกรรมยั่งยืน และเกษตรกรรมระบบอินทรีย์เพิ่มมากขึ้นในจังหวัดสุรินทร์ มีการทำนาข้าวอินทรีย์ และผักพืชอาหารอื่น ๆ ในระบบอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น จากการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ทำเกษตรระบบอินทรีย์โดยการประสานงานของ นักพัฒนาเอกชน คสป. ได้ร่วมกันจัดงานประชาสัมพันธุ์ให้ความรู้กับ ผู้บริโภคในจังหวัดสุรินทร์ เรื่องเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัยต่อ สุขภาพ ผ่านงาน Event ต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการและภาคเอกชน ในปีพ.ศ. 2546 ทางผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น ได้สนับสนุน และส่งเสริมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ให้เกิดความร่วมมือกับเทศบาลเมือง จังหวัดสุรินทร์ ขอให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ของเทศบาลเปิดตลาดสีเขียว คือ ตลาดสวนรักรักษ์ มีผู้บริโภคในเมืองและกลุ่มคนรักรักษ์สุขภาพในตัวเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นลูกค้าหลัก ในตลาดมีสินค้าอินทรีย์ยังไม่หลากหลาย มีสินค้าหลัก คือ ข้าวอินทรีย์ ผักอินทรีย์ และพืชอาหารตามฤดูกาล ไม่เพียงพอต่อผู้บริโภค แต่เกษตรกรรายได้หมุนเวียน รายได้เพิ่มเป็น สองเท่าถึงสามเท่าของการทำนาข้าวเพียงอย่างเดียว กลุ่มเกษตรอินทรีย์ มีความมั่นใจในการตลาด จึงมีการขยายกลุ่มเกษตรธรรมชาติทำนาข้าว อินทรีย์และพืชผักอินทรีย์เพิ่มมากขึ้นมีการจัดงานให้ความรู้เรื่องเกษตร อินทรีย์และอาหารเพื่อสุขภาพเป็นประจำให้กลุ่มเกษตรกรธรรมชาติ ปีพ.ศ. 2548 ทางกลุ่มได้ร่วมมือกับทางอำเภอปราสาท และโรงพยาบาล อำเภอปราสาท เปิดตลาดนัดสีเขียวเพิ่มอีก 2 แห่ง คือตลาดนัดสีเขียว หอประชุมอำเภอปราสาท และตลาดนัดสีเขียวโรงพยาบาลปราสาท จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2552 เกิดความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น ในเทศบาล

เมืองจังหวัดสุรินทร์มีการเอาพื้นที่ตลาดนัดสีเขียวสวนรักรักษ์คืนไปใช้ ประโยชน์อย่างอื่น ทางกลุ่มเกษตรธรรมชาติและกลุ่มทำเกษตรกรอินทรีย์ ได้ไปสร้างความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ขอใช้ ประโยชน์พื้นที่เปิดเป็นตลาดนัดสีเขียว อบจ.สุรินทร์ จนถึงปัจจุบันลูกค้า ผู้บริโภคเดิมจากตลาดนัดสีเขียวสวนรักรักษ์ ก็ยังตามมาซื้อของเหมือนเดิม และมีการขยายกลุ่มผู้บริโภคที่กว้างขึ้น เป็นกลุ่มลูกค้าที่รักสุขภาพซึ่ง ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะมีความคุ้นเคยกับเกษตรกรเป็นผู้ผลิตและขายของ เองอยู่แล้ว ปัจจุบันเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ มีกลุ่มเกษตร ธรรมชาติและกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่รวมกลุ่มกันมาขายของมีจำนวน 80 กว่าราย และที่เอาผลผลิตมาขายในตลาดนัดสีเขียวทั้ง 3 แห่งมีจำนวน 60 กว่ารายโดยจะมีสินค้าผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นอินทรีย์ ผลผลิต ปลอดภัยตามฤดูกาล มาจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรม อาทิ ผลผลิต เกษตรอินทรีย์ ผักสด พืชผักพื้นบ้านท้องถิ่น ผลไม้อินทรีย์ตามฤดูกาล ไข่ไก่ ไข่เป็ดอินทรีย์ อาหารแปรรูปท้องถิ่น ข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่หลากหลาย และสินค้าปลอดภัยต่อสุขภาพ

เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ เป็นตลาดที่ผู้ผลิตเกษตรกร และผู้บริโภคมาซื้อขายกันโดยตรงมีผลผลิตสินค้าหลักข้าวพันธุ์พื้นบ้าน ที่หลากหลาย ข้าวอินทรีย์ ผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นอินทรีย์และสินค้า ปลอดภัยต่อสุขภาพ ผู้บริโภคเป็นกลุ่มคนชั้นกลางในเมืองจังหวัดสุรินทร์ และกลุ่มผู้รักสุขภาพ ซึ่งมีความคุ้นเคยกับเกษตรกร กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า เป็นสมาชิกของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์กองทุนข้าวสุรินทร์ มีสมาชิกของ สหกรณ์ 700 กว่าคน โดยมีกลุ่มเกษตรธรรมชาติและกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดสุรินทร์รวมตัวกันนำผลผลิตสินค้ามาขายผ่านตลาดนัดสีเขียว จังหวัดสุรินทร์จำนวน 80 กว่ารายและเกษตรกรที่นำผลผลิตสินค้ามาขาย เป็นประจำจำนวน 60 กว่าราย โดยผ่านเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัด สุรินทร์ 4 แห่ง ได้แก่

- ตลาดนัดสีเขียวหอประชุมอำเภอปราสาท ตั้งอยู่บริเวณหอประชุมประจำอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2548 จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกวันอังคาร ระหว่างเวลา 8.00 – 14.00 น. มีเกษตรกรที่นำผลผลิตสินค้ามาขายจำนวน 30 กว่าราย
- ตลาดนัดสีเขียวโรงพยาบาลปราสาท ตั้งอยู่ในบริเวณโรงพยาบาลอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2548 จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกวันพุธ ระหว่างเวลา 8.00 – 13.00 น. มีเกษตรกรที่นำผลผลิตสินค้ามาขายจำนวน 30 กว่าราย
- ตลาดนัดสีเขียวร้านข้าวหอม ตั้งอยู่บริเวณหน้าร้านข้าวหอม เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2546 ตั้งอยู่บริเวณหน้าร้านข้าวหอม จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกเช้าวันพฤหัสบดี มีเกษตรกรที่นำผลผลิตสินค้ามาขายจำนวน 10 กว่าราย เนื่องจากมีบริเวณพื้นที่น้อย กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่จะนำผลผลิตอินทรีย์มาขายส่งให้กับร้านข้าวหอมแทน ซึ่งร้านข้าวหอมเปิดบริการวันจันทร์ – ศุกร์ เวลา 8.00 – 18.00 น. วันเสาร์ เวลา 8.00 – 16.00 น.
- ตลาดนัดสีเขียว อบจ.สุรินทร์ ตั้งอยู่ในบริเวณองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2552 จะมีตลาดนัดสีเขียวทุกวันเสาร์ ระหว่างเวลา 8.00 – 15.00 น. มีเกษตรกรที่นำผลผลิตสินค้ามาขายจำนวน 60 กว่าราย

เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ มีการบริหารจัดการตลาดร่วมกันเพื่อให้เกษตรกรนำผลผลิตสินค้ามาขายในตลาดนัดสีเขียวด้วย

ระบบการค้าที่เป็นธรรม กล่าวคือ

- ผลผลิตสินค้าและอาหารเพื่อสุขภาพได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เช่น มกท. มาตรฐานอินทรีย์จากประเทศเยอรมัน มาตรฐานอินทรีย์แห่งกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) เป็นต้น และผลผลิตเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ได้รับเครื่องหมายระบบการค้าที่เป็นธรรม (Fair trade) ที่นำมาจำหน่ายในตลาดนัดสีเขียว
- ผลผลิตสินค้ามีความหลากหลายในตัวสินค้า มีทั้งข้าวอินทรีย์ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ผักสด พืชผักพื้นบ้านท้องถิ่น ผลไม้อินทรีย์ตามฤดูกาล ไข่ไก่ ไข่เป็ดอินทรีย์ อาหารแปรรูปท้องถิ่น ข้าวพันธุ์พื้นบ้านที่หลากหลาย และสินค้าปลอดภัยต่อสุขภาพ กลุ่มเกษตรกรได้มีการวางแผนในการนำผลผลิตสินค้าที่จะมาจำหน่ายในตลาดนัดสีเขียวร่วมกัน
- เกษตรกรผู้ผลิต ผู้ขายสินค้าเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตสินค้าเองโดยมีสมาชิกในกลุ่มช่วยกันตรวจสอบควบคุมราคา
- มีคณะกรรมการตลาดนัดสีเขียวประกอบขึ้นจากหลายฝ่าย คือ เกษตรกรผู้ทำการผลิตและขายสินค้า นักพัฒนาเอกชน ตัวแทนจากหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์พื้นที่เปิดตลาด ซึ่งคณะกรรมการตลาดมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน คือ
 - จัดทำทะเบียนรายชื่อสมาชิกที่นำผลผลิตสินค้ามาขายในเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์

- สำรวจผลผลิตสินค้าของสมาชิก เพื่อการวางแผนในการผลิตนำมาจำหน่ายให้มีความหลากหลาย
- ให้สมาชิกจัดทำบัญชีรายได้จากการขายผลผลิตสินค้า และต้นทุนการผลิตสินค้า
- จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตลาดนัดสีเขียว จัดเก็บเงินจากสมาชิกมาขายผลผลิตสินค้า รายละ 20 บาท เพื่อใช้จ่ายค่าทำความสะอาด และค่าไฟ
- จัดการประชาสัมพันธ์ตลาดนัดสีเขียว จัดงาน Event ให้ความรู้กับผู้บริโภค โดยร่วมมือกับภาคส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเด่นของเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์

- ตลาดนัดสีเขียวทั้ง 4 แห่ง มีผลผลิตสินค้าที่หลากหลายจากกลุ่มสมาชิกทั้งผลผลิตสินค้าอินทรีย์ และอาหารแปรรูปเพื่อสุขภาพ
- ผลผลิตสินค้าอินทรีย์ของสมาชิกส่วนใหญ่ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตมีการวางแผนผลิตสินค้าร่วมกันที่จำหน่ายมาขายที่ตลาดนัดสีเขียว นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตมีแปลงทำเกษตรอินทรีย์เป็นของตนเอง
- ผู้บริโภคมีความคุ้นเคยกับผู้ผลิตผู้ขาย มีการลงไปเยี่ยมแปลงของเกษตรกร และเป็นลูกค้าประจำของตลาดนัดสีเขียว
- มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ทำความเข้าใจให้ความรู้กับผู้บริโภค และกลุ่มผู้รักสุขภาพ อย่างต่อเนื่องทั้งจัดงานในตลาดนัดสีเขียว

และจัดให้มีกิจกรรมเวทีตามที่ตั้งต่าง ๆ

- กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการตลาดนัดสีเขียว

ข้อจำกัดของตลาดนัดสีเขียว

เครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ยังขาดความมั่นคงด้านสถานที่เปิดตลาด โดยเฉพาะตลาดนัดสีเขียวของเครือข่ายมี 3 แห่งที่อยู่ในพื้นที่ของส่วนราชการ คือที่ว่าการอำเภอปราสาท โรงพยาบาลปราสาท และอบจ.สุรินทร์ ซึ่งตลาดนัดสีเขียว อบจ.สุรินทร์เป็นตลาดขนาดใหญ่มีเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าไปวางจำหน่ายครั้งละ 60 กว่าราย มีเงินหมุนเวียนปีละประมาณจำนวน 12 ล้านบาท การขอใช้ประโยชน์พื้นที่ของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นอยู่กับผู้บริหารองค์กร ส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ขาดความมั่นใจต่อเรื่องความมั่นคงในด้านสถานที่ตลาดนัดสีเขียวที่อยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะของสมาชิกเครือข่าย

- กลุ่มเกษตรกรและสมาชิกตลาดที่นำผลผลิตสินค้ามาวางจำหน่ายในตลาดนัดสีเขียวต้องมรใจรักในการบริการ ไม่ได้มุ่งหวังเอากำไรจากการขายผลผลิตสินค้าเป็นที่ตั้ง
- เจ้าหน้าที่ภาครัฐในส่วนองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องการส่งเสริมตลาดนัดสีเขียวอย่างเป็นระบบ และสนับสนุนการจัดหาสถานที่เปิดตลาดนัดสีเขียวให้ชัดเจน
- กลุ่มเกษตรกรและสมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวต้องมีการวางแผนผลผลิตในแปลงเกษตรร่วมกัน ปลูกของที่ต่างชนิดกันให้เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อให้เกิดความหลากหลายในผลผลิตสินค้า และหากผลผลิตสินค้าผลผลิตได้เป็นจำนวนมากก็ให้

ผลักดันการผลิตมาขายอย่าให้เยอะจนล้นตลาดเกินความต้องการของผู้บริโภค

- ผลผลิตสินค้าในตลาดนัดสีเขียวต้องรักษามาตรฐานอยู่ตลอด และกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้า ต้องเป็นผู้กำหนดราคาขายเอง โดยปราศจากการเอาเปรียบผู้บริโภค
- ตลาดนัดสีเขียวต้องมีการจัดทำประชาสัมพันธ์ และหากิจกรรมให้ตลาดนัดสีเขียวมีความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ๆ
- มีคณะกรรมการตลาดนัดสีเขียวจากหลายฝ่าย ช่วยควบคุม สนับสนุนการบริหารจัดการตลาด และประเมินตรวจสอบตลาด

สิ่งที่ต้องการพัฒนาต่อเครือข่ายตลาดนัดสีเขียว

ตลาดนัดสีเขียว

- สถานที่จัดตั้งตลาดสดสีเขียวที่เป็นของเครือข่ายเอง
- พัฒนาสร้างระบบการตรวจคุณภาพสินค้าและมาตรฐานของตลาด เช่น ผัก ปลอดภัย และเนื้อสัตว์ เป็นต้น ที่ไม่ให้ใช้สารเคมีในระบบการผลิตทั้งปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืชโรคแมลง และอาหารสัตว์
- การยกระดับแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และหาแนวทางการระบายผลผลิตที่มีจำนวนมากไม่ให้เหลือ เช่น ถั่วเขียวแปรรูปเป็นถั่วชิก
- การบรรจุหีบห่อของสินค้าที่น่าสนใจใช้วัสดุจากธรรมชาติ และออกแบบโลโก้ของสมาชิกตลาด เพื่อการตรวจสอบแหล่งที่มาของผลผลิตสินค้าโดยผู้บริโภค

- การสร้างร้านอาหาร นำผลผลิตสินค้ามาแปรรูปเพิ่มมูลค่าในรูปของอาหารเพื่อสุขภาพ และเชื่อมโยงกับผลผลิตสินค้าที่นำมาขายในตลาดนัดสีเขียว

สมาชิกเครือข่าย

- มีแปลงเกษตรและพื้นที่ต้นแบบให้สมาชิกได้ศึกษาเรียนรู้ระบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เชื่อมโยงกับระบบตลาดสีเขียว และระบบการค้าที่เป็นธรรม
- เกษตรกรที่เข้ามาทำเกษตรระบบอินทรีย์ในระยะแรก ต้องมีการศึกษาหาความรู้และปรับเปลี่ยนระบบการผลิต
- การเปิดแปลงเกษตรระบบอินทรีย์ให้ผู้บริโภคและกลุ่มสนใจเข้ามาท่องเที่ยวการเกษตรเพื่อสุขภาพในแปลงเกษตรกรทำหน้าที่ให้ความรู้สร้างความคุ้นเคยกับผู้บริโภค และสร้างความมั่นใจในมาตรฐานผลผลิตอินทรีย์

สมาชิกเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่มีความมั่นใจในระบบการตลาดของผลผลิตอินทรีย์ นำไปสู่การขยายแปลงทำเกษตรระบบอินทรีย์เพิ่มขึ้น มีรายได้หมุนเวียนจากตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์ สามารถทำให้เกษตรกรบางรายซื้อที่ทำการเกษตรเพิ่ม และมีรายได้เพียงพอเลี้ยงครอบครัวส่งลูกเรียนจบระดับมหาวิทยาลัย สมาชิกเครือข่ายส่วนมากจะทำการผลิตและจำหน่ายสินค้าเป็นระบบครอบครัวและเครือข่าย อาจกล่าวได้ว่าการคงอยู่หรือเกิดความยั่งยืนของเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดสุรินทร์มีผลเชื่อมโยงมาจากสมาชิกมีแปลงเกษตรผลิตเป็นของตนเอง จนได้รับมาตรฐานการทำเกษตรอินทรีย์

ผลผลิตสินค้าในตลาดมีคุณภาพและหลากหลาย กลุ่มผู้บริโภคมีทางเลือก ผลผลิตอาหารที่รักษาสุขภาพมากขึ้น ตลอดจนทางจังหวัดสุรินทร์มีนโยบายเป็นจังหวัดเกษตรอินทรีย์ ผลักดันให้ส่วนราชการเข้ามาส่งเสริม และสนับสนุนร่วมกับภาคีหลายฝ่าย ทำยุทธศาสตร์เครือข่ายตลาดนัดสีเขียว จังหวัดสุรินทร์ยังรักษาระบบการค้าที่เป็นธรรม ไม่มีการเอาเปรียบผู้ผลิตตลอดจนถึงผู้บริโภค

8. ตลาดสีเขียว โรงพยาบาลลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์⁹

กว่าระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมาการขับเคลื่อนงานของตลาดสีเขียว โรงพยาบาลลับแล เป็นตลาดสีเขียวที่มีชีวิตตั้งขึ้นในโรงพยาบาลลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จากการเอาใจใส่และเล็งเห็นถึงปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ จึงเกิดคณะทำงานของโรงพยาบาลที่คิดและสร้างกระบวนการทำงานในเชิงรุกกับปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม โดยประสานภาคีความร่วมมือทั้งประชาชนกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจและภาคเอกชน รวมทั้งกลุ่มผู้รักสุขภาพ เข้ามาพัฒนาตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล จนตลาดสีเขียวเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเกิดแนวทางการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility : CSR) ซึ่งเป็นนโยบายที่ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) เป็นกระบวนการปฏิบัติขับเคลื่อนงานในรูปแบบเครือข่ายที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาบทบาทใหม่ขององค์กรสุขภาพ ภายใต้บริบทของโรงพยาบาลชุมชนกับงานเสริมสร้างสุขภาพเชิงรุก “จากเป็นโรงซ่อมสุขภาพ มาเป็นโรงสร้างสุขภาพ” โดยเฉพาะการก้าวสู่รูปแบบการทำงานเพื่อสังคมโดยหน่วยงานสุขภาพของภาครัฐที่ชัดเจนขึ้นในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของภาครัฐ โรงพยาบาลลับแล ซึ่งเป็นหน่วยบริการสุขภาพระดับอำเภอ มีความพร้อมในด้านศักยภาพ สามารถเอื้อประโยชน์ด้านความรู้ ด้านสุขภาพและบริการให้กับทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานภาคีในพื้นที่ ขับเคลื่อนอำเภอจัดการสุขภาพที่มุ่งเน้นนโยบายการขับเคลื่อนมิติสุขภาพที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามสถานการณ์ปัญหาสำคัญของพื้นที่

⁹ สรุปการพูดคุยคณะทำงานตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล 19 ต.ค. 59

ทางโครงการถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบเกษตรกรและอาหารปลอดภัย เพื่อนำเสนอเวทีการประชุมประจำปีของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (กลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559) ได้ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนตลาดสีเขียว โรงพยาบาลลับแล และพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคณะทำงานและภาคีความร่วมมือที่มีส่วนร่วมพัฒนาตลาดสีเขียว ทั้งคณะทำงานจากโรงพยาบาลลับแล ทีมตลาดสีเขียว สมาชิกตลาดสีเขียว เครือข่ายเกษตรกรรมชาติ อำเภอลับแล คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติจังหวัดอุตรดิตถ์ 5 ณาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (อ.ก.ส.) จังหวัดอุตรดิตถ์ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนอุตรดิตถ์ กระทรวงศึกษาธิการ และมูลนิธิ MOA Thai การพัฒนาตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล โดยใช้ประเด็นสุขภาพเป็นเครื่องมือในกระบวนการแก้ปัญหาสุขภาพในพื้นที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม ตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล เป็น CSR ภาครัฐด้านการสร้างสุขภาพเพื่อชุมชน

จุดเริ่มของโรงพยาบาลลับแล ต้องมาใช้งานประเด็นด้านสุขภาพในการขับเคลื่อนงานเพื่อสร้างสุขภาพชุมชน ผ่านมากกว่า 30 ปีปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชนพื้นที่ลับแลไม่ลดลง ยังมีความรุนแรงของโครงสร้างปัญหาทางสุขภาพของประชาชนมากขึ้น ได้แก่โรคไข้เลือดออก โรคเรื้อรัง ความดัน เบาหวาน และมะเร็ง เป็นต้น ทางคณะกรรมการโรงพยาบาลลับแลได้ร่วมกันประชุมหารือเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพความเจ็บป่วยของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น และทางโรงพยาบาลก็ยังเป็นหน่วยงานที่ทำงานตั้งรับไม่ได้แก้ปัญหาที่รากของปัญหา โดยเฉพาะโรคมะเร็งมีการตายเพิ่มมากขึ้น ปรับบทบาทของโรงพยาบาลจากการทำหน้าที่ซ่อมสุขภาพมาเป็นการสร้างสุขภาพที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะประเด็นอาหารปลอดภัยในอำเภอลับแลซึ่งมีข้อมูลมากมายว่ามีการใช้สารเคมีเข้มข้นรุนแรงในการทำเกษตรกรรมเมื่อทางโรงพยาบาลลับแลมีนโยบายเน้นเรื่องอาหารปลอดภัยเป็นหลัก

จึงได้มีคณะทำงานจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล สร้างเป้าหมายการดำเนินงานและระดมทุนดำเนินงานเรื่องอาหารปลอดภัย ในปีพ.ศ. 2556 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ผ่านโครงการพัฒนาศักยภาพระบบบริการปฐมภูมิและภาคีเครือข่ายในการจัดการสังคมสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดอุตรดิตถ์ มีคณะทำงานของโครงการ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลลับแล อสม. ปราชญ์ชุมชน และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน จัดอบรมประชุมในหมู่บ้าน ให้ความรู้จัดทำโครงการแก้ปัญหาสุขภาพ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดัน และปัญหาเสพติด จัดอบรมให้ความรู้ผู้จัดการสุขภาพของชุมชน ทำหน้าที่เกี่ยวกับสุขภาพของคนในชุมชน ปีพ.ศ. 2557 ทางสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้เข้ามาสนับสนุนโครงการเมนูอาหารเพื่อสุขภาพ อาหารป้องกันโรคมะเร็ง และข้าวอินทรีย์

ทางโรงพยาบาลลับแลได้เข้ามาหนุนเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติเรื่องสุขภาพโดยให้ความสำคัญกับประเด็นอาหารและการลดการใช้สารเคมี ขับเคลื่อนงานร่วมกับ อสม. และนักจัดการสุขภาพชุมชนเริ่มการเกิดขึ้นของ “ตลาดสีเขียว” ในโรงพยาบาลลับแล ซึ่งทางคณะทำงานได้กำหนดภาพฝันและสร้างเป้าหมายการทำงานตลาดสีเขียวต้องเกิดเครือข่ายทำงานประเด็นอาหารปลอดภัยอย่างชัดเจนเกิดการสื่อสารประชาสัมพันธ์อาหารปลอดภัยให้กับประชาชน และผู้ที่เข้ามาในโรงพยาบาลได้เข้าใจและให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคผักคุณภาพ ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตจนถึงการจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคเกิดเครือข่ายผู้ผลิตเกษตรปลอดภัยทั้งระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และระดับอำเภอ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอตรอน และอำเภอพิชัย จนในปีพ.ศ. 2557 ทางโรงพยาบาลลับแลได้จัดงานมหกรรมสุขภาพ โดยมี สสส. เข้ามาให้การสนับสนุน

โครงการตลาดสีเขียว ในโรงพยาบาลลับแล เป็นการเปลี่ยน

อัตลักษณ์ของโรงพยาบาลชุมชนจากเป็นโรงซ่อมสุขภาพ มาเป็นโรงสร้างสุขภาพ ด้านการสร้างสุขภาพของชุมชนโดยใช้ประเด็นอาหารปลอดภัย และแก้ปัญหาสาเคมี ทางคณะทำงานคิดต่อยอดงานที่มีบัญชีรายการผลิตทางการเกษตรปลอดภัยที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ใน 4 อำเภอ เกิดภาคีเครือข่ายผู้ผลิตเกษตรกรตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล และที่สำคัญตลาดสีเขียวเป็นพื้นที่เรียนรู้ประเด็นอาหารเพื่อสุขภาพตั้งแต่การผลิต ผู้บริโภคเข้ามาใช้บริการเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต คณะทำงานทำงานตลาดสีเขียวมีข้อตกลงร่วมกันและออกแบบโครงการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องเข้าไปทำงานด้วย เป็น 5 กลุ่มหลัก คือ 1)เครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิต ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผลิตข้าว ผักผลไม้ ที่สนใจการปลูกพืชอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ 2)เครือข่ายผู้บริโภค ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่สนใจเข้ามาใช้บริการซื้อสินค้าจากเครือข่ายผู้ผลิตร้านตลาดสีเขียว 3)แกนนำนักจัดการสุขภาพชุมชน 4)สถานศึกษา ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายครู ผู้ปกครอง นักเรียนที่เข้าร่วมเรียนรู้ และ 5)กลุ่มผู้สนใจทั่วไป พร้อมกับได้ออกแบบยุทธศาสตร์การทำงานใน 5 ด้านได้แก่ 1)การพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตและผู้บริโภค 2)การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภค 3)การสื่อสารประชาสัมพันธ์ 4)การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ และ 5)งานวิจัยและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

ตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล เปิดบริการทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 7.30 – 13.00 น. บริเวณภายในโรงพยาบาลลับแล เป็นตลาดเพื่อการเรียนรู้ด้านสุขภาพอาหารปลอดภัย ชาวบ้านสามารถเข้าถึงอาหารสุขภาพผู้ผลิตเจอกับผู้บริโภคโดยตรง พร้อมกับมีการจัดตั้งร้านค้าโดยภาคเอกชนในการเข้ามาหนุนเสริม ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการซื้อสินค้าระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคโดยการสนับสนุนของโรงพยาบาลลับแล คือ ร้านกินดี ซึ่งเป็นจุดบริการเสริมให้ผู้ป่วย ญาติ บุคลากรของโรงพยาบาลและผู้สนใจได้มาใช้บริการ ตลาดสีเขียวมีเครือข่ายผู้ผลิตกว่า 50 คน มีเครือข่ายผู้ค้าขาย

ในตลาดกว่า 20 คน ในแต่ละสัปดาห์ มีเครือข่ายผู้บริโภคเข้ามาซื้อสินค้าทุกวันพุธมากกว่า 300 คนรายได้เฉลี่ยของแม่ค้าประมาณ 20,000 บาทต่อสัปดาห์ ตลาดสีเขียวเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าจะหมุนเวียนกันนำผลผลิตมาวางขาย ซึ่งเป็นผลผลิตอาหารปลอดภัย ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และผลผลิตเกษตรกรรมชาติ ประกอบด้วย อาหารแปรรูปท้องถิ่นทั้งอาหารคาวและของหวาน ผัก ผลไม้ พืชผักตามฤดูกาล และข้าวอินทรีย์ เป็นต้นองค์ประกอบของตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล ที่เป็นตลาดเพื่อสุขภาพและอาหารปลอดภัย มีองค์ประกอบก็คือ

- คณะกรรมการตลาดสีเขียว ซึ่งมีที่มาจากกลุ่มคนที่หลากหลาย ทั้งคณะเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลลับแล เกษตรกรผู้ผลิตและจำหน่ายผลผลิตสินค้า ธ.ก.ส. จังหวัดอุตรดิตถ์ และผู้สนับสนุนตลาด เป็นคณะทำหน้าที่บริหารจัดการสนับสนุนสถานที่ตลาดสีเขียว ตรวจสอบผลผลิตสินค้าที่วางจำหน่าย ตรวจสอบแปลงที่มาของผลผลิต ตรวจสอบสารเคมีในผลผลิต ตรวจสอบสารตกค้างในเกษตรกร จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพและอาหารปลอดภัยในตลาดสีเขียว และการสื่อสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมของตลาดสีเขียว
- เกษตรกรผู้ผลิตและผู้ขายผลผลิตสินค้า เกษตรกรต้องรับการฝึกอบรมให้ความรู้จากโครงการด้านสุขภาพและเกษตรกรรมธรรมชาติ มีแปลงทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติ และผลิตจากแปลงต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากกลุ่ม (PGS) ผู้ขายผลผลิตสินค้าต้องเป็นเกษตรกรที่ผลิตผลผลิตจากแปลงโดยตรงสามารถกำหนดสินค้าของตนเอง ช่วยกันตรวจสอบผู้ที่มาจำหน่ายผลผลิตสินค้าในตลาด ให้ความรู้กับผู้บริโภคที่มาซื้อสินค้า และช่วยกันทำความสะอาดหลังเลิกตลาด ซึ่งตลาดสีเขียวมีผู้ขายกว่า 20 รายหมุนเวียนกัน โดยมีผู้ค้า

ผักผลไม้ท้องถิ่น ผู้ค้าสินค้าแปรรูปอาหารท้องถิ่น ผู้ค้าข้าวอินทรีย์ และผู้ค้าผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ

- ผู้บริโภค ส่วนใหญ่กลุ่มผู้บริโภคของตลาดสีเขียวเป็นคนในพื้นที่ทั้งเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลลับแล ข้าราชการ กลุ่มจักรยาน ผู้ป่วยญาติ และกลุ่มคนรักสุขภาพ เข้ามาซื้อผลผลิตสินค้าตรงจากผู้ค้า ประชาสัมพันธ์บอกต่อในกลุ่มเพื่อน และบางคนลงไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรในแปลงพื้นที่ ทางในปีพ.ศ. 2558 โรงพยาบาลลับแลได้รับผลผลิตสินค้าจากตลาดสีเขียวเข้าไปโรงครัวเพื่อประกอบอาหารให้ผู้ป่วยได้รับประทาน บางครั้งผลผลิตไม่เพียงพอ ได้ร่วมวางแผนกับเกษตรกร (ข้าวและผัก) และตลาดสีเขียวยังเชื่อมโยงขายผลผลิตสินค้าให้กับร้านกินดีที่เป็นจุดบริการอาหารปลอดภัยในโรงพยาบาล

ความสำเร็จของตลาดสีเขียว

- ทีมงาน ตลาดสีเขียวมีทีมงานเข้าร่วมปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมทุกระบวนการและมีความหลากหลายของทีมงานประกอบด้วย คณะจากโรงพยาบาลลับแล เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าและจำหน่ายสินค้า นักจัดการสุขภาพชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดอุตรดิตถ์ ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดอุตรดิตถ์ และมูลนิธิ MOA Thai
- การตรวจสอบราคาเคมี ตลาดสีเขียวจัดให้มีการตรวจสอบราคาเคมีตกค้างในผลผลิตสินค้า และการตรวจสอบราคาตกค้างในร่างกายของเกษตรกรผู้จำหน่ายผลผลิตสินค้า และยังมีการตรวจสอบแปลงที่มาของผลผลิต
- การสื่อสารประชาสัมพันธ์ออกไปในวงกว้างให้ผู้บริโภคได้รับ

ข้อมูลหลากหลายช่องทาง ทั้งแฟนเพจ กรู๊ปเพจ ไลน์ และการจัดงาน Event ของตลาดสีเขียว การสื่อสารกิจกรรมของตลาดสีเขียวมีผู้เข้าถึงข้อมูลตลาดสีเขียวในแต่ละสัปดาห์มากกว่า 2,000 คน

- การขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติสู่เกษตรกรในพื้นที่ และร่วมกันพัฒนามาตรฐานรับรองของกลุ่ม (PGS) ซึ่งขณะนี้มีกลุ่มเกษตรธรรมชาติขยายไปใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอรอน และอำเภอพิชัย
- เกษตรกรเครือข่ายผู้ผลิตตลาดสีเขียวมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีสุขภาพที่ดีขึ้น
- ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมในตลาดสีเขียว ทั้งมาซื้อสินค้ากระจายข่าว และบางกลุ่มยังสนับสนุนค่ารถเดินทางให้แก่ผู้ผลิตนำผลผลิตสินค้ามาจำหน่าย

ภาคีความร่วมมือตลาดสีเขียว

- โรงพยาบาลลับแล ทางโรงพยาบาลมีแนวทางและใช้ประเด็นเรื่องสุขภาพและอาหารปลอดภัยเข้าไป ส่งเสริมให้ความรู้แก่คนในพื้นที่ เกิดโครงการด้านสุขภาพอาหารปลอดภัย จนเกิดมีตลาดสีเขียวขึ้นมา ทางโรงพยาบาลเข้าไปมีบทบาทโดยให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล เข้ามาทำงานโครงการให้ความรู้ด้านสุขภาพอาหารปลอดภัย ตรวจสอบหาสารตกค้างจากเกษตรกรและผู้บริโภค ส่งเสริมแปลงเกษตรธรรมชาติและเกษตรกรอินทรีย์ตรวจสอบหาสารตกค้างในผลผลิตเกษตร รับซื้อผลผลิตจากตลาดสีเขียวเข้าโรงครัวประกอบอาหารให้ผู้ป่วย ประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนสถานที่ให้จัดตั้งตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล

- นักจัดการสุขภาพชุมชนและ อสม. มีบทบาทช่วยเหลือและร่วมงานกับทีมคณะโรงพยาบาล ให้ความรู้ด้านสุขภาพคนในชุมชน ประสานเกษตรกรให้เข้ามารับรองกรมเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และร่วมลงตรวจแปลงเกษตรกร
- กลุ่มเกษตรธรรมชาติและเกษตรอินทรีย์ ร่วมพัฒนาแปลงเกษตรกร ทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักอินทรีย์ เยี่ยมเยียนแปลงตรวจสอบกลุ่มเพื่อนเกษตรกร ตรวจแหล่งที่มาของผลผลิต พัฒนารับรองมาตรฐานแบบมีส่วนร่วมของกลุ่ม (PGS) และนำผลผลิตมาจำหน่ายในตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล
- คณะกรรมการสมัชชาสุขภาพจังหวัดอุตรดิตถ์ เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานขับเคลื่อนแนวทางนโยบายของจังหวัดอุตรดิตถ์ ในเชิงนโยบายสาธารณะด้านความมั่นคงทางอาหาร อาหารปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ เชื่อมโยงกับในพื้นที่
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดอุตรดิตถ์ สนับสนุนเกี่ยวข้องการพัฒนาศักยภาพให้ความรู้เกษตรกร รวบรวมผลผลิตสินค้าอินทรีย์ของเกษตรกรเพื่อหาตลาดจำหน่าย และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การทำตลาดสีเขียว
- ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดอุตรดิตถ์ และมูลนิธิ MOA Thai สนับสนุนการให้ความรู้ฝึกอบรมเกษตรธรรมชาติและเรียนรู้ในแปลงจริง ครอบคลุมกระบวนการเกษตรธรรมชาติตั้งแต่แนวคิด การทำปุ๋ยหมักเจปรับปรุงดิน การเตรียมดินเตรียมแปลง การเพาะพันธุ์ การย้ายปลูกลงแปลง การใช้สมุนไพรไล่แมลง เป็นต้น และติดตามเกษตรกรหลังจากการฝึกอบรม มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกษตรกรไปแล้วกว่า 150 ราย ลงตรวจเยี่ยมแปลงและวางแผน

การผลิตกับเกษตรกร พร้อมทั้งพัฒนาการรับรองมาตรฐานแบบมีส่วนร่วม (PGS) โดยเป็นการรับรองกันเองของกลุ่มในท้องถิ่น และเชื่อมโยงเกษตรกรผู้ผลิตกับผู้บริโภคในพื้นที่

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินโครงการ และร่วมสนับสนุนรณรงค์การจัดงานมหกรรมสุขภาพตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล

ความต้องการขยายผลและยกระดับการพัฒนาดำเนินงาน

- ขยายเครือข่ายกลุ่มเกษตรธรรมชาติ และผู้ผลิตสินค้าอินทรีย์
- จัดหาและขยายตลาดสีเขียวที่ยั่งยืน
- ควบคุมคุณภาพผลผลิตจากต้นทางจนถึงตลาดผู้บริโภค
- พัฒนารับรองคุณภาพผลผลิตและแบรนด์สินค้าของเครือข่าย
- การสื่อสารกับผู้บริโภค และการทำตลาดซื้อขายล่วงหน้าระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค
- จัดหาทีมพี่เลี้ยงในการสนับสนุนและดำเนินงาน
- จัดการสื่อสารประชาสัมพันธ์การดูแลสุขภาพองค์รวม การแพทย์ผสมผสาน และเกษตรธรรมชาติเพื่อการดูแลสุขภาพที่เข้าถึงประชาชน

สิ่งที่อยากทำต่อ

- การขยายงานระดับอำเภอเรื่องสุขภาพ อาหารปลอดภัย และ

การแก้ปัญหาสารเคมีในระบบผลิตการทำเกษตรกรรม

- การศึกษาทำพืชและผลไม้ท้องถิ่นอินทรีย์ คือ ทุเรียนหลงลับแล หอมแดง และข้าว เชื่อมการดำเนินงานร่วมกับเกษตรจังหวัด อุดรดิตถ์
- การทำธนาคารเมล็ดพันธุ์ (กระเทียม หอมแดง ข้าว ดอกไม้ และผักท้องถิ่น)
- การตลาดที่ยกระดับสู่การค้ามากขึ้น
- เชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ
- สร้างพื้นที่เรียนรู้พัฒนากระบวนการคิดและการดูแลสุขภาพองค์กรรวม

นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2555 จนมาเป็นตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล จากสาเหตุของปัญหาสุขภาพที่นับวันยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น ความเจ็บป่วยปัญหาสุขภาพของประชาชนซึ่งพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนจากงานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าเกิดจากสิ่งแวดล้อม สังคม และที่สำคัญสารเคมีรอบกาย ที่ไปปนเปื้อนสารเคมีในพืชผักที่วางขายอยู่ทั่วไปในท้องตลาด หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะโรงพยาบาล ที่หากให้ความสำคัญเพียงแค่การรักษาซึ่งเป็นเพียงการตั้งรับปัญหาสุขภาพที่นับวันมีแนวโน้มมากขึ้น มีความรุนแรงขึ้น และยังขาดการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายที่จะเข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาที่ซับซ้อนเหล่านี้ ความคาดหวังที่จะให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเท่าทัน ย่อมเป็นไปได้ยาก บทบาทของโรงพยาบาลคือการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ด้านสุขภาพให้ประชาชนสามารถนำประสบการณ์ไปใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง การปรับเปลี่ยนการทำงานเชิงรุกของโรงพยาบาลลับแล จากการเป็นโรงซ่อมสุขภาพ มาเป็นโรงสร้างสุขภาพ โดยเฉพาะ

การทำงานเพื่อสังคมโดยหน่วยงานสุขภาพ “ตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล : CSR ภาครัฐด้านการสร้างสุขภาพเพื่อชุมชน” จึงทำหน้าที่เป็นโรงเรียนที่มีชีวิต ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ถึงแนวทางในการดูแลสุขภาพที่เริ่มจากต้นทาง ทั้งกลุ่มเกษตรกรที่มุ่งสร้างกระบวนการผลิตใหม่เป็นการผลิตที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม และไม่ใช้สารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชทางกลุ่มผู้ป่วย ญาติ และประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้ถึงการดูแลสุขภาพจากต้นทางด้วยอาหารที่มีคุณภาพปราศจากสารเคมี มีทางเลือกในการบริโภค ในขณะที่เดียวกันบุคลากรสุขภาพก็มีส่วนสำคัญในการเป็นต้นแบบสุขภาพให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ถึงการดูแลสุขภาพต้นทางที่ให้ความสำคัญตั้งแต่การผลิต จากโมเดลตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล เป็นต้นแบบการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพในเชิงยุทธศาสตร์ จนเกิดโครงการพัฒนาอำเภอสร้างสุข สุขภาพดี อาหารปลอดภัยอย่างยั่งยืนจังหวัดอุดรดิตถ์

ร้านกินดี ศูนย์รวมอาหารอินทรีย์เพื่อสุขภาพ ร้านกินดีเป็นร้านค้าเล็กๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณสวนหย่อมหน้าตึกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลลับแล เพิ่มเปิดดำเนินการมาได้ปีกว่า มีการเชื่อมโยงกับตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล ของการรับผลผลิตสินค้าจากเกษตรกรของตลาด และมีเป้าหมายคือเป็นธุรกิจเพื่อสังคม ที่สนับสนุนโดยโรงพยาบาลลับแลมอบหมายให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินกิจกรรมหนุนเสริมงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลลับแล โดยเน้นการหนุนเสริมให้ผู้รับบริการทั้งในและนอกโรงพยาบาลได้รับประทานอาหารสุขภาพที่ผลิตจากผลผลิตตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล รวมถึงการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายผลผลิตจากเกษตรกรที่ปลูกผักอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ เป็นทางเลือกของผู้บริโภคที่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารที่ปราศจากสารเคมี ทั้งที่ผลิตในอำเภอลับแล อำเภอใกล้เคียง รวมไปถึงแหล่งอาหารอินทรีย์ที่ผลิตในประเทศไทย มาจำหน่ายในราคายุติธรรมให้กับผู้บริโภค

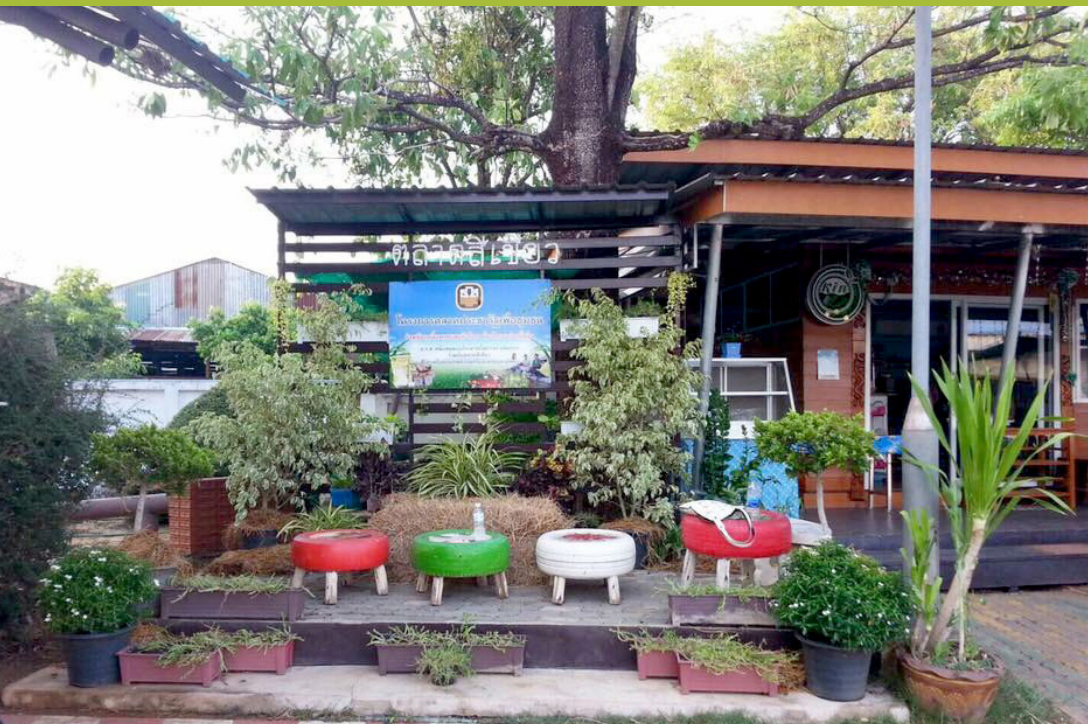

9. โรงเรียนพุทธเกษตร อำเภอบางบาล¹⁰ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โรงเรียนพุทธเกษตร ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอบางบาล จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สูงชันมีพื้นที่ราบน้อย ชุมชนส่วนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่าชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า ลีซอ ไทยใหญ่ เป็นต้น การทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่ในอดีตเป็นการทำเกษตรพื้นที่สูงเพื่อบริโภคในครอบครัว ใช้รูปแบบการทำเกษตรที่ไม่ซับซ้อน มีพื้นที่นาข้าวและพืชผักในพื้นที่เดียวกันมีการปรับเปลี่ยนหมุนพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพื่อรักษาพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่มาทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวมากขึ้น ส่วนใหญ่ปลูกพืชเศรษฐกิจและพืชเมืองหนาว สร้างรายได้ เช่น ผักกาดขาวปลี กะหล่ำปลี สตอเบอร์รี่ มะเขือเทศ มันฝรั่ง และข้าวโพด เป็นต้น การทำเกษตรดังกล่าวต้องการพืชที่มาก มีการนำเมล็ดพันธุ์มาจากข้างนอก และใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดวัชพืชศัตรูพืชในกระบวนการผลิต และยังมีความต้องการขยายพื้นที่ทำการผลิตเพิ่มขึ้นทำให้พื้นที่ป่าต้นน้ำ โดินบุกรุกทำลายและมีสารเคมีปนเปื้อนในแหล่งน้ำธรรมชาติ พื้นที่ไร่หมุนเวียนก็ถูกนำมาใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจ วิธีการไร่หมุนเวียนของชุมชนหายไป มีการเผาหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตสร้างมลพิษทางอากาศ และยังบุกพื้นที่ป่าใหม่เพื่อปลูกข้าวไว้กิน

การทำเกษตรเชิงเดี่ยวปลูกพืชเศรษฐกิจเกษตรกรรมต้องพึ่งพาภายนอกสูงทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยยาและสารเคมี กลไกการตลาดที่ไม่แน่นอน บางปีทำให้เกษตรกรได้กำไรน้อยและขาดทุน ความต้องการผลผลิตที่สูง ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มต้นทุนในการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ทำให้ต้นทุน

¹⁰ คณะครูโรงเรียนพุทธเกษตร อ.บางบาล จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 7 พฤศจิกายน 2559

การผลิตสูงขึ้นเกษตรกรส่วนใหญ่สูญเสียฐานะการเงิน สุขภาพของเกษตรกรมีปัญหาจากการทำเกษตรกรที่ใช้สารเคมีโดยที่ไม่ได้ป้องกัน และไม่มีควมรู้ความเข้าใจถึงโทษของสารเคมีที่ใช้ วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปเนื่องจากพื้นที่ป่าโดนบุกรุกทำลายพืชอาหารตามธรรมชาติ ท้องถิ่นที่ชุมชนใช้ประโยชน์หายไป เช่น พืชตระกูลขิงป่า พืชผักอาหารธรรมชาติ เป็นต้น พื้นที่อาหารลดลง ชาวบ้านมีรายจ่ายค่าอาหารเพิ่มมากขึ้น และยังมีสารเคมีปนเปื้อนในแหล่งน้ำธรรมชาติที่ชุมชนใช้บริโภค และอุปโภค ในปี พ.ศ. 2536 การใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการทำเกษตรแผนใหม่ ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะของดิน และก่อให้เกิดปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน อย่างรุนแรง ทำให้ชุมชนต้องเร่งฟื้นฟูปรับปรุงดินและลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตรอย่างเร่งด่วน ด้วยการศึกษารวบรวมองค์ความรู้เรื่องการใช้จุลินทรีย์ในท้องถิ่นมาเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาดินเสื่อม ปัญหาโรคระบาดศัตรูพืชของเกษตรกรทดแทนการใช้สารเคมี ในโครงการวิจัยเรื่อง “การใช้จุลินทรีย์ในท้องถิ่นกับการยอมรับของเกษตรกรอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ซึ่งมีคุณวัลลภ สุวรรณอาภา เป็นหัวหน้าโครงการ ได้รับการสนับสนุนงานวิจัยจาก สกว. โดยทำการศึกษาร่วมกันในแปลงทดลองของพื้นที่หมู่บ้านปางตอง ตำบลแม่อุคอ และบ้านขุนยวม ตำบลขุนยวม ผลการวิจัยทำให้เกษตรกรในพื้นที่ศึกษาและหมู่บ้านใกล้เคียงให้การยอมรับ มีความนิยมใช้ปุ๋ยชีวภาพอย่างแพร่หลายทั้งในแปลงข้าว กระเทียม เนื่องจากว่าได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ น้ำหนักดี ส่วนตัวของทีมวิจัยเองก็ถูกรับเชิญเป็นวิทยากรชาวบ้านจากหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเกิดการเชื่อมเครือข่ายระหว่างโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยม ศูนย์คาทอลิกอำเภอขุนยวม โรงเรียนพุทธเกษตร เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อขยายองค์ความรู้ที่ได้ไปใน 42 หมู่บ้าน ทางโรงเรียนพุทธเกษตรได้เข้าไปให้ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชน แต่เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรอินทรีย์ปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน พื้นที่ส่วนใหญ่ยังปลูกพืช

เศรษฐกิจที่ใช้สารเคมีสำหรับไว้ขายสร้างรายได้ ปัญหาของการทำเกษตรอินทรีย์ช่องทางการตลาดของผลผลิตยังไม่มีเพียงพอให้เกษตรกรมีรายได้ นโยบายของรัฐยังส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ และเกษตรกรสามารถเข้าถึงเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและสารเคมีได้โดยไม่ต้องลงทุนก่อน ทางโรงเรียนพุทธเกษตรใช้แนวความคิดการทำงานกับเด็กในรุ่นปัจจุบันให้เห็นถึงปัญหาการทำเกษตรกรเชิงเดี่ยวปลูกพืชเศรษฐกิจที่ใช้สารเคมี ให้เรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อการใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขมีความมั่นคงในภายหน้า และให้เด็กไปถ่ายทอดแนวความคิดปฏิบัติสู่ครอบครัวซึ่งเป็นรากหญ้าของชุมชน

การเกิดขึ้นของโรงเรียนพุทธเกษตร ในปี พ.ศ. 2529 ได้มีโครงการพุทธเกษตร โดยพระอาจารย์ไชยยศ ชยฺยโส มีแนวคิดต้องการให้การศึกษาแก่เด็ก แต่เป็นการศึกษาที่มีแนวคิดมากจาก ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นการศึกษาแบบสังคัมพุทธเกษตร มีการพัฒนาทางกายและพัฒนาจิตใจ โดยมีอาหารปลอดภัยต่อร่างกาย และสร้างความคิดพัฒนาจิตใจ ควบคู่กันไป ซึ่งพระอาจารย์มีประสบการณ์การจัดการศึกษาให้กับเด็กไปเป็นครูอาสาที่สลัมคลองเตย กรุงเทพมหานคร และวัดสวนโมกข์ จึงได้หล่อหลอมแนวคิดสร้างการเรียนจัดการศึกษาให้กับเด็ก การตั้งโรงเรียนในระยะเริ่มแรกตั้งโรงเรียนที่บ้านแม่ลาน้อย แล้วย้ายมาที่ทุ่งบัวตอง และย้ายมาตั้งที่ขุนยวม จุดตั้งโรงเรียนพุทธเกษตรในปัจจุบัน เด็กในโรงเรียนพุทธเกษตร ทั้งหมดเป็นเด็กชนเผ่า เช่น อาข่า ม้ง ลาหู่ กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ ไทยพื้นราบ และจีนฮ้อ เป็นต้น ซึ่งมาจากหลายจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย ตาก และแม่ฮ่องสอน เด็กที่มาอยู่ที่นี่หน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนได้ส่งเด็กเข้ามาอยู่ ส่วนหนึ่งผู้ปกครองและครูเป็นผู้พามาส่วนหนึ่ง สร้างการเรียนให้กับเด็กมีการปรับเปลี่ยนทางแนวคิดในรุ่นของเด็กให้มีความมั่นคง แล้วค่อยขยายผลจากเด็กไปสู่ครอบครัวพ่อแม่และชุมชนในลำดับต่อไป

จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2534 โรงเรียนพุทธเกษตรถูกตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นโรงเรียนเอกชนประเภทการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และมีมูลนิธิพุทธเกษตรเป็นเจ้าของ ตั้งอยู่เลขที่ 842 หมู่ที่ 1 ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี จัดการศึกษาในลักษณะโรงเรียนพักประจำ มีการจัดการศึกษาแบบอิสระ ครูต้องศึกษาหาความรู้แล้วนำมาแลกเปลี่ยนสังเคราะห์การเรียนรู้ร่วมกัน โดยทางโรงเรียนพุทธเกษตร มี **วัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้แก่เด็กที่ประสบปัญหาทางครอบครัวหรือได้รับผลกระทบทางสังคมในด้านต่างๆ อาทิ กำพร้า ครอบครัวแตกแยก ยาเสพติด อยู่ในแหล่งที่เสี่ยงอันตราย หรือการถูกล่อลวงในกระบวนการค้ามนุษย์ หรือฐานะทางบ้านยากจนหรือหมู่บ้านไกลจากสถานศึกษา** โดยทางโรงเรียนจะมีฐานเป็นลักษณะ คือ การเป็นที่พักพิง การเป็นที่ให้การศึกษาและฝึกอาชีพ เด็กที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนจะถูกฝึกในด้านการพึ่งตนเองเป็นหลักสำคัญและการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยทางโรงเรียนได้กำหนด **วิสัยทัศน์** คือ “ เกษตรนำ จริยธรรมเด่น เน้น 6 ดี ความดี 6 ประการได้แก่ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครู เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นสาวกที่ดีของของศาสนา นำสู่การเป็นมนุษย์เต็ม” หมายถึงการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข อย่างแท้จริง เป็นปัญญาการศึกษาของท่านพุทธทาส ภิกขุ

ปัจจุบันในปีการศึกษาพ.ศ. 2559 โรงเรียนพุทธเกษตร มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน 92 คน และมีครูจำนวน 10 คน

- วิธีจัดการสอนให้การศึกษา จัดการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียน ครูจะมีอิสระในการจัดการสอนไม่ได้มุ่งทางด้านวิชาการมากนักแต่จะมุ่งให้เด็กนักเรียนได้ปฏิบัติจริง เรียนรู้จากของจริง ฝึกฝนในด้านการพึ่งตนเอง และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมกับจัดกิจกรรมที่บูรณาการทักษะชีวิต

ทักษะวิชาการ และทักษะการอาชีพ ทางโรงเรียนได้จัดตารางกิจวัตรประจำวันของเด็กนักเรียนขึ้น คือ

วันจันทร์ ถึง วันศุกร์

05.00 – 05.30 น.	ตื่นนอน เก็บที่นอน เข้าห้องน้ำทำธุระส่วนตัว เตรียมตัวเข้าแถวมาร่วมกิจกรรมออกกำลังกาย
05.30 – 06.00 น.	ออกกำลังกายที่สนามวอลเลย์บอล
06.00 – 07.00 น.	ช่วยงานของบ้านพัก (ทำความสะอาด, เกษตรบ้าน และอื่น ๆ)
07.00 – 07.30 น.	รับประทานอาหารเช้า ร่วมกันที่โรงอาหาร
08.00 – 08.30 น.	กิจกรรมหน้าเสาธง เคารพธงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
08.30 – 09.00 น.	กระบวนการเล่าข่าวในชั้นเรียน
09.00 – 12.00 น.	เรียนรู้สาระหลัก (วิชาการตามรายวิชา)
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน ร่วมกันที่โรงอาหาร
13.00 – 14.00 น.	เรียนรู้สาระหลัก (วิชาการตามรายวิชา)
14.00 – 16.00 น.	เรียนรู้และฝึกงานในฐานอาชีพ (สาระเพิ่มเติมการงานอาชีพ)
16.00 – 17.30 น.	พักผ่อน เล่นกีฬายามเย็นตามอัธยาศัย
17.30 – 18.00 น.	อาบน้ำ ซักเสื้อผ้า
18.00 – 18.40 น.	รับประทานอาหารเย็น ประเมินกิจกรรม

	รับประทานอาหารและการทำอาหาร
19.00 – 20.00 น.	ปฏิบัติธรรม ไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ และฟังนิทานธรรมะ
20.00 – 21.30 น.	พักผ่อน อ่านหนังสือและทำการบ้าน (ที่บ้านพักและห้องสมุด)
21.30 น.	ติวเข้มเข้านอน

วันเสาร์ กิจกรรมภาคเช้าเหมือนวันปกติแต่ไม่มีเรียน ช่วง 08.30 – 11.30 น. ช่วยกันทำงานเกษตรของบ้านพัก ภาคบ่ายไม่มีเรียนพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันอาทิตย์ วันนี้ออนตื่นสายได้ไม่เกิน 06.00 น. รับประทานอาหารในเวลาปกติ ไม่มีการออกกำลังกาย ไม่มีเรียนและทำงานทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย พักผ่อนตามอัธยาศัย อนุญาตให้นักเรียนออกไปข้างนอกได้ และไปรับจ้างทำงานเป็นรายได้พิเศษ แต่กลับมาได้ไม่เกิน 17.30 น.

• หลักสูตรการเรียน ทางโรงเรียนพุทธเกษตร เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นหลักสูตรบูรณาการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะการอาชีพ ทางโรงเรียนจึงได้จัดการเรียนการสอนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามแผนการสอน มีครูผู้รับผิดชอบตามรายวิชาแผนการสอน เป็นการเรียนรู้วิชาการสาระหลัก เป็นรายวิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา วิชาศิลปะ วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี และวิชาภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ)

2. จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบูรณาการ เป็นการเรียนรู้และฝึกงานฐานอาชีพสาระเพิ่มเติม และการทำงานอาชีพ ให้เด็กนักเรียนได้ฝึกฝนปฏิบัติการจริง โดนแบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้การงานอาชีพประกอบไปด้วย

- ฐานนาข้าวอินทรีย์
- ฐานเกษตรอินทรีย์
- ฐานการเพาะเห็ด
- ฐานการแปรรูปอาหาร
- ฐานงานผลิตปุ๋ย
- ฐานพันธุกรรมพืช
- ฐานงานประดิษฐ์ DIY
- คอมพิวเตอร์
- หน้าที่พลเมือง
- สหกรณ์

3. จัดการสอนการปฏิบัติทักษะชีวิตเพื่อการพึ่งตนเอง ที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์กับการใช้ชีวิตประจำวันโดยมีครูร่วมดำเนินการ เนื่องจากโรงเรียนพุทธเกษตรเป็นโรงเรียนพักประจำ เด็กนักเรียนอาศัยอยู่ในโรงเรียนจนหมดเทอมการศึกษา จึงแบ่งภาคการปฏิบัติออกเป็น 2 แบบ คือ

เกษตรบ้าน โดยทางโรงเรียนจัดให้มีโซนบ้านพัก 7 โซน ให้นักเรียนแต่ละโซนบ้านพักทำเกษตรอินทรีย์เลี้ยงตัวเองร่วมกับครูผู้รับผิดชอบ เริ่มตั้งแต่การสร้างข้อตกลงในบ้าน วางแผนการทำงานร่วมกัน

การทำเกษตรอินทรีย์ทั้งระบบ (การวางแผนการปลูก การเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น) การประกอบอาหารผลผลิตเกษตรอินทรีย์บริโภคภายในบ้าน ส่วนผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่เหลือก็นำไปขายที่ร้านอาหารโรงเรียนสร้างรายได้ให้นักเรียน

เกษตรชั้น เป็นการจัดการเรียนรู้แบ่งความรับผิดชอบการทำงานข้าวอินทรีย์ทั้งระบบ โดยทางโรงเรียนจะมีการแบ่งนาข้าวอินทรีย์ให้นักเรียนทำการผลิตข้าวอินทรีย์ร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งจะมีการแบ่งที่นาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รับผิดชอบการทำงานข้าวอินทรีย์ชั้นละ 1 ฝั่งนา (ล๊อค)

ความภาคภูมิใจของคณะครูโรงเรียนพุทธเกษตร

- โรงเรียนและคณะครูได้ทำงานตามอุดมการณ์ในการพัฒนาคนผลิตยุคเกษตร เด็กนักเรียนมีความสนใจได้เรียนรู้และช่วยเหลือพึ่งตนเองได้
- การให้อาหารปลอดภัยอาหารสุขภาพสู่เด็กนักเรียน และการให้ความรู้แบบลงมือปฏิบัติการผลิตอาหารที่ปลอดภัยและระบบเกษตรอินทรีย์
- ความสำเร็จของเด็กนักเรียน สามารถพึ่งตนเองได้บางส่วนไปสำเร็จในการใช้ชีวิตภายนอก เช่น มีกรงานทำที่ตีรับราชการ ทำเกษตรอินทรีย์ช่วยเหลือครอบครัวมีชีวิตที่มั่นคง
- คุณค่าของความเป็นครูมีความรับผิดชอบ ไม่ใช่ทำหน้าที่ในเฉพาะชั่วโมงเรียนเท่านั้น
- โรงเรียนเป็นที่ให้โอกาสทั้งครูและนักเรียน ครูได้ฝึกฝนการทำงาน และได้เติมเต็มการทำงานให้เข้าใจเด็กนักเรียนออกแบบการสอน

และรับมือกับเด็กนักเรียน ครูและนักเรียนมีทัศนคติเปลี่ยนไปมีความมั่นใจในธรรมชาติการเข้าในธรรมชาติสามารถพึ่งตนเองได้

- โรงเรียนมีการจัดการศึกษาแบบอิสระเป็นจุดแข็งของการดำเนินงานตัวครูมีอิสระในการจัดการศึกษาที่เข้าถึงตัวเด็กนักเรียน
- โรงเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ทางอาหารมีความมั่นคงและยังมีผลผลิตข้าวอินทรีย์ที่เหลือสามารถสร้างรายได้ให้กับโรงเรียนและเด็กนักเรียน
- เด็กนักเรียนเข้าในระบบเกษตรอินทรีย์และมีความรู้เรื่องอาหารอินทรีย์
- ครูในโรงเรียนพึ่งตนเองได้ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกคนใช้ธรรมะเป็นที่พึ่งและมีหลักประกันให้ครอบครัวมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
- เป็นแหล่งเรียนรู้ศูนย์ฝึกอบรมการทำเกษตรระบบอินทรีย์ และการทำปุ๋ยหมักน้ำหมักชีวภาพ ให้แก่ชาวบ้านทั่วไป และยุคเกษตร
- เป็นโรงเรียนต้นแบบร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการดำเนินงานโรงเรียนนำร่องลดเวลาเรียนเพิ่มเวลาเรียนรู้

คำแนะนำการดำเนินงานของโรงเรียนในลักษณะนี้

- ผู้นำโรงเรียนต้องใส่ใจเอจ้งเอจ้งกับการปฏิบัติหน้าที่
- การทำงานจะต้องทำงานเป็นทีม จะต้องมีทีมหรือสร้างทีมสร้างคนขึ้นมาร่วมงาน
- โรงเรียนต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน บุคลากรที่เข้าต้องเข้าใจ ต้องร่วมกันคิดออกแบบแล้วนำไปใช้ปฏิบัติ

- โรงเรียนใช้การเรียนแบบลงมือปฏิบัติ ต้องมีการสรุปการทำงานร่วมกัน

การเป็นโรงเรียนเอกชน โรงเรียนพุทธเกษตร มีความเป็นอิสระในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก โรงเรียนได้ยึดแนวทาง “เกษตรนำ จริยธรรมเด่น เน้น 6 ดี “ ในการพัฒนาจัดการเรียนให้การศึกษาแก่เด็กนักเรียน ไม่ได้มุ่งเน้นทางด้านวิชาการมากนักแต่กลับให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็กที่จะพึ่งตนเองได้และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น นำวิถีเกษตรอินทรีย์เข้ามาสอนเป็นแกนหลักเน้นให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติเรียนรู้จากการลงมือทำ และสรุปการทำงานเป็นระยะ ๆ จนสร้างยุวเกษตรไปสู่ครอบครัวและชุมชน ขยายผลถ่ายทอดความรู้การทำเกษตรอินทรีย์สู่พ่อแม่ในครอบครัวและชุมชน ตามแนวทางเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธพร้อมกับคณะครูของโรงเรียนพุทธเกษตรเป็นครูอาสาที่มีความมุ่งมั่นที่จะใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ ในการปรับเปลี่ยนสังคมสู่สังคมอาหารปลอดภัยด้วยเกษตรอินทรีย์ คณะครูจึงมีความตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้มาจัดการสอนให้แก่เด็กนักเรียนและชุมชน จนเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนพุทธเกษตร “ซื่อสัตย์ กตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตน ชยัน อดทน พึ่งตนเองและเป็นที่พักของคนอื่น” ขณะนี้ทางโรงเรียนสามารถพึ่งตนเองได้จนเป็นที่พึ่งของคนอื่น ทั้งเด็ก ยุวเกษตร ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ตามการสืบสานเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ และตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....ก่อนอื่นท่านทั้งหลายต้องเข้าใจเสียก่อนว่า
พุทธเกษตรนั้นเรามีเป้าหมายอยู่ที่
การยืนบนลำแข้งของตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี

เพราะฉะนั้นเราจึงมีกิจกรรมหลากหลาย
เพื่อการดำรงอยู่และการเรียนรู้
โดยเฉพาะเรื่องแรกคือ **อาหาร**

โรงเรียนพุทธเกษตรได้พาเด็กทำนา
เพื่อปลูกข้าวกินเอง เด็กจะได้เรียนรู้ตั้งแต่
การคัดพันธุ์ข้าว ทำแปลงเพาะกล้า
เพาะกล้าไถนาดำนา เก็บเกี่ยว
มัดข้าวและสีข้าวครบวงจร
จนถึงการแบ่งเอาไปหุงกิน.....

นอกจากข้าวแล้ว ก็มีเรื่องพืชผักสวนครัว
โรงเรียนพุทธเกษตร จะพาเด็กเรียนรู้
ในการสร้างผลิตผลหลายๆ อย่าง
โดยเฉพาะพืชผักที่บริสุทธิ์
เราจะให้เด็กปลูกปักแบบผสมผสาน

ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ไม่ใช่ยาฆ่าแมลง
นอกจากนั้นเรายังมีการทำ
เกษตรกรรมธรรมชาติ
ให้เด็กดูสำหรับผู้ที่มิชีวิตที่เรียบง่าย
และเขาถึงสี่ธรรม

10. คริวไบโหนด คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา¹¹

คาบสมุทรสทิงพระเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ คือ สิงหนคร สทิงพระ ระโนด และกระแสสินธุ์ เป็นพื้นที่ติดต่อกันแนวยาวของคาบสมุทรเล็กๆ เรียกว่า “คาบสมุทรสทิงพระ” ซึ่งอยู่ระหว่างทะเลสาบสงขลา กับทะเลหลวง (ทะเลชายฝั่งอ่าวไทย) มีพื้นที่ประมาณ 740,000 ไร่ ชาวบ้านในแถบนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำสวน ทำน้ำตาลโตนด และทำการประมง เป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่โบราณ เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเลทั้งสองฝั่ง คือ ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งทะเลสาบ ทำให้ชาวบ้านมีการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง มีการตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับความรู้ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของท้องถิ่น การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน งานหัตถกรรมในครัวเรือน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากตาลโตนดหรือพืชพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

ในระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรในเขตพื้นที่แห่งนี้เป็นอย่างมาก กล่าวคืออาชีพการทำนา ทำสวน ทำน้ำตาลโตนด และการทำประมง ประสบกับปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและระบบเศรษฐกิจโดยรวม ขณะเดียวกันการเข้ามาของกลุ่มธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่ในพื้นที่ ทำให้คนในแถบนี้ส่วนหนึ่งเปลี่ยนมาทำอาชีพนาถุ้งที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อพื้นที่ และเมื่อผลผลิตไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ชาวบ้านบางส่วนก็ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ และมีการตั้งโรงงานแปรรูปอาหารทะเลแช่แข็งขนาดใหญ่หลายแห่งในพื้นที่แถบนี้

ส่งผลให้ชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพจากการทำเกษตรกรรมมาเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงาน นอกจากนี้ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ทำนาก็มีที่นาขนาดเล็กโดยเฉลี่ยขนาด 2-5 ไร่/ครอบครัว เมื่อมีโรงงานเข้ามาทำให้ขาดแรงงานที่ทำนา พื้นที่นาที่มีอยู่ส่วนหนึ่งถูกทิ้งให้เป็นนาร้าง หรือไปจ้างองกับแหล่งทุนต่าง ๆ

ทางโครงการถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบเกษตรและอาหารปลอดภัยเพื่อนำเสนอสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ได้ร่วมลงมาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนในพื้นที่ จากการดำเนินงานของคณะกรรมการคริวไบโหนด และตัวแทนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนท้องถิ่นที่ทำเรื่องการเงินชุมชน สวัสดิการของคนในชุมชน ได้ใช้ประสบการณ์การทำงานกลุ่มและบริหารงานองค์กรมายาวนานและอยู่ในรูปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ มาขับเคลื่อนงานสุขภาพ อาหารปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ จนมาเป็น “คริวไบโหนด” คริวชุมชนเพื่อคนทั้งหมด ในปัจจุบัน

การทำเกษตรกรรมในอดีตที่ผ่านมาในแถบพื้นที่นี้เป็นการทำนาทำสวนแบบธรรมชาติ ไม่มีการพึ่งพาปุ๋ยเคมีและสารเคมีการเกษตร โดยส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยคอกมูลสัตว์ เช่น มูลวัว มูลค่างควา เป็นต้น ใช้ผสมกับขี้เถ้าเป็นปุ๋ยในนา ผักที่ปลูกก็เป็นผักพื้นบ้านแบบธรรมชาติ การทำนาข้าวเป็นการทำไว้บริโภคภายในครอบครัวที่เหลือก็แบ่งขายบ้าง จากความสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ มีทั้ง โหนด (ตาลโตนด) นา และ เล ชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดี ทำนาปลูกข้าวไว้กิน ปลูกผักไว้กิน ส่วนที่เหลือนำไปขายสร้างรายได้มีการใช้เหลือแรงงานกันในการทำเกษตรกรรม มีการทำน้ำตาลโตนดปลอดสารพิษทำประมงกิน และขายเป็นรายได้ส่งให้ลูกเรียนหนังสือ จนประมาณ 30 กว่าปีมีรถไถเข้ามาใช้ในการบวกรการทำเกษตรกรรมทำนา ทำในพื้นที่ใหญ่ขึ้นมีการนำปุ๋ยเคมีเข้ามาในนาข้าว ยาสารเคมีฆ่าหญ้าในนาข้าว ขณะนั้นชาวบ้านยังไม่มีความรู้เรื่องปุ๋ยเคมี รู้ว่าปุ๋ยเคมีสามารถทำให้ข้าว

¹¹ คริวไบโหนด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา วันที่ 29 ต.ค. 2559

รวงใหญ่และให้ผลผลิตดี และยังนำสารเคมีเกษตรมาใช้กับสวนมะม่วง พืชเนเปา (ผลไม้เศรษฐกิจ) อย่างรุนแรงทั้งยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมี เพื่อให้ผลผลิตมะม่วงได้จำนวนมากผลผลิตเพื่อขายสร้างรายได้ มะม่วงพืชมเนเปา เป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้เกษตรกรทำมะม่วงผลิตให้ออกนอกฤดู มีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นในกระบวนการผลิตทั้งยาเร่งดอก และยาเคมี กำจัดแมลงต่าง ๆ สวนคนที่ทำผักขายก็นำปุ๋ยเคมีไปใช้กับการทำผักบุง การใช้สารเคมีจำนวนมากในการทำสวนมะม่วงและเกษตรกร ทำให้ดินเสื่อมสภาพลง และระบบนิเวศในนาข้าวทรพพยากรสัตว์น้ำหายไป

จนในปี พ.ศ. 2534 – 2535 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน ทำเรื่องเงินออมทรัพย์และสวัสดิการของคนในชุมชน รวมถึงการทำ ฅาปนกิจของสมาชิก สมาชิกของกลุ่มมีการตายและต้องจ่ายเงินฅาปนกิจ แก่สมาชิกที่เสียชีวิตไปจำนวนถึง 17 ราย ทางกลุ่มจึงได้หารือถึงการตาย ของสมาชิกว่าเกิดจากโรคมะเร็ง เบาหวาน ภูมิแพ้ เป็นผลมาจากการทำ เกษตรกรรมที่ใช้สารเคมี ในกลุ่มจึงรณรงค์ให้สมาชิกเกษตรกรหันมา ปลูกข้าว ปลูกผักที่ไม่ใช้สารเคมีกินเอง ช่วงนั้นทางกลุ่มก็ทำงานเชื่อม ประสานกับเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เพื่อเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ สารเคมี และอาหารปลอดภัย เพื่อนำมารณรงค์ให้ความรู้แก่สมาชิกในกลุ่ม ถึงโทษภัยของการใช้สารเคมีทำการเกษตรกรรม สมาชิกส่วนใหญ่หันมา ปลูกข้าวและปลูกผักที่บ้านกินเอง โดยไม่ใช้สารเคมี มาในปี พ.ศ. 2538 ทางกลุ่มออมทรัพย์ได้ร่วมกันทำธุรกิจชุมชนทำแปรรูปอาหารปลอด สารพิษขาย มีรายได้ปีละหลายล้านบาท

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 กลุ่มออมทรัพย์มีการขยายกลุ่มสมาชิก มากขึ้นถึง 7 กลุ่ม จึงรวมตัวกันเป็นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์คาบสมุทร สทิงพระ จังหวัดสงขลา แต่ยังมีทำให้ความรู้กับสมาชิกเรื่องอาหาร ปลอดภัยและสารเคมีมาตลอด มีการพาสมาชิกไปร่วมเรียนรู้กับพื้นที่อื่น ๆ และเวทีประชุมต่าง ๆ จากประสบการณ์การทำงานของกลุ่มด้านอาหาร

ปลอดภัยจึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการฟื้นฟูคาบสมุทรสทิงพระ เพื่อความ มั่นคงทางอาหาร ได้รับการสนับสนุนจากแผนงานขับเคลื่อนความมั่นคง ทางอาหาร มูลนิธิชีววิถี (Bio Thai) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ เสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินงานด้านอาหารปลอดภัย สุขภาพ ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การทำอาหารท้องถิ่นที่ปลอดสารเคมีและผงชูรส ทางแกนนำได้เข้าร่วมและปฏิบัติร่วมกันมาตลอด อีกทั้งยังร่วมกับแผนงาน ขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหารเพื่อสังคม ทำวิจัยเรื่องน้ำพริก เป็นการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิกเรื่องอาหารปลอดภัยเป็นอย่างมาก และยังได้ร่วมกับ Thai PAN มาให้ความรู้เรื่องสารเคมี เครือข่ายจึงมีความ ตระหนักถึงอันตรายของสารเคมีในการทำเกษตรกรรมที่ส่งผลกระทบต่อ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

กระทั่งปีพ.ศ. 2553 เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึง ภัยอันตรายของสารเคมี การเข้าถึงอาหารปลอดภัย สินค้าที่ปลอดสารพิษ และการตลาดของคนกลุ่มคนรักสุขภาพ จึงได้มีการริเริ่มตั้ง “ครัวใบโหนด” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและการบริโภคเพื่อ ให้เด็กและสมาชิกในชุมชน มีอาหารที่หลากหลายและโภชนาการที่ดี ปลอดภัยและยั่งยืน 2) เสริมสร้างระบบตลาดหรือการกระจายอาหารที่ ผู้บริโภคเข้าถึงอาหารที่ดี และเกิดระบบความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่าง ผู้ผลิต ตลาด และผู้บริโภค 3) เพื่อให้เกิดชุมชนต้นแบบที่มีความมั่นคงทาง อาหารทุกด้านที่จะนำไปสู่ต้นแบบระดับจังหวัด และ 4) ผลักดันนโยบาย ระดับท้องถิ่นและร่วมกับภาคีเครือข่ายในการผลักดันนโยบายระดับชาติ โดยครัวใบโหนดขึ้นมาทำหน้าที่เป็นแหล่งอาหารปลอดภัย เป็นสื่อกลาง ในเรื่องผักพื้นบ้านอาหารท้องถิ่น เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค และเป็นพื้นที่เรียนรู้รณรงค์กับคนชั้นกลาง โดยใช้สโลแกนว่า “**ครัวใบโหนด ครัวชุมชนเพื่อคนทั้งหมด**” มีการเชิญนักวิชาการมาให้ความรู้กระตุ้น คนชั้นกลางและในเมืองได้ตื่นตัวด้วยข้อมูล ด้านสุขภาพ อาหารปลอดภัย

และสารเคมีเกษตร ส่งเสริมการฟื้นฟูนาไร่ร้างให้สมาชิกทำนาปลูกข้าวไว้กิน การปลูกผักพื้นบ้านท้องถิ่นที่ไม่ใช้สารเคมี ผลิตอาหารปลอดภัยใน โรงเรียนเลี้ยงอาหารเด็กด้วยเมนูอาหารท้องถิ่นและให้ความรู้ นอกจากนี้ ยังใช้เวทีเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ในระดับหมู่บ้านในการให้ความรู้ ขยายผล ครัวใบโหนดได้มีตัวแทนของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์คาบสมุทร สทิงพระขึ้นมาบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นองค์กรชาวบ้าน ในพื้นที่ แบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ประกอบไปด้วย

- คณะกรรมการฝ่ายบริหารครัวใบโหนด มีบทบาทหน้าที่จัด ประชุมอาทิตย์ละครั้ง กำหนดนโยบายและทิศทางนโยบายของ ครัวใบโหนด ประสานงานกับเครือข่ายทุกเครือข่าย และสลับ หมุนเวียนกันมาดูแลที่ครัวใบโหนด
- ฝ่ายจัดการ ประกอบด้วย ผู้จัดการ รองผู้จัดการ และบัญชี ดูแลการดำเนินงานของครัวใบโหนดให้เป็นไปตามนโยบายและ ทิศทางของคณะกรรมการฝ่ายบริหาร และจัดการเรื่องการเงิน การบัญชี
- ฝ่ายครัว แบ่งออกเป็น ลานข้าวแกง และซุ้มอาหารตามสั่ง ทำหน้าที่ประกอบอาหารท้องถิ่นที่ปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่ คือ กู้กข้าวแกง กู้กอาหารตามสั่ง ผู้ช่วยกู้ก พนักงานชาย และ พนักงานเสิร์ฟ
- ฝ่ายลานลัดท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน หน้าที่รับจำหน่าย ผักพื้นบ้านท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน
- ฝ่ายซุ้มข้าวยา-ขนมจีน จำหน่ายข้าวยา และขนมจีนอาหาร ประจำถิ่น
- ศูนย์การเรียนรู้ครัวใบโหนด มีหน้าที่จัดประชุมให้ความรู้และ

ประสานงาน เป็นศูนย์ประสานงานภัยพิบัติ ศูนย์เทคโนโลยี สื่อสารข้อมูล ศูนย์ประสานงานเครือข่ายความมั่นคงทาง อาหาร และศูนย์รวบรวมเมล็ดพันธุ์

จากการดำเนินงานของครัวใบโหนดระยะเวลากว่า 7 ปี กิจกรรม ที่ได้ทำไปมุ่งเน้นความปลอดภัยทางอาหาร ซึ่งทางครัวได้ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

- จัดเวทีให้ความรู้ด้านสุขภาพอาหารปลอดภัยและสารเคมีที่ ศูนย์การเรียนรู้ครัวใบโหนดเดือนละครั้ง และเวทีเครือข่ายกลุ่ม ออมทรัพย์ 7 กลุ่ม 3 เดือนต่อครั้ง โดยการประสานนักวิชาการ วิทยากรมาจากภายนอกมาให้ความรู้แลกเปลี่ยน และให้ แก่นนำไปขยายผลต่อในเวทีเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์
- เดินรณรงค์ประเด็นอาหารปลอดภัยและสารเคมี ในพื้นที่เมือง และสถานที่ของคนชั้นกลาง
- จัดทำอาหารไปเลี้ยงเด็กในโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 10 แห่ง โดยมีการรวมกลุ่มกันทำอาหารที่ครัวใบโหนด ซึ่งกลุ่มเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์สลับกันไป เป็นเมนูอาหาร พื้นบ้านประยุกต์ให้เด็กกินผักและอาหารที่ปรุงไม่ใช้สารชูรส และยังไปให้ความรู้กับเด็กหน้าเสาธงและเสียงตามสาย พร้อมกับ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผักและต้นกล้าผักท้องถิ่น พันธุ์ปลา ให้ปลูก และเลี้ยงในโรงเรียน
- อบรมการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพ พร้อมกับ ส่งเสริมให้สมาชิกรวมกลุ่มกันผลิตใช้ในแปลงเกษตรกรรม
- สนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมค่ายสาวน้อย (เริ่มปี พ.ศ. 2546 ครั้งละ 120 คน) และอบรมค่ายถ่ายทอดภูมิปัญญากลุ่มพ่อเผ่า

แม่เต่า เป็นค่ายที่ทำกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านการทำอาหารพื้นบ้าน สมุนไพร พืชผักท้องถิ่น เป็นต้น

- สนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ในเรื่องการทำนาข้าวอินทรีย์ข้าวพันธุ์พื้นบ้าน การเตรียมแปลงและการปลูกพืชหมุนเวียนในแปลงอินทรีย์ ผักพื้นบ้าน เลี้ยงไก่อินทรีย์ การทำปุ๋ยและน้ำหมักอินทรีย์ การลงตรวจเยี่ยมแปลงเกษตรอินทรีย์ และสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผักและพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน
- การตลาดโดยใช้ครัวใบโหนดเป็นศูนย์กลางรับซื้อผลผลิตสินค้าของสมาชิก และให้สมาชิกนำผลผลิตมาขายให้กับผู้บริโภคโดยตรง

ความสำเร็จของครัวใบโหนด (จากการระดมความเห็นกลุ่ม)

- ในพื้นที่ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยมากขึ้น มีการปลูกผักพื้นบ้านไว้บริโภคเองในครอบครัว และได้ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรกรรมเป็นระบบเกษตรอินทรีย์
- ผู้บริโภคและคนชั้นกลางหันมาให้ความสนใจเรื่องอาหารปลอดภัยและผักพื้นบ้าน ได้เข้ามาบริโภคอาหารและซื้อให้การยอมรับครัวใบโหนดเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยมีมาตรฐาน ตลอดจนผลผลิตสินค้าที่มีโลโก้แบรนด์ของครัวใบโหนด ผู้บริโภคมีความมั่นใจ
- การสร้างกระแสรณรงค์และขยายผล โดยใช้ครัวใบโหนดเป็นเครื่องมือรณรงค์เรื่องอาหารปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ เป็นเครือข่ายต้นแบบอาหารปลอดภัยรักษาสุขภาพ ผักปลอดสารเคมี และผลิตภัณฑ์ปลอดภัย ยังเป็นพื้นที่เรียนรู้ของคนท้องถิ่นร่วมกันคนชั้นกลาง และเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถ

เข้ามาเป็นคณะทำงานได้จากการเริ่มต้นทำงานใน 3 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้ขยายเชื่อมโยงการทำงานของเครือข่ายไปใน 19 อำเภอ 3 จังหวัด (สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง) รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และครัวใบโหนดยังคงเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- การสร้างศักยภาพแกนนำและกลุ่มเครือข่าย ครัวใบโหนดเป็นพื้นที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามาเรียนรู้ได้ และร่วมกับครัวใบโหนดไปร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับที่แหล่งอื่นและเครือข่ายอื่น แต่สมาชิกเครือข่ายที่ไปเข้าร่วมกิจกรรมประชุมต้องนำความรู้มาถ่ายทอดต่อให้กับสมาชิกของกลุ่มเครือข่าย
- เป็นต้นแบบที่ศึกษาดูงานและเรียนรู้ ของทุกภาคส่วนด้านอาหารปลอดภัย สารเคมี GMO เกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ การตลาดที่เป็นธรรมกับผู้บริโภค เป็นต้น

ความภาคภูมิใจของกลุ่ม

- ครัวใบโหนดเป็นพื้นที่เรียนรู้ด้านอาหารปลอดภัยให้กับ ผู้บริโภคคนชั้นกลาง ได้มีความตระหนักและตื่นตัว จนขยายผลเป็นเครือข่ายทางสังคมมีภาคีคนชั้นกลางในท้องถิ่นเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้น
- ผลการขับเคลื่อนงานเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ มีสมาชิกนำไปปฏิบัติปรับใช้ปลูกข้าวและปลูกผักกินเองสามารถลดรายจ่ายในครอบครัวและเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย พร้อมกับมีสุขภาพที่ดีขึ้น เกษตรกรประมาณ 40 กว่ารายทำเกษตรอินทรีย์ปลูกผักและนาข้าวอินทรีย์ สามารถลดต้นทุนในการผลิตและ

สร้างรายได้จากการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ จนตลาดท้องถิ่นเข้ามาซื้อผลผลิตถึงในแปลงเกษตร

- จากพื้นที่นาร้างว่างเปล่าไม่มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่นา 80 % ของพื้นที่เหล่านั้นได้ถูกฟื้นมาทำนาอินทรีย์และปลูกผักพื้นบ้านกินเองในครอบครัว โดยเฉพาะคนชั้นกลางหันมาทำนาอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์เพื่อบริโภคเองเพิ่มมากขึ้น
- การจัดการค่ายสาวนุ้ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้รับการเข้าค่ายประมาณ 2,000 กว่าคน ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีต่ออาหารปลอดภัย เช่น กลับมาบ้านมีการทำอาหารท้องถิ่นรับประทานเอง บริโภคผักพื้นบ้านและขนมพื้นบ้าน กินข้าวแกงท้องถิ่น บางรายได้นำความรู้จากค่ายมาทำไอศกรีมมะม่วงพืชมเสนเบาเลี้ยงเพื่อนในงานวันเกิด ค่ายสาวนุ้ยได้จัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องอาหารปลอดภัยและอาหารพื้นบ้านโดยกลุ่มพ่อแม่แม่เป็นผู้อายทอดความรู้ และเปิดโอกาสให้เด็กทำอาหารบริโภคกันเองในค่าย ความสัมพันธ์ของเด็กกับพ่อแม่แม่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีมีการช่วยเหลืองานในครอบครัว ค่ายสาวนุ้ยทางครัวโหวตมุ่งเน้นการฟื้นฟูอนุรักษ์ผักพื้นบ้านและวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นกับการปกป้องฐานทรัพยากรอาหารของชุมชน โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากพ่อแม่แม่ กลุ่มเด็กเยาวชนที่ผ่านการเข้าค่ายส่วนใหญ่จะนำความรู้จากค่ายไปถ่ายทอดให้กับเพื่อนที่ไม่ได้เข้าร่วมค่ายและคนในครอบครัว
- ครัวโหวตใช้ประเด็นอาหารปลอดภัยเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงการทำงานของกลุ่มกับคนชั้นกลาง ให้เกิดการ

ปรับเปลี่ยนทัศนคติทางโครงสร้างทางอำนาจปรับมาเป็นการทำงานร่วมกับกลุ่มชาวบ้านที่มุมมองที่เปลี่ยนไป เกิดการขยายผลสู่เด็กเยาวชน คนแก่ในชุมชน จนเกิดเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และยังมีการทำงานที่เชื่อมประสานภาคีความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานส่วนราชการ จนกลุ่มและเครือข่ายมีความเข้มแข็ง

- การที่ครัวโหวตได้ใช้พื้นที่สำหรับการเรียนรู้และให้ความรู้ด้านอาหารปลอดภัยและสารเคมีเป็นการคืนกำไรให้กับสังคมสร้างการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเครือข่ายที่ยืดหยุ่นท้องถิ่น

เป้าหมายการดำเนินงานต่อ

- จัดการเปิดตลาดสีเขียวของเครือข่าย เป็นตลาดที่ปลอดภัยและมีอาหารปลอดภัย
- พัฒนาสร้างคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้เข้ามาสนับสนุนช่วยทำงานต่อในองค์กรทั้ง เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์คาบสมุทรสทิงพระ ครัวโหวต และตลาดสีเขียว
- สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์และผลผลิตสินค้าปลอดภัยที่มาส่งตลาดครัวโหวต และหาช่องทางตลาดอื่นที่เข้าถึงผู้บริโภคอย่างเป็นธรรม
- ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ลูกหลานของสมาชิกให้เกิดการรวมกลุ่มทำงานในพื้นที่และขับเคลื่อนงานสู่ระดับนโยบาย
- องค์กรชุมชนและเครือข่ายมีความเข้มแข็งในการดำเนินงานสิ่งที่อยากจะทำ

- ส่งเสริมงานเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรกรอินทรีย์ขยายไปในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- พัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชนและเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารรอบพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาใน 19 อำเภอ 3 จังหวัด คือ พัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา
- จัดชุดการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่และคนสนใจทั่วไป จากประสบการณ์ของครัวใบโหนด ในเรื่องการทำเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ การออมนทรีย์ ธุรกิจชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น ตลาดสีเขียว อาหารปลอดภัย และเป็นธรรม และกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่น และเครือข่ายทำงานแบบมีส่วนร่วม
- พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ครัวใบโหนดไปสู่การเป็นวิทยาลัยชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สิ่งที่เราได้เห็นและเรียนรู้ผ่านครัวใบโหนด จากการดำเนินงานขององค์กรชาวบ้านในนามเครือข่ายกลุ่มออมนทรีย์คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ใช้ประเด็นอาหารปลอดภัย สารเคมี เกษตรกรรมทางเลือก และเกษตรอินทรีย์ ใช้ครัวใบโหนดตัวขับเคลื่อนงานรณรงค์ให้ความรู้และส่งเสริมสนับสนุน กระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่กระบวนการผลิตอาหารที่ปลอดภัยสู่ผู้บริโภคที่รับอาหารที่ปลอดภัย ผ่านตลาดที่เป็นธรรม จนเป็นต้นแบบที่ศึกษาเรียนรู้ของหลายพื้นที่ และยังคงขยายผลความร่วมมือทำงานร่วมกันไปยังชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาใน 19 อำเภอ 3 จังหวัด คือ จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามเจตนารมณ์ของ “ครัวใบโหนด ครัวชุมชนเพื่อคนทั้งหมด”

11. “ช่วงเกษตรอินทรีย์” ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่¹²

จังหวัดเชียงใหม่มีสภาพพื้นที่เป็นที่ภูเขาสูงมีที่ราบสลับเป็น
ส่วนน้อย การทำเกษตรกรรมเป็นเกษตรแปลงใหญ่ผลิตพืชเชิงเดี่ยวและ
ใช้สารเคมีเป็นจำนวนมาก มุ่งเน้นปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกษตรกร
เกิดหนี้สิน มีปัญหาด้านสุขภาพจากการทำเกษตรกรรม สุสานทรัพยากร
ท้องถิ่นถูกทำลาย แหล่งน้ำธรรมชาติปนเปื้อนสารเคมี พืชพันธุ์พื้นบ้าน
ท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลง ผลผลิตทางการเกษตร
ที่วางจำหน่ายอยู่ในตลาดทั่วไปเป็นผลผลิตที่มีการปนเปื้อนสารเคมี และ
ผู้บริโภคขาดโอกาสและพื้นที่ที่จะเข้าถึงอาหารปลอดภัย

ตลาดอินทรีย์จึงถือกำเนิดขึ้นไม่เพียงแต่มุ่งแก้ปัญหาเกษตรกร
หากแต่ยังเป็นการสร้างช่องทางให้โอกาสผู้บริโภคในเมืองและผู้บริโภค
ทั่วไป ได้มีพื้นที่และโอกาสที่จะเลือกรับประทานอาหารที่ปลอดภัยจาก
การตกค้างของสารเคมีในผลผลิตเกษตรกร ในปีพ.ศ. 2537 กลุ่มชาวบ้าน
ที่ทำการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์ได้ร่วมกับองค์กรสนับสนุนสถาบัน
ชุมชนเกษตรกรยั่งยืน ภายใต้มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชนเปิด “**กาดนัด
เกษตรอินทรีย์**” ขึ้นเป็นครั้งแรกบริเวณตลาดคำเที่ยง ก่อนย้ายมาอยู่ที่
หมู่บ้านอัมมบุญเรียกว่า “**กาดอัมมบุญ**” ปัจจุบันได้ย้ายมาตั้งที่โครงการเจ
อีออบบี้ มาร์เก็ต เชียงใหม่ คนเรียกกันว่า “**กาดนัดเกษตรอินทรีย์เจ เจ**”
ครั้งเมื่อเริ่มเปิดตลาดอินทรีย์เปิดขายในช่วงเช้าวันเสาร์ ซึ่งมีเกษตรกร
เข้าร่วมไม่มากนักต่อมาได้มีเกษตรกรที่ทำการผลิตระบบอินทรีย์เข้ามา
ร่วมมากขึ้นกว่า 30 ราย ตลาดจึงได้ขยายเพิ่มวันพุธอีกหนึ่งวัน จากนั้น
ตลาดเกษตรอินทรีย์ยังได้ขยายเข้าไปหากลุ่มเป้าหมายผู้บริโภคในพื้นที่

ส่วนต่างทั้งเป็นพื้นที่ของส่วนราชการและเอกชน เช่น ทั้งในโรงเรียน
โรงพยาบาล ศูนย์ราชการ และหมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น ปัจจุบันในเชียงใหม่
ได้มีตลาดอินทรีย์กระจายอยู่ทั่วจังหวัดรวมทั้งหมดจำนวน 18 แห่ง
ประกอบด้วย 1) กาดนัดเกษตรอินทร์ เจ เจ มาร์เก็ต ไชน C ถ.อัษฎาร
ต.ป่าตัน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เปิดทุกวันจันทร์ อังคาร และพฤหัสบดี
ตั้งแต่เวลา 14.00 – 18.00 น. 2) โรงพยาบาลนครพิงค์ (ป่าแะ) ฟังประตุ
ร้านอาหารในโรงพยาบาล เปิดทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ ตั้งแต่เวลา
06.00 – 12.00 น. 3) กาดนัดศูนย์ราชการจังหวัดเชียงใหม่ หน้าศาลา
กลางหลังเก่า เปิดทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 11.00 – 16.00 น. 4) โรงเรียน
พุทธโศภณ บริเวณภายในโรงเรียน เปิดทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 14.00
-16.00 น. (เฉพาะช่วงโรงเรียนเปิด) 5) โรงเรียนดาราวิทยาลัย โรงอาหาร
ฟังประถม เปิดทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 14.00 -17.00 น. (เฉพาะช่วงโรงเรียน
เปิด) 6) โรงเรียนปรินส์รอยแยลวิทยาลัย โรงอาหารแผนกประถม
เปิดทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 14.00 -17.00 น. (เฉพาะช่วงโรงเรียนเปิด)
7) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซอยตรงข้ามประตูศาลเจ้าแม่เดิม เปิดขายพร้อม
กาดนัดควาบอย (จำหน่ายสินค้าทั่วไป) 8) ตลาดสดหนองหอย ไชน
เกษตรอินทรีย์ เปิดทุกวันตั้งแต่เวลา 07.00 – 17.00 น. 9) กาดนัด
บ้านครูลาวัลย์ หน้าร้านพุทธรักษาสมุนไพโร หลังมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่ เปิดทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 06.00 – 10.00 น. 10) กาดนัด
YMCA เสาคิน บริเวณลานกิจกรรม เปิดทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 06.00 –
12.00 น. 11) กาดนัดหมู่บ้านแลนด์แอนด์เฮ้า (แม่โจ้) บริเวณหน้าหมู่บ้าน
เปิดทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 13.00 – 17.00 น. 12) โรงพยาบาลสันทราย
เปิดทุกวันพุธและศุกร์ ตั้งแต่เวลา 06.00 – 12.00 น. 13) ช่วงสุขภาพ
ฝาง ช้างแพ็ดตำรวจ เปิดทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 06.00 – 10.00 น.
14) การนัดข้างไปรษณีย์อำเภอพร้าว เปิดทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 06.00
– 12.00 น. 15) กาดน้อยอินทรีย์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ คณะบริหารธุรกิจ
เปิดทุกวันจันทร์ – ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 11.00 – 17.00 น. 16) กาดนัด

¹² ช่วงเกษตรอินทรีย์ Chiang Mai Organic' Home 8 พ.ย. 2559

อบต. บ้านเป้า อ.แม่แตง เปิดทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 13.00 – 16.00 น.
17) ตลาดนัดชาวสวน บริเวณหน้าห้องสมุดพื้นบ้านย่านเวียง เปิดทุกวัน
ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 13.00 – 17.00 น. และ 18) ช่วงเกษตรอินทรีย์ Chiang
Mai Organic' Home ถนนเลียบบคลองชลประทาน เปิดทุกวันจันทร์ อังคาร
และพฤหัสบดี ตั้งแต่เวลา 14.00 – 18.00 น.

ระยะเวลากว่า 20 ปีตั้งแต่เปิดตลาดนัดอินทรีย์เชียงใหม่ มีการขยาย
กลุ่มเกษตรกรทำเกษตรระบบอินทรีย์จำนวน 11 กลุ่ม ประกอบไปด้วย
1) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.แม่ว่าง จ.เชียงใหม่ 2) กลุ่ม
เกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ 3) กลุ่มเกษตรกร
ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ต.แม่ทา อ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่ 4) กลุ่มเกษตรกร
ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.สารภี จ.เชียงใหม่ 5) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตร
อินทรีย์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ 6) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์
อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ 7) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ต.แม่สาบ
อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ 8) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.พร้าว
จ.เชียงใหม่ 9) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.ฝาง และ อ.แม่ฮวย
จ.เชียงใหม่ 10) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
และ 11) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ อ.ลี้ จ.ลำพูน ได้รวมตัวกันเป็น
เครือข่ายแม่กาเกษตรอินทรีย์จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน สลับสับเปลี่ยนกัน
นำผลผลิตเกษตรอินทรีย์มาจำหน่ายในตลาดอินทรีย์เชียงใหม่ทั้ง 18 แห่ง
เกษตรกรที่เข้าร่วมจำหน่ายผลผลิตสินค้าในตลาดนัดเกษตรอินทรีย์
จะต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จาก 11 กลุ่ม
ที่กล่าวมา การเข้าสู่ตลาดนัดอินทรีย์ เกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมจำหน่าย
ผลผลิตสินค้าทุกคนต้องผ่านขั้นตอนการฝึกอบรม และเป็นสมาชิกของ
กลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่มีอยู่แล้วหรืออาจรวมกลุ่มกันจัดตั้งขึ้นมาใหม่ และ
ผ่านการตรวจประเมินแปลงรับรองมาตรฐานการผลิตจากสมาคมมาตรฐาน
เกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ หรือ มอน. ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชนให้การ

รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ก่อนเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายแม่กา
เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่

“ช่วงเกษตรอินทรีย์” Chiang Mai Organic' Home ตั้งอยู่บริเวณ
ริมถนนเลียบบคลองชลประทาน พื้นที่ดังกล่าวเป็นการเช่าที่ดินจาก
กรมธนารักษ์ นับได้ว่าเป็นตลาดนัดอินทรีย์อีกแห่งที่สำคัญ เนื่องจาก
เป็นศูนย์รวมกลุ่มเกษตรกรในเครือข่ายแม่กาทั้งหมด เริ่มเปิดตั้งแต่วันที่
24 เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นตลาดกลางรองรับ
ผลผลิตจากกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงใหม่ รวมไปถึง
จังหวัดใกล้เคียงคือ จังหวัดลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน โดยเกิดจาก
การลงความเห็นร่วมกันในเครือข่ายแม่กาเกษตรอินทรีย์ถึงความจำเป็น
ที่จะต้องมียุทธศาสตร์กลางเป็นของตนเอง ให้สามารถบริหารจัดการตนเอง
และตัดสินใจกันเองได้ ไม่ต้องขึ้นต่อผู้อื่น ซึ่งตลาดอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่
ทั้งหมดล้วนแต่ต้องอาศัยพื้นที่ของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นการเช่า หรือการให้ใช้
สถานที่โดยไม่เสียค่าเช่าก็ตาม **“ช่วงเกษตรอินทรีย์”** จึงเกิดขึ้นเป็นแห่งที่
18 ถือเป็นตลาดกลางเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของเครือข่าย เป็นช่องทาง
ให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตของตนเอง ผู้บริโภคสามารถเข้าถึง
แหล่งอาหารปลอดภัย นอกจากนี้แล้วยังมุ่งหวังให้เป็นสถานที่เรียนรู้
ระหว่างคนเมืองและคนชนบทในภาคเกษตรเป็นการลดช่องว่างระหว่างกัน

กว่าจะมาเป็น **“ช่วงเกษตรอินทรีย์”** ช่วงปีพ.ศ. 2528-2529
รัฐบาลสมัยนั้นมีนโยบายเปลี่ยนการรับเป็นการค้า ใช้แนวทางสร้างระบบ
เศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศในทุกๆระดับทุกภาคส่วน รวมทั้งภาค
เกษตรกรรมด้วยเกิดการแย่งชิงฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ในพื้นที่
จังหวัดเชียงใหม่อย่างกว้างขวางทั้งการนำพื้นที่ป่าไปทำเกษตรแปลงใหญ่
ปลูกพืชเชิงเดี่ยว พื้นที่ป่าไม้โดนบุกรุกทำลาย พร้อมกับมีการใช้สารเคมี
ในระบบการผลิตเกษตรกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้น พื้นที่แหล่ง
ต้นน้ำถูกทำลายมีสารเคมีปนเปื้อนในแหล่งน้ำ สารเคมีตกค้างในผลผลิต

เกษตรกรมีปัญหาทางด้านสุขภาพ และการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวก่อให้เกิดเกษตรกรมีหนี้สิน พร้อมกับพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรมบางแห่งถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางอื่น เช่น บ้านจัดสรร ส่งผลให้พื้นที่ผลผลิตอาหารลดลงเป็นอย่างมาก จึงเกิดกลุ่มเกษตรกรบางส่วนหันมาทำเกษตรกรรมทางเลือก จนในปีพ.ศ. 2534 ทางสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน (ISAC) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งมองเห็นปัญหาจากการทำเกษตรเคมีเชิงเดี่ยวที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรอันก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ครอบครัว สุขภาพและสิ่งแวดล้อม จึงมีแนวทางในการพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือกที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรกรรมอินทรีย์บนหลักการพึ่งพาตนเอง และมีกระบวนการทำงานที่ใกล้ชิดกับเกษตรกรเป็นอย่างมากผ่านการส่งเสริมตั้งแต่องค์ความรู้ด้านการผลิต การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย การพัฒนาช่องทางการตลาดทางเลือก และการสื่อสารรณรงค์ไปยังผู้บริโภค โดยสร้างเครือข่ายปฏิบัติการเกษตรระบบอินทรีย์มาหนุนเสริมช่วยกัน พร้อมกับ การทำวิจัยศึกษาตลาดที่สอดคล้องกับรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ทั้งตลาดแบบขายตรงให้กับผู้บริโภคและตลาดร้านค้าจำหน่ายผลผลิต ในปีพ.ศ. 2536 เกิดทางช่องทางการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์มีศูนย์รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร คือ ศูนย์อิมบิญา และศูนย์เกษตรอินทรีย์แม่ทา ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตของเกษตรกรมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคเป้าหมายคือคนในเมือง เป็นการเชื่อมโยงเกษตรกรชนบทกับผู้บริโภคคนเมือง สร้างความตระหนักการทำงานกับผู้บริโภคทำตลาดให้เหมือนสภาแลกเปลี่ยนของประชาชน จากการทำงานร่วมกันของสถาบันชุมชนเกษตรยั่งยืนกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ได้ร่วมกันเปิดตลาดนัดอินทรีย์ “กาดนัดอิมบิญา” ให้เกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์มาจำหน่ายผลผลิตแบบขายตรงกับผู้บริโภค จนในปีพ.ศ. 2538 ทางกลุ่มได้ร่วมกันตั้งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) เน้นหลักการมีส่วนร่วมของกลุ่มและคนในชุมชนท้องถิ่น ยึดหลักให้เกณฑ์มาตรฐานที่สอดคล้องต่อ

สภาพภูมิประเทศ ระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี อธิปไตยและความมั่นคงทางอาหาร โดยให้การรับรองพื้นที่เกษตรกรรม แก่เกษตรกรหรือผู้ผลิตที่ทำระบบเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การขอรับรองพื้นที่การเกษตรและผลิตในพื้นที่ การบรรจุผลผลิตอินทรีย์ของตนเพื่อจำหน่าย และการแปรรูปในครัวเรือน หรือการแปรรูปขนาดเล็กโดยใช้ผลผลิตอินทรีย์จากพื้นที่เกษตรตนเอง มีการควบคุมมาตรฐานและการดูแลคุณภาพผลผลิตเป็นการสร้างความเชื่อมั่นของเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในเรื่องของการตลาดจำหน่ายสินค้า และผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นขั้นตอนการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่นำมาจำหน่ายในตลาดนัดอินทรีย์ จนเกิดผลขยายต่อไปยังเกษตรกรเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์มากขึ้นและความต้องการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในวงกว้างมากขึ้น ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์จึงเติบโตขยายไปในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ จนได้ขยายมาเป็น “ช่วงเกษตรอินทรีย์” ในปีพ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบันเป็นตลาดนัดอินทรีย์ที่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภคและผู้สนับสนุนระบบเกษตรอินทรีย์ โดยคำนึงถึงอาหารปลอดภัยเพื่อสุขภาพทุกคนสามารถเข้าถึงได้ Organic for all เป็นช่วงเกษตรอินทรีย์โมเดล

- ผลผลิตที่วางจำหน่ายในช่วงเกษตรอินทรีย์ เป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์และของแปรรูปจากผลผลิตอินทรีย์ โดยมีสินค้าของตามฤดูกาลพืชผักพื้นบ้านหน้าแล้งจะเป็นผักพื้นเมือง และหน้าฝนจะเป็นผักจีน ผลไม้ ข้าวอินทรีย์ ไข่ไก่อินทรีย์ เนื้อหมูอินทรีย์ และขนมพื้นบ้าน เป็นต้น ห้ามนำพลาสติก และขนมที่บรรจุมาจากบ้านมาวางจำหน่าย
- สมาชิกที่มาจำหน่ายผลผลิต ต้องได้รับเข้าการฝึกอบรมให้ความรู้โดยสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน จัดให้มีหลักสูตร คือระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (เกษตรอินทรีย์, เกษตรธรรมชาติ)

ระบบตลาดการค้าที่เป็นธรรม (ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์) องค์กรมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ท้องถิ่น การพัฒนาองค์กร ผู้บริโภคทั้งในโรงเรียนและชุมชนเมือง การจัดการเรียนรู้เรื่อง ผลกระทบของสารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตร การติดตาม และประเมินผลแบบมีส่วนร่วม และการวางแผนพัฒนาการ เกษตรและชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นการปรับกระบวนการคิด ของเกษตรกรและปฏิบัติลงแปลงเกษตรกรรม เมื่อผ่านการ อบรมแล้วเกษตรกรต้องสมัครเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตร อินทรีย์ ของเครือข่ายที่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน หรือ อาจจะตั้งกลุ่มขึ้นมาเองก็ได้ ต้องมีพื้นที่แปลงเกษตรกรรม ที่ทำการผลิตเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ต้องได้ รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) แล้วยื่นแจ้ง ความจำนงมายังแม่กาด (กรรมการตลาด) จะเป็นผู้พิจารณา ปัจจุบันช่วงอินทรีย์มีสมาชิกมาขายจำหน่ายสินค้าที่สล๊บบเวียน กันมาจำนวน 48 ไร่

- มาตรฐานและการควบคุมสินค้า การตรวจเกษตรกรผู้ผลิตที่สามารถนำผลผลิตสินค้าของตนเองมาจำหน่ายในตลาดนัด อินทรีย์ได้นั้นจะต้องผ่านการรับรองมาตรฐานอินทรีย์เสียก่อน โดยจะมีสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือจะเป็น ผู้ดูแลให้การตรวจสอบรับรองแก่เกษตรกรที่ผลิตในระบบเกษตร อินทรีย์ จะมีการตรวจใน 3 ลักษณะได้แก่ 1) การตรวจครั้งแรก เพื่อให้การรับรอง มีการนัดล่วงหน้า 2) การตรวจติดตาม ประเมินผล หลังผ่านการรับรองอย่างน้อยปีละครั้ง และ 3) การตรวจพิเศษ เช่น เพื่อพิสูจน์ข้อร้องเรียนหรือข้อสงสัย (ที่เป็นลายลักษณ์อักษร) จะไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าและ

ทาง มอน. จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง ในส่วนการออกใบรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้แก่สมาชิก จะมีอายุ 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการรับรอง โดยระหว่างนั้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จะต้องมีการตรวจสอบจาก มอน. เพื่อดูว่าผู้ขอรับรองยังคง ปฏิบัติตามมาตรฐานอยู่หรือไม่ ผู้ผลิตมีสิทธิ์ที่จะจำหน่าย ผลผลิตสินค้าโดยใช้ตรา มอน. และข้อความผลิตภัณฑ์อินทรีย์ โดยรับรองมาตรฐานจะมีอยู่ 2 สีคือ สีน้ำเงิน หมายถึง ผลผลิต ที่อยู่ในช่วงระยะเวลาการปรับเปลี่ยนทำเกษตรอินทรีย์มาได้ 1 ปี ขึ้นไป และสีเขียว หมายถึง ผลผลิตของเกษตรกรรายนั้นได้ทำ เกษตรอินทรีย์มาแล้ว 3 ปีขึ้นไป หากเกษตรกรผู้ผลิตมีการ ละเมิดมาตรฐาน จะพิจารณาการลงโทษตามความรุนแรงของ การละเมิด โดยการทำหนังสือแจ้งเตือน ทำการลงตรวจพิเศษ ให้พักชั่วคราว หรือยกเลิกการรับรอง แล้วแต่กรณีไป โดยมี ข้อควรระวังไม่ให้เกิดการละเมิดมาตรฐานดังต่อไปนี้ คือ พื้นที่ ลาดชันไม่มีการปลูกพืชกันหน้าดินพังทลาย แปลงเพาะปลูก เกษตรอินทรีย์อยู่ไม่ห่างจากแปลงเพาะปลูกเคมีโดยไม่มีการ ทำแนวกันชน ใช้พืชตัดต่อพันธุกรรม (GMOs) เฝ้าระวังสุขภาพ เกษตรในแปลงที่ผ่านการรับรอง มรการปนเปื้อนสารเคมีใน ดิน น้ำ จากแปลงข้างเคียง ไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาตาม ระยะเวลาที่กำหนด จงใจใช้สารเคมีต้องห้ามในแปลงที่ผ่านการ รับรอง และใช้ตราสัญลักษณ์ของ มอน. ในผลิตภัณฑ์ที่ไม่ผ่าน การรับรอง นอกจากนี้ทางกรรมการช่วงอินทรีย์จะมีการร่วมกับ ลูกค้าผู้บริโภค ตรวจสอบคุณภาพสินค้าผลผลิตที่วางจำหน่าย โดยการตรวจสอบจากข้อร้องเรียนของผู้บริโภค สุ่มตรวจผลผลิต ที่วางจำหน่ายในตลาดและในแปลงผลิต และมีการลงพื้นที่ ตรวจสอบแปลงของสมาชิกทุก 2 - 3 เดือน

- การประชาสัมพันธ์สื่อสารกับผู้บริโภค ช่วงเกษตรอินทรีย์จัดให้มีการณรงค์และให้ความรู้กับผู้บริโภคเป็นระยะ ๆ ผ่านการจัดเวทีวิชาการ การจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรมเยี่ยมชมแปลงเกษตรกร และมีการทำสื่อต่าง เช่น แผ่นพับ Chiang Mai Organic way (เส้นทางเกษตรอินทรีย์) สื่อทางอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ youtube และการบอกต่อของผู้บริโภคกันเอง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมของตลาดอินทรีย์อย่างต่อเนื่องเช่นกัน คือการสาธิตทำอาหารจากผลิตอินทรีย์ การตรวจหาสารเคมีตกค้างในผักและผลไม้ การบริการตรวจเลือกผู้ผลิตจำหน่ายสินค้าและผู้บริโภค และการจัดงานรณรงค์ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของเครือข่าย (ปีละครั้ง)

- ผู้บริโภค เป็นกลุ่มคนในเมือง ข้าราชการ คนทั่วไปที่รักสุขภาพส่วนใหญ่เป็นผู้ที่รักสุขภาพและมีปัญหาสุขภาพ ผู้บริโภคบางส่วนมีความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในตลาดนัดอินทรีย์คู่ได้จากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มาซื้อสินค้า เช่น นำตะกร้าหรือถุงผ้ามาใช้ใส่สิ่งของที่ซื้อ การเข้าร่วมกับกระบวนการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน โดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานกับทางตลาดนัดอินทรีย์ และเข้าร่วมกิจกรรมของตลาด เช่น การลงพื้นที่เยี่ยมชมแปลงเกษตรอินทรีย์ และร่วมกิจกรรมรณรงค์ที่ทางตลาดนัดอินทรีย์จัดขึ้นเป็นต้น ซึ่งจะพบผู้บริโภคที่เป็นขาประจำเข้ามามีส่วนร่วมอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้บริโภคที่เป็นลูกค้าประจำบางส่วนมีการวางแผนการรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ร่วมกับผู้ผลิตโดยการโทรสั่งล่วงหน้า นอกจากนี้ช่วงเกษตรอินทรีย์ยังมีผู้บริโภคที่มาเป็นกลุ่มทัวร์ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้ามาเดินซื้อของตัวเอง และมาร่วมศึกษาแลกเปลี่ยนดูงาน

- การบริหารจัดการช่วงเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากพื้นที่เป็นการเช่าจากกรมธนารักษ์และต้องสามารถยืนด้วยตนเองได้ ทางตลาดจึงจัดให้มีแม่กาด (กรรมการตลาด) ขึ้นมาบริหารจัดการโดยมาจากสมาชิกตลาดผู้ผลิตสินค้ามาจำหน่าย ทำบทบาทหน้าที่บริหารจัดการตลาดให้เป็นตามเป้าวัตถุประสงค์ของตลาด มีการคัดเลือกสมาชิกกาดมาจำหน่ายผลผลิต ตรวจสอบมาตรฐานและควบคุมคุณภาพสินค้า ลงตรวจเยี่ยมพื้นที่แปลงเกษตรกรรมของสมาชิก จัดตั้งราคากลางตลาดของผลผลิตสินค้าเกษตรร่วมกับสมาชิก ซึ่งจะมีการประชุมทุกสองเดือน พร้อมกับการกำหนดราคาผลผลิต(ผัก)ทุกสองเดือน และยังได้มีการจัดทำระเบียบข้อตกลงร่วมกัน คือ

1. เก็บค่าแพง (ใต้วางผลผลิตสินค้า) ละ 20 บาทต่อครั้ง
2. หักรายได้จากยอดขายของสมาชิกร้อยละ 2
3. จัดเก็บเงินออมของสมาชิกเดือนละ 100 บาททุกเดือน และจะจ่ายคืนแก่สมาชิกเมื่อสมาชิกลาออก
4. เปิดให้สมาชิกเข้าซื้อหุ้นของตลาดหุ้นละ 100 บาท สมาชิกสามารถซื้อหุ้นได้ไม่เกินคนละ 10 หุ้น
5. ออกแบบการแต่งกายของสมาชิกตลาด ให้มีการใส่เสื้อผ้าหม้อฮ่อม ใส่หมวก ใส่ผ้ากันเปื้อน และติดป้ายชื่อแสดงตัว
6. จัดการบริหารเงินกองกลาง ที่ใช้สำหรับค่าน้ำค่าไฟ ค่าเช่าพื้นที่ตลาด ค่าคนเฝ้าตลาด ค่าซ่อมแซมบำรุงปรับตลาดให้ดีขึ้น และค่าอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาช่วงเกษตรอินทรีย์ ซึ่งทางช่วงเกษตรอินทรีย์สามารถ

จัดการตลาดเองได้ในเรื่องของรายได้ตั้งแต่ต้นปี
พ.ศ. 2559

- คุณค่าของช่วงเกษตรอินทรีย์
 - เป็นพื้นที่ที่ผู้หญิง(ผู้ผลิต) ได้ออกนอกชุมชนมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนและสร้างเครือข่าย
 - ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ได้เห็นถึงความต้องการของผู้บริโภคไปวางแผนการผลิตที่มีความหลากหลายในพื้นที่แปลงเกษตรกรรม
 - เป็นพื้นที่ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภค เลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยอาหารบำบัด สร้างพลังชีวิตต่อการบริโภคอาหาร
 - คนท้องถิ่นและผู้บริโภคสามารถเข้าถึงระบบอาหารปลอดภัยของชุมชน ทั้งด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาคน

ความสำเร็จภาคภูมิใจในช่วงเกษตรอินทรีย์

- การขับเคลื่อนงานระบบเกษตรอินทรีย์ขยายผลต่อตลาดอินทรีย์ ที่กระจายทั่วพื้นที่เชียงใหม่
- ตลาดนัดอินทรีย์ทำหน้าที่เชื่อมโยงเป็นกลไกการตลาดให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคได้โดยตรง ตลาดนัดอินทรีย์เป็นกลไกการค้าการตลาดที่เป็นธรรม ผู้ผลิตสามารถกำหนดราคาผลผลิตสินค้าได้เองและผู้บริโภคมีความพึงพอใจ
- การจัดกิจกรรมเชื่อมโยงผู้บริโภคให้เรียนรู้และตรวจสอบแบบมีส่วนร่วมโดยการนำผู้บริโภคลงพื้นที่แปลงเกษตรอินทรีย์(ไร่นา)

- ตลาดนัดอินทรีย์เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้เครือข่ายได้มาศึกษา และนำแนวคิดตลาดไปขยายผลต่อ เช่น จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด และภาคใต้ เป็นต้น
- การใช้เครื่องมือวิจัยเครือข่ายตลาดทางเลือกเชื่อมโยงกับชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ ร่วมกันเป็นเครือข่ายปฏิบัติการตลาดนัดอินทรีย์
- ผู้บริโภคเข้าถึงอาหารปลอดภัยใช้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์บำบัดสุขภาพ(ธรรมชาติบำบัด) เป็นการบริโภคอาหารที่มีพลังชีวิต(ของสดและปรุงสด)

ปัญหาตลาดนัดอินทรีย์

- ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ทั้งหมดต้องพึ่งพาสถานที่จัดตั้งตลาดจากพื้นที่ของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการเช่าหรือการใช้พื้นที่โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย บ่อยครั้งที่ตลาดนัดอินทรีย์เจอกับปัญหาการถูกโยกย้ายด้วยสาเหตุที่ทางเครือข่ายไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น เรื่องระดับนโยบายของหน่วยงานนั้น ๆ หรือการขึ้นค่าเช่า เป็นต้น และบางครั้งพื้นที่จำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ถูกจัดไปรวมกับสินค้าอื่นทั่วไป
- การเกิดขึ้นของตลาดอาหารปลอดภัย หรือตลาดอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันโดยการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนทั่วไปทำให้ตลาดที่น่าเสนอประเด็นเรื่องอาหารปลอดภัยอาหารสุขภาพ ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วแต่ไม่ได้มีขบวนการทำงานด้านคุณภาพมาตรฐานที่ชัดเจน ผู้บริโภคเองอาจเกิดความสับสนไม่เข้าใจข้อมูลที่แท้จริงถึงความแตกต่างระหว่างการผลิตในระดับปลอดภัยกับการทำระบบเกษตรอินทรีย์มีผลกระทบโดยตรงต่อตั้งเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์และตลาดนัด

สิ่งที่อยากทำต่อยอดจากตลาดนัดอินทรีย์

- การเปิดร้านอาหารที่ปรุงด้วยผลผลิตอินทรีย์ รับเป็นครัวจัดเลี้ยง บริการทั่วไปพร้อมทั้งอาหารว่าง ของทุกอย่างเป็นผลผลิตอินทรีย์สดและปรุงสด
- จัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมสำหรับแม่บ้านและผู้ที่สนใจการปรุงอาหารด้วยผลผลิตเกษตรอินทรีย์
- เปิดพื้นที่เรียนรู้การผลิตระบบเกษตรอินทรีย์และอาหารอินทรีย์
- จัดตั้งกองทุนขนาดเล็กเพื่อการพึ่งตนเองของตลาดอินทรีย์ การปลดหนี้เกษตรกรผู้ผลิตอินทรีย์ กู้ยืมสำหรับเกษตรกร ต้องการทำเกษตรอินทรีย์ กลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่หนุนเสริมระบบเกษตรอินทรีย์ที่เชื่อมโยงกับผู้บริโภค

การขยายตัวของตลาดนัดอินทรีย์ มีกาดนัดอินทรีย์ในเชียงใหม่ มากถึง 18 แห่ง ทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อหาผลผลิตอินทรีย์ได้ง่ายขึ้น บางคนไม่ต้องซื้อผลผลิตเก็บกักตุนไว้เป็นจำนวนมากเหมือนเมื่อก่อน บางตลาดนัดอินทรีย์เกษตรกรผู้ผลิตก็ไม่ต้องเดินทางไกล และผู้บริโภคเอง ก็ไม่ต้องเดินทางไกลเช่นกันสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายร่วมกันไปทั้งสองฝ่าย การร่วมมือร่วมใจกันของเครือข่ายทำให้เกิดตลาดนัดอินทรีย์ **“ช่วงเกษตรอินทรีย์”** เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มเกษตรอินทรีย์ในเครือข่าย และตั้งความหวังว่าจะเป็นตลาดกลางที่เป็นศูนย์รวมให้แก่สมาชิกเกษตรได้มาจำหน่ายผลผลิต เป็นตลาดที่เป็นธรรม เกษตรกรและผู้บริโภคเป็นเจ้าของร่วมกัน มีอำนาจในการบริหารและตัดสินใจ ผู้บริโภคได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันเป็นเพื่อนกัน ร่วมกันสร้างชุมชนที่ยั่งยืนลดช่องว่างระหว่างชนบทกับเมืองลง

นอกจากการตั้งตลาดนัดเกษตรอินทรีย์แล้ว ทางกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ยังได้มีการพัฒนาช่องทางการตลาดทางเลือกอื่น ๆ ควบคู่กันไป ได้แก่ ตลาดเกษตรอินทรีย์ในชุมชน เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และลดต้นทุนการขนส่ง และศูนย์รวบรวมและจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมและจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มรายย่อยต่าง ๆ ทั้งค้าส่งละค้าปลีก มีอยู่ 3 แห่ง คือ 1) สหกรณ์การเกษตรยั่งยืนแม่ทา โดยการรวมตัวกันของเกษตรกรภายในชุมชนอำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่ มีสมาชิกที่ทำเกษตรอินทรีย์จำนวน 117 ครอบครัว 2) สหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ โดยการรวมกลุ่มเดิมของชมรมผู้ผลิตปลอดสารพิษจังหวัดเชียงใหม่ มีสมาชิกจำนวน 269 ครอบครัว และ 3) สหกรณ์เกษตรพัฒนาสมาชิกมาจากเกษตรกรผู้ทำเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มมีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 460 ครอบครัว

ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมามีราคาสูงคนจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารเกษตรอินทรีย์ได้ ตลาดนัดอินทรีย์เป็นรูปแบบตลาดที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการบริโภคของคนในท้องถิ่น เกิดระบบการผลิตอาหารอินทรีย์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้สร้างพลังชีวิตต่อการบริโภคอาหาร Organic for all

ภาคผนวก

ข้อมูลพื้นที่เสนอเข้าร่วมการคัดเลือก
พื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบเกษตรปลอดภัย

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
1	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสมุทรสงคราม	กลุ่มบ้านลั่นทม
2	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสระแก้ว	ศูนย์ศึกษาศึกษากสิกรรมธรรมชาติ สระแก้ว บ้านเนินไทร
3	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสระบุรี	นายสมเกียรติ ลำพันธ์แดง
4	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสิงห์บุรี	กลุ่มเกษตรอินทรีย์สวนฟ้า บ้านดินศึกษา
5	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสุรินทร์	เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก สุรินทร์
6	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอ่างทอง	กลุ่มเกษตรครบวงจร วัดชุมทอง
7	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอำนาจเจริญ	เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์ จังหวัดอำนาจเจริญ
8	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี	นางสาวปุณธิดา จันทราชินเดช

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
9	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	นายสนั่น ชินวัง
10	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี	นายหนอม บรรณศรี
11	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	กลุ่มปลูกผักปลอดภัย จากสารพิษ
12	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	นายนิมิตร ทักโลวา
13	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	นายสมภาร ละชีนลา
14	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ
15	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรดิตรต์	เครือข่ายเกษตรกร ตลาดสีเขียวโรงพยาบาลลับแล โรงพยาบาลลับแล
16	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุบลราชธานี	กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านหนองมัง
17	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดกระบี่	กลุ่มปลูกข้าวพันธ์พื้นเมือง เกษตรกรอินทรีย์ ผลิตใช้สารเคมี ตามแนวทางชีววิถี บ้านคลองหมาก

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
18	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดกาญจนบุรี	ศูนย์การเรียนรู้วิถีธรรมชาติไทย (บ้านแม่คุณ)
19	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดกาฬสินธุ์	เครือข่ายหลักบ้านต้นเมือง กาฬสิน
20	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดขอนแก่น	ปลูกผักปลอดสารพิษ โนนแท่นพระ
21	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	กลุ่มธรรมเกษตรอินทรีย์ จังหวัดขอนแก่น
22	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดฉะเชิงเทรา	กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ อำเภอสนามชัยเขต
23	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดชัยภูมิ	ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง
24	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดชุมพร	เครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตร เฉลิมพระเกียรติฯ ภาคใต้ตอนบน
25	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเชียงราย	กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านปางสา

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
26	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเชียงราย	เกษตรกรปลอดภัย ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ
27	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเชียงใหม่	นางหน่อแฉริ พุงเมืองทอง
28	ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เกษตร และอาหารปลอดภัย	เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จังหวัดจันทบุรี
29	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	กลุ่มเกษตรกรรมยั่งยืน ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
30	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	ปศุสัตว์อินทรีย์และ เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเชียงใหม่
31	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	สหกรณ์อินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
32	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดตราด	เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ พัฒนา PR model เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
33	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครนายก	กลุ่มพืชปลอดภัย บ้านดงแขวน
34	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยต่อสุขภาพ ด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดนครปฐม อย่างยั่งยืน	มูลนิธิสังคมสุขใจ
35	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครราชสีมา	เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ วังน้ำเขียว
36	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	สหกรณ์การเกษตร ลำพระเพลิง จำกัด
37	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครศรีธรรมราช	ช่างซ้ายเกษตรอินทรีย์
38	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนราธิวาส	องค์กรภาคประชาชนเพื่อสันติ และเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนราธิวาส (กลุ่มเสื้อเขียว)
39	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดบุรีรัมย์	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ เกษตรอินทรีย์

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
40	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดปัตตานี	โครงการฟาร์มตัวอย่าง บ้านน้ำดำ
41	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดพะเยา	กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านต๋อม
42	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดพิจิตร	งานคุ้มครองผู้บริโภคร
43	ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เกษตร และอาหารปลอดภัย	ศูนย์เรียนรู้วิสาหกิจยวรวงข้าว จังหวัดพัทลุง
44	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านทุ่งล้อม จังหวัดแพร่
45	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม	กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร โคกผักกูดโป่งแดง
46	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	เครือข่ายเกษตรกรทางเลือก จังหวัดแม่ฮ่องสอน
47	โครงการพัฒนาอาหาร ปลอดภัยในชุมชนและ เครือข่ายด้วยการเรียนรู้ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	กลุ่มผู้ผลิตอาหารไทยใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
48	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดยะลา	นางสุวิมล ดอนแก้ว
49	ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เกษตร และอาหารปลอดภัย	ยโสธรโมเดล
50	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดร้อยเอ็ด	กลุ่มชุมชนจิตตนิยาม อำเภอเมืองสรวง (Wisdom community)
51	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	กลุ่มผู้ปลูกผักทุ่งหลวง
52	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	กลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านสิงห์
53	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	กลุ่มผลิตผักปลอดสารพิษ บ้านหนองศาลา
54	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านรางไม้แดง
55	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	กลุ่มเกษตรกรเครือข่าย ขยายผลโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เขาชะงุ้ม จังหวัดราชบุรี

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
56	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ร่วมเย็น
57	โครงการพัฒนาต้นแบบ แหล่งผลิตพืชผักปลอดภัย สารเคมี ชุมชนคาทอลิก นักบุญอัครแมส	กลุ่มเกษตรแบ่งปัน ชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญอัครแมส
58	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลพบุรี	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลพบุรี
59	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลำปาง	ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวนา และเกษตรพื้นบ้าน (โรงเรียนชาวนาพิชัยลำปาง)
60	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลำพูน	มูลนิธิสวนพุทธธรรมลำพูน
61	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลำพูน	กลุ่มจาวสวนอินทรีย์ทุ่งหัวช้าง
62	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลำพูน	นางวรรณวิภา ปัญญากรณ์
63	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลำพูน	สวนปิ่นนานา Organic

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
64	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเลย	กลุ่มวิสาหกิจออมทรัพย์ เกษตรยั่งยืน
65	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเลย	นายสุริยง ไกรมณี
66	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเลย	นางสาวศิริพรพรรณ อินทร์จันทร์

ข้อมูลพื้นที่เสนอเข้าร่วมการคัดเลือก
พื้นที่ต้นแบบการจัดการระบบอาหารปลอดภัย

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
1	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสมุทรสงคราม	เครือข่ายมหาวิทยาลัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสระบุรี	วิสาหกิจชุมชนเกษตรกร คนรุ่นใหม่ไร้สารพิษ ตำบลธารเกษม
3	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสิงห์บุรี	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหัวป่า
4	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดสุรินทร์	เครือข่ายตลาดนัดสีเขียว เมืองสุรินทร์

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
5	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดหนองคาย	ตลาดเกษตรกร จังหวัดหนองคาย
6	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดหนองบัวลำภู	วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ศรีบุญเรือง
7	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอ่างทอง	กลุ่มผักปลอดสารพิษบ้าน คลองน้ำเขียว
8	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอ่างทอง	กลุ่มเกษตรครบวงจร วัดชุมทอง
9	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี	สถาบันสนองงาน การเกษตรชุมชนต้นแบบ การเกษตรแบบพอเพียง
10	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี	เครือข่ายผักไร้ดิน ปลอดสารพิษ
11	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี	กลุ่มน้ำพริกสมุนไพร/ ปลาร้าบองทรงเครื่อง
12	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	ผักปลอดสารพิษนาดี
13	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรธานี	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ เศรษฐกิจพอเพียง

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
14	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	กลุ่มเยาวชนรักษารักษา สร้างพลังชีวิต
15	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	ถั่วลิสงคั่วทราย
16	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	กลุ่มขนมทองพับ
17	สำนักงาน กศน. จังหวัดอุดรธานี	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอินทรีย์ ชีวภาพบ้านหนองไผ่
18	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุดรดิษฐ์	ร้านกินดี ตลาดสีเขียว โรงพยาบาลลับแล
19	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดอุบลราชธานี	วิสาหกิจชุมชนตลาดนัดสีเขียว กินสบายใจอุบลราชธานี
20	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดกระบี่	กลุ่มสร้างความมั่นคงทาง อาหาร ผลิตอาหารปลอดภัย ในพื้นที่ตำบลเกาะกลาง
21	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดกาญจนบุรี	ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ ท่ามะขาม

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
22	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดกำแพงเพชร	กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ หมู่ 15 บ้านตะแบกงาม (สหกรณ์การเกษตร เขตปฏิรูปที่ดินตะแบกงาม ร่วมใจพัฒนา จำกัด)
23	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดชัยนาท	บ้านหลั่น เพื่อการผลิตอาหารปลอดภัย
24	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดชัยภูมิ	ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง
25	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเชียงราย	กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านปางสา
26	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเชียงราย	เกษตรกรปลอดภัย ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ
27	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเชียงใหม่	นางหน่อแฉริ หุ่นเมืองทอง
28	ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เกษตร และอาหารปลอดภัย	ตลาดอิมบุญ / ช่วงเกษตร อินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่
29	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครนายก	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มตู้กับข้าว นครนายก

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
30	โครงการ “From Farm To Firm” เชื่อมสังคมอย่างยั่งยืน ผ่านโซ่อุปทาน อาหารอินทรีย์	โครงการ From Farm To Firm เชื่อมสังคมอย่างยั่งยืน ผ่านโซ่อุปทานอาหารอินทรีย์
31	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครราชสีมา	เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ วังน้ำเขียว
32	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครศรีธรรมราช	กลุ่มผักปลอดสารพิษ (วิสาหกิจชุมชน ท่องเที่ยวชุมชน)
33	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนครสวรรค์	เพื่อนชวนเพื่อนทำนาอินทรีย์
34	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดนราธิวาส	องค์กรภาคประชาชนเพื่อสันติ และเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนราธิวาส (กลุ่มเสื่อเขียว)
35	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดบึงกาฬ	กลุ่มผลิตเห็ดครบวงจร
36	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดบุรีรัมย์	ตลาดนัดสีเขียว

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
37	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	กลุ่มพัฒนาเกษตรอินทรีย์ บางสะพานสหกรณ์กรีนเนท
38	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดปัตตานี	โครงการฟาร์มตัวอย่าง บ้านน้ำดำ
39	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดพะเยา	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสายใยรัก พะเยา (กินกู้โลก)
40	ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เกษตร และอาหารปลอดภัย	ตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง
41	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม	กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร โคกผักกูดโปงแดง
42	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม	เครือข่ายเกษตรกรรวม ทางเลือกภาคอีสาน
43	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	กลุ่มผลิตข้าวปลอดภัย ชุมชนปางหมู
44	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	สหกรณ์ความมั่นคงทางอาหาร บ้านปางหมู
45	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดแม่ฮ่องสอน	โรงเรียนพุทธเกษตรขุนยวม
46	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดยะลา	นายณรงค์ คงศรีประพันธ์

ลำดับ	ชื่อหน่วยงานองค์กร ภาคีเครือข่ายที่เสนอ	ชื่อแกนนำ/ กลุ่ม/เครือข่าย
47	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	กลุ่มเกษตรดอนคา
48	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	ตลาดเกษตรกร จังหวัดราชบุรี
49	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	ชมรมตลาดสดนำชิลราชบุรี
50	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดราชบุรี	ชมรมผู้ประกอบการค้าอาหาร ราชบุรี
51	โครงการพัฒนาต้นแบบ แหล่งผลิตพืชผักปลอดภัย เคมี ชุมชนคาทอลิก นักบุญอัครแมส	เครือข่ายเกษตรสร้างสรรค์ กลุ่มเกษตรแบ่งปัน ชุมชนคาทอลิกวัด
52	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดลพบุรี	ศูนย์ออกงาม ศูนย์เรียนรู้ เกษตรอินทรีย์ ตำบลโคกลำพาน
53	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเลย	กลุ่มวิสาหกิจออมทรัพย์ เกษตรยั่งยืน
54	เครือข่ายสมัชชาสุขภาพ จังหวัดเลย	กลุ่มผักปลอดภัยบ้านห้วยม่วง จังหวัดเลย
55	ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เกษตร และอาหารปลอดภัย	เครือข่ายครัวใบโหนด จังหวัดสงขลา

สภามหาสุขภาพแห่งชาติ

"กระบวนการนโยบายสาธารณะที่ดี
ควรประกอบไปด้วยกุศ 3 ประการ คือ
หนึ่ง เป็นกระบวนการทางปัญญา
สอง เป็นกระบวนการทางสังคม
สาม เป็นกระบวนการทางศีลธรรม คือ
เป็นไปเพื่อความถูกต้องดีงาม
และเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งสังคม"

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

ชั้น 3 อาคารสุขภาพแห่งชาติ 88/39 ถนนติวานนท์ 14 หมู่ที่ 4 ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000
โทร. 0 2832 9000 โทรสาร 0 2832 9001

National Health Commission office

Floor 3, National Health Building 88/39 Tiwanon 14 Rd., Mueang District, Nonthaburi 11000 Thailand.
Tel. +66-2832-9000 Fax. +66-2832-9001 www.nationalhealth.or.th E-mail : nationalhealth@nationalhealth.or.th
www.samatcha.org www.nationalhealth.or.th